

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

Bakalářská práce

**Znalosti a názory studentů gymnázií v oblasti sudetoněmecké
problematiky**

Knowledge and opinions of grammar school students about Sudeten
German issue

Olomouc 2015

Autor: **Michal Šivic**

Vedoucí práce: **Mgr. František Znebežánek, Ph.D.**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a použil jen prameny uvedené v bibliografii.

V Olomouci dne

Michal Šivic

.....

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Františkovi Znebejánkovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval.

Obsah

Úvod	6
1. Významné milníky v česko – německých vztazích od 13. století do vzniku ČSR	7
1.1 Karel IV. – Čech nebo Němec?	9
1.2. Jan Hus	11
1.3. Bitva na Bílé hoře a doba pobělohorská	12
1.4. 17. století a 7. letá válka	13
1.5. Všeslovanský a Všeněmecký sjezd	14
1.6. Světová válka a její důsledky na Česko – německé vztahy	15
1.7. Vznik Československé republiky	16
2. Sudetoněmecký problém	19
2.1 Co jsou Sudety? Kdo je sudetský Němec?	20
2.2 Požadavky sudetských Němců	21
3. Situace v Sudetech těsně před rokem 1938	23
3.1 SdP a Konrad Henlein	25
3.2 Mnichov 1938 a role Edvarda Beneše	30
3.3. 2. Světová válka	33
4. Odsun Němců po konci 2. světové války	34
4.1 Benešovy dekrety a tzv. divoký odsun	34
4.2 Druhá fáze odsunu	37
4.3. Vztahy mezi Německem a Československem 1948 – 1989	38
4.4. Sudetoněmecký problém po roce 1989 - Omluva Václava Havla a vstup České republiky do Evropské unie.	39
5. Političtí představitelé - Bernd Posselt jako hlavní představitel Sudetoněmeckého krajanského sdružení, Miloš Zeman, Václav Klaus a Karel Schwarzenberg.	42
6. Co je sudetoněmecká problematika?	46
7. Výzkumná část bakalářské práce	47
7.1. Metodika, výzkumné otázky a hypotézy	47
7.2. Dimenze sudetoněmeckého problému	49
7.3. Statistické testování programem STATISTICA	56
7.4. Výsledky statistického testování	57
7.5. Výsledky výzkumu založené na absolutních a relativních četnostech	64
Závěr	74

Anotace	77
Bibliografie	79
Přílohy	84

Úvod

Bakalářská práce se zabývá sudetoněmeckou problematikou, přesněji řečeno má za cíl zjistit, zdali rozdílné názory na události česko – německé historie vytváří sudetoněmeckou problematiku i v dnešní době mezi gymnazisty. Teoretická část shrne nejvýznamnější období a události česko – německých vztahů od 13. století až po současnost. Je podstatné si totiž uvědomit, že současná podoba sudetoněmecké problematiky má kořeny sahající právě až do 13. století a postupem času, vlivem různých faktorů, se modifikovala do dnešní podoby. Považuji za nutné říci, že vztahy mezi Čechy a Němci nebyly vždy napjaté a nepřátelské, což uvedu právě v teoretické části bakalářské práce. Teoretická část také objasní, jaká je současná podoba pojmů jako *Sudety nebo sudetský Němec*; v různých dobách totiž měly tyto pojmy různý obsah. Poslední část teoretické práce se zabývá sudetoněmeckou problematikou očima čtyř významných politiků – Bernda Posselta, Václava Klause, Miloše Zemana a Karla Schwarzenberga. Všichni čtyři se aktivně zajímali či zajímají o sudetoněmeckou problematiku. Bernd Posselt je dokonce mluvčí Sudetoněmeckého zemského spolku. Teoretická část je důležitá, protože ukazuje, jakým způsobem se sudetoněmecká problematika proměňovala s postupem času a jaké události ji více či méně vytvářely a ovlivňovaly.

Výzkumná část se zabývá otázkou, zdali je sudetoněmecká problematika stále aktuální i u dnešní mladé generace, konkrétně gymnazistů. Vychází z předpokladu, že studenti, kteří byli a jsou socializováni v sudetských oblastech, mají jiné názory a lepší znalosti v sudetoněmecké problematice než studenti, kteří byli a jsou socializováni v oblastech mimo sudetských. Výzkum byl proveden na čtyřech gymnáziích - Gymnázium Šumperk, Gymnázium dr. Václava Šmejkalů Ústí nad Labem, Gymnázium Pardubice, Gymnázium Kroměříž. Kvantitativní výzkum zjistí, jestli charakteristiky jako sociální vrstva, vzdělání, zájem o historii, víra aj. ovlivňují názory a znalosti ve zmíněné problematice. Použit bude dotazník s uzavřenými a polouzavřenými otázkami, který je založený na otázkách mapujících názory a znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky. Reprezentativnost bude zajištěna víceúrovňovým náhodným výběrem – jak gymnázium, tak třída bude vybrána náhodně.

Bakalářská práce ukáže, zda bude sudetoněmecká problematika ovlivňovat společenské dění i v budoucnosti, nebo zda již mají dnešní gymnazisté, bez ohledu na

geodemografické faktory, jejich politické preference, náboženská vyznání aj., na toto téma jednotný názor. Za takového předpokladu by totiž v blízké budoucnosti sudetoněmecká problematika již nevyvolávala uvnitř společnosti žádné vášně a diskuze.

1. Významné milníky v česko – německých vztazích od 13. století do vzniku ČSR

Velice často se setkáváme s názory, že soužití Čechů a Němců bylo vždy komplikované a problémové. Toto tvrzení je ovšem přinejmenším velmi zobecňující a nepřesné. V naší minulosti se střídala období, kdy česká a německá populace vedle sebe žila v míru a navzájem se obohacovala, a naopak období, kdy mezi oběma národy bylo velké napětí, ať již politické, sociální nebo jiné. Velice často bylo příčinnou konfliktu postavení jazyků – češtiny a němčiny.

První kontakt mezi Čechy a Němci datujeme na přelom 5. a 6. století. Nejednalo se samozřejmě přímo o národy Čechů a Němců, ale o slovanské osadníky a germánské kmeny, konkrétně Markomany. Slovanští osadníci s Markomany vedle sebe žili pokojně, dokonce zakládali společné osady, ve kterých se věnovali zejména obdělávání půdy. Postupem času vymizely veškeré rozdíly a germánské kmeny plně splynuly se slovanským obyvatelstvem.

Ve 12. století přichází skutečný kontakt mezi tehdejším českým obyvatelstvem a Němci. Tehdejší český král Přemysl Otakar I. se rozhodl pozvat do českých zemí německé kolonialisty, a tím započala německá kolonizace některých částí českých zemí. Důvodů pro zmíněné rozhodnutí Přemysla Otakara I. můžeme najít několik. Jednak tu byla králova snaha obsadit neobydlené oblasti. České obyvatelstvo osídlilo zejména nížiny a toky velkých řek, zatímco horské a příhraniční oblasti zůstávaly neobydlené. Dalším důvodem byla domněnka, že němečtí kolonialisté, kteří se skládali zejména z řemeslníků, horníků a jiných odborníků, povznesou úroveň v technických oborech. Tento předpoklad se také naplnil a došlo ke značnému přílivu technologických poznatků a postupů. V neposlední řadě se pak jednalo o politický dopad kolonizace. Karel Richter k politickému dopadu uvádí:

„Přemysl Otakar I. byl první českým panovníkem, který dal ve snaze zajistit si majetkovou a mocenskou převahu nad šlechtou, podnět k hromadné německé

kolonizaci, při níž vyrostla první královská města: Olomouc, Brno, Litoměřice, Hradec Králové, Opava, Znojmo...“¹

Ve středověku vznikala města různými způsoby. Mohla být vytvořena na takzvaném zeleném drnu, tedy místě, jež nebylo v minulosti nikdy obydlené, nebo naopak na území, na kterém se dřív nějaký hrad nebo nějaká osada nacházely, ale nyní již bylo toto místo opuštěno či zničeno.

Německá města ovšem nejčastěji vznikala v místech obchodních tras. Na těch byl německým kolonialistům, na základě smlouvy s králem, vyměřen pozemek pro bydlení a provozování živnosti. Pro krále pak byla nejvýznamnější města, u kterých se nacházela ložiska drahých kamenů. Města jako Jihlava a Kutná Hora se stala díky ložiskům stříbra základem královské moci.

V zemědělství přinesla německá kolonizace také značný pokrok. Zejména se začal uplatňovat takzvaný trojpolní systém, při němž se půda obdělávala na tři fáze. Jedna část se osela na jaře, druhá na podzim a třetí se nechala ladem. Další rok se setí částí posunulo. Výnosy se značně zvýšily i díky příchodu zdokonalených zemědělských nástrojů, například cepu, bran a vodních a větrných mlýnů, prostřednictvím kterých se zvýšila samotná kvalita obilí.

Domnívat se, že kolonizace se týkala pouze českých zemí, by byla velmi mylná. Tento jev můžeme spatřovat v celé Evropě. Počet obyvatel prudce rostl, a lidé tak byli kvůli zajištění potravy ochotni migrovat ze stávajících oblastí do oblastí více perspektivnějších, mezi které se řadily i čím dál více se rozvíjející České země.

Až do 13. století se v Českých zemích nenacházelo území, jež by bylo osídleno větším počtem Němců. Češi velice často na tuto kolonizaci nahlíží jako na negativní stránku našich dějin. Němci naopak berou tuto část historie jako dobu, na kterou mohou být pyšní, protože zaostalý český národ dokázali pozvednout, ať již ekonomicky nebo kulturně. Musíme si přiznat, že německá kolonizace skutečně velmi pozvedla český národ po všech stránkách. Profesor Ferdinand Seibt však apeloval na své německé krajany, aby si uvědomili, že proměna české společnosti není pouze německou zásluhou a že i německý národ byl v minulosti ovlivněn západními státy, např. Francií.

¹ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen 1938*. 1999, s. 45

„Však i ti němečtí přistěhovalci v geografickém rámci evropského kulturního transferu, jen jaksi naplňovali předem jim stanovenou roli. Už dávno jsme se odnaučili hovořit o nějakých kolonizačních zásluhách, jimiž podle omezených znalostí těch dějů, omezených silně nacionálně, byla kdysi komentována středověká kolonizace ve středovýchodní Evropě. Ve Španělsku a Francii, v Anglii a Itálii se dělo něco podobného.“²

V době vlády Přemysla Otakara I. a potažmo za vlády Přemyslovců, bylo soužití mezi českými a německými obyvateli bez větších problémů. Obě kultury a jazyky se prolínaly a vzájemně obohacovaly. Zejména česká šlechta se velice inspirovala v německých rytířích a začala přejímat rytířské mravy. Německé menšině se v českých zemích dařilo a velmi brzy začala být více majetná než čeští obyvatelé. Navíc byla velmi loajální vůči zemským panovníkům, což jim umožňovalo užívat jistá privilegia. Právě tyto faktory vedly k rostoucímu napětí mezi Čechy a Němci.

Je třeba si uvědomit, že právě kolonizací, kterou podnítil Přemysl Otakar II., vznikl problém trvajícím až do roku 1945. Teprve s odsunem Němců se podařilo tento česko-německý spor částečně vyřešit.

1.1 Karel IV. – Čech nebo Němec?

Dějiny Čechů a Němců jsou vzájemně propleteny a mají spoustu společných událostí a významných osobností. Jednou z takových postav je zcela jednoznačně římský císař, český, římsko – německý, italský a burgundský král, hrabě lucemburský a markrabě moravský – Karel IV.³

Češi nazvali Karla IV. „otcem vlasti“, čímž se oceňuje přínos Karla IV. vůči českému národu. V televizní soutěži *Největší Čech* se právě Karel IV. umístil na prvním místě, před Tomášem Garriguem Masarykem a Václavem Havlem.⁴ I touto anketou se ukázalo, že český národ bere osobnost Karla IV. jako ryze českou osobnost. Ovšem v Německu Karla IV. často považují za Němce, který náleží zejména jejich dějinám.

² RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen. 1938, 1999, s. 46*

³ Karel IV., z boží milosti král [dokument]. Režie Jolana Matějková, Česká republika, 2012

⁴ Největší Čech [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW:
<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech/>

Osobně se domnívám, že na Karla IV. nelze nahlížet jako na ryze Čecha nebo Němce. Karel IV. ve své autobiografii zdůrazňuje, že považuje za svou mateřštinu jazyk český, o kterém mluví jako o „přešlechtilém jazyku slovanském“.⁵ Korunovační přísaha byla taktéž vedena v jazyce českém a úředníci museli mluvit češtinou. Mezi jeho přátele a poradce se ovšem řadili jak Češi, tak i Němci. Například Arnošt z Pardubic, Jan Očko z Vlašimi, Bušek z Velhratic, Boreš z Rýzmurka nebo Johan von Neumarkt, zastávající pozici sekretáře.⁶

Taktéž založení pražské univerzity můžeme chápat jako výraz určité úcty k českému království, což ostatně dokazuje i obraz, na němž Karel IV. předává patronát nad univerzitou svatému Václavu. Význam českých zemí po založení univerzity velmi vzrostl, neboť ta se stala místem vzdělávání pro celou Evropu. Všechny pozdější univerzity sloužily pouze pro určité oblasti, ale neměly celoevropský rozsah.

Spor o to, zda je Karel IV. více Čech, nebo Němec, měl i politickou rovinu. Otázkou totiž zůstalo, jestli byla významnější funkce českého krále, nebo císaře Svaté říše římské národa německého.

Jaké národnosti byl Karel IV., dle mého mínění říci nelze, protože národ jako takový je sociální konstrukt, který vznikl až během 18. a 19. století v průběhu průmyslové revoluce. Proto nemůžeme o Karlu IV. tvrdit, že byl Čech, Němec nebo Francouz. Byl hlavou celé Svaté říše římské a z dnešního pohledu si dovoluji tvrdit, že byl osobností nadnárodní. Ztotožňuji se pak s výrokem profesora Martina Wihody, který v článku MF Dnes uvedl:

„A tak nám ani nezbyvá nic jiného, než se přidržet dobových představ, z nichž je patrné, že se Karel nepokládal za Čecha, Němce nebo Francouze, nýbrž za nebeským požehnáním obdařeného správce, jemuž leželo na srdci blaho a prospěch všech věrných křesťanů. V tom smyslu Karlovo dílo představuje přirozenou položku minulosti české i německé.“

A že se stal “největším Čechem”? Co se dá dělat. Bylo by však přinejmenším pošetilé vnímat výsledek hlasování jinak než jako neškodnou kratochvíli. Mimo jiné i proto, že “největším Čechem“ byl, je a bude Jára Cimrman.“⁷

⁵ Karel IV., z boží milosti král [dokument]. Režie Jolana Matějková, Česká republika, 2012

⁶ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen 1938*. 1999, s. 46

⁷ Byl Karel IV. největší Čech? Anebo spíše velký Němec? [online]. [cit. 2014–10-08]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/byl-karel-iv-nejvetsi-cech-anebo-spise-velky-nemec-fv0-/zpr_archiv.aspx?c=A101201_132915_kavarna_chu

1.2 Jan Hus

Na konci 14. a v průběhu 15. století začalo vládnout napětí v Českých zemích. Začaly se vynořovat sociální, politické, ale zejména náboženské rozpory, čehož využili někteří radikální učenci jako Konrád Waldhauser, Milič z Kroměříže, Jeroným Pražský nebo Jan Hus.⁸ Spory rozdělily celou tehdejší českou společnost a nevyhnuly si ani česko – německým vztahům. Situace mezi Čechy a Němci se rapidně zhoršila a můžeme říci, že právě tehdy započaly střety, které se vlekly až do 20. století.

Nejvíce česko – německé vztahy ovlivnily spory na Univerzitě Karlově v Praze. Pravdou je, že tento spor se rozhořel již za samotného zakladatele Karla IV., protože Němci se díky početní převaze při hlasování dostávali ke studiu snadněji než Češi. Důsledkem bylo pomyslné rozdělení univerzity na dva nesmiřitelné tábory – český a německý.

Daleko více byly vztahy ovlivněny rozdílnými názory na Jana Husa a zejména na husitské hnutí. Jan Hus vycházel z prosté myšlenky, že Češi nesmí být podřízeni německé menšině na vlastním území. *„I mistr Jan Hus, který jinak byl ochoten dát přednost dobrému Němci před špatným Čechem, horlil proti tomu, že Němci Čechy utiskují a zabírají úřady v Čechách.“*⁹

Tehdejšímu králi Václavu IV. se samozřejmě nezamlouvala situace, kdy univerzita i úřady byly příliš ovlivněny německými zájmy, a proto 18. ledna 1409 vydává *Dekret kutnohorský*. Díky němu došlo na univerzitě ke změnám v počtu hlasů – České země měly hlasy tři, Němci pouze jeden.

Když byl 6. července 1415 upálen Jan Hus v Kostnici, byly vyvolány masové vlny odporu, které vygradovaly až vznikem husitského hnutí. Nepřítelem husitů se stal každý, kdo odporoval revoluci a nechtěl změnit a napravit staré pořádky. Což byli samozřejmě i někteří Němci. Německá populace nesouhlasila s myšlenkami husitského hnutí, protože v husitství viděla pouze ničení země, jež uvrhne České země do izolace a naruší jejich obchodní činnosti. Pravdou je, že husitské hnutí velmi změnilo ráz českých zemí a tehdejší české společnosti. Původně německá města jako Žatec, České Budějovice, Litoměřice či Prachatice byla dokonale počeštěna. V německých spisech a literárních dílech později můžeme číst, jak husité pustošili německé budovy, ať civilní

⁸ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen 1938*. 1999, s. 59

⁹ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen 1938*. 1999, s. 60

nebo duchovní, a zabavovali majetek. Dle mého názoru je ovšem nutné také zdůraznit, že husité se destruktivně nechovali pouze vůči Němcům, ale vůči všem odpůrcům revoluce.

Husitství výrazně ovlivnilo česko – německé vztahy i v 19. a 20. století. Dovolím si tvrdit, že historik František Palacký husitské hnutí značně idealizoval, když viděl v tomto hnutí nejvyšší možné národní uvědomění a boj českého národa za svobodu. Tuto myšlenku částečně přejal například i Tomáš Garrigue Masaryk. Je pochopitelné, že německá menšina se s těmito názory nikdy neztotožnila a otázka husitství vyvolávala značné rozpory a sociální napětí i v pozdějších letech. František Palacký musel ve své době bojovat se značnou cenzurou a často musel pozměnit pasáže svých děl, i když se s nimi názorově neztotožňoval. Dle profesora Josefa Štaifa je příkladem takového neztotožnění vyličení Jana Husa jako člověka, který touží po popularitě a po prohlášení za mučedníka.¹⁰

Právě 14. a 15. století je doba, kdy se jak Češi, tak Němci začínají radikalizovat, nastává silné nacionální cítění a oba národy začínají vůči sobě chovat nepřátelství.

1.3 Bitva na Bílé hoře

Bitva na Bílé hoře se stala dalším vážným konfliktním bodem mezi Čechy a Němci. Český národ nemohl Němcům odpustit, že několik tisíc německých žoldáků uteklo před bitvou, a tím zpečetili osud českých zemí na dlouhých 300 let. České země se dostaly pod ještě větší habsburský vliv a zcela samostatnými se, i přes všechny pozdější snahy o česko – rakouské vyrovnání a o autonomii Českých zemí v rámci Habsburské monarchie, staly až v roce 1918.

Prohra na Bílé hoře měla záhy na České země velmi negativní dopad. Jedním z prvních důsledků prohrané bitvy byla poprava sedmadvaceti českých a německých pánů na Staroměstském náměstí v Praze 21. června 1621. Mezi popravenými byly osobnosti tehdejší doby jako spisovatel a šlechtic Jan Harant Polžic a Bezruč, diplomat Václav Budovec z Budova nebo hrabě Jáchym Ondřej Šlik.¹¹

V roce 1627 vydal Ferdinand II. *Obnovené zřízení zemské*, což byl dle mého názoru akt, se kterým se český národ nikdy nesmířil. Celé zřízení zemské bylo koncipováno ve

¹⁰ ŠTAIF, Jirí. *František Palacký, život, dílo, mýtus*. 2009, str. 127

¹¹ Kryštof Harant[online]. [cit. 2014–10-10]. Dostupné z WWW: konference.osu.cz/khv/2009/file.php?fid=13

smyslu posílení absolutistické moci. Velkou újmu utrpěl český jazyk, protože němčina byla zrovnoprávněna s češtinou na zemském sněmu a u soudů. Velice brzy ovšem začala mít němčina značnou převahu a užívalo se převážně tohoto jazyka. Jelikož jedině panovníkem uznané náboženství bylo katolictví, luteráni, kteří pocházeli většinou z Německa, byli nuceni odejít z Českých zemí. Jsem toho názoru, že zejména tento fakt dokazuje, že bitva na Bílé hoře nepoškodila pouze Čechy, ale i Němce žijící na našem území. Odejít museli nejen němečtí luteráni, ale také značná část německé šlechty, která odmítla přistoupit na katolickou víru. I z tohoto důvodu můžeme nahlížet na bitvu na Bílé hoře nejen jako na konflikt národnostní, ale i jako na konflikt náboženský, jelikož Habsburská monarchie nechtěla dovolit další šíření nekatolických myšlenek. Domnívám se ovšem, že Habsburkové se nejvíce obávali myšlenky, již prosazovalo stavovské hnutí, a sice zřízení konfederace podle nizozemského vzoru.

1.4. 17. století a 7. letá válka

17. století bylo ve znamení úpadku českého národního vědomí a potlačení jazyka českého. Po bitvě na Bílé hoře byla nucena řada intelektuálů emigrovat – například Jan Ámos Komenský. Probíhala násilná rekatolizace, školství se začalo germanizovat a zvedala se daňová zátěž na české obyvatelstvo. Proti těmto novým pořádkům se začaly zvedat vlny odporu, ba přímo vzpoury, ale všechny byly násilně potlačeny. Německé obyvatelstvo nabývalo dojmu, že oni jsou privilegování a Češi podřadní. Tento dojem reflektovalo i čím dál více podřadnější postavení jazyka českého. Diskriminace jazyka českého byla tak výrazná, že i jezuité, kteří byli vůči Habsburkům loajální, zaslali v roce 1700 dopis papeži o utlačování českého jazyka.¹²

Po sedmileté válce začali čeští intelektuálové (např. F. J. Kinský, F. M. Pelc nebo A. J. Puchmajer), podporováni českou šlechtou, intenzivně bojovat za český jazyk a potažmo i za českou národní identitu. Zejména ovšem díky průmyslové revoluci a změnám, kterými Češi a Němci procházeli společně, se vztahy ustálily. Karel Richter uvádí, že inteligence byla zpravidla dvojjazyčná a ačkoliv němčina byla jazyk úřadů a školského systému, čeština byla tolerována a čím dál více lidí začínalo tímto jazykem hovořit. Vyvrcholením snah o rovnoprávnost češtiny a němčiny bylo české národní obrození v čele s Josefem Jungmannem. Můžeme říci, že původní myšlenky obrany

¹² RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen*. 1938, 1999, s. 76

českého jazyka později přerostly do politické roviny. Příkladem může být vznik austroslavismu.

1.5 Všeslovanský a Všenněmecký sjezd

V dubnu 1848 se konal německý sněm ve Frankfurtu nad Mohanem, kde se měla řešit otázka sjednocení Německa. Pozvaní byli i čeští zástupci. Nejvýznamnější český zástupce František Palacký ovšem účast odmítl. Své důvody shrnul do několika bodů:

- 1) Necítí se býti Němcem, ale Čechem, a tudíž nemůže pomoci k naplnění myšlenky sjednocení Německa.
- 2) Obává se zaniknutí Rakouska. Dle něj je Rakousko důležitým bodem Evropy, který chrání menší celky před rozpínavostí větších sousedů – například carského Ruska. Právě k tomu bodu se váže Palackého známý výrok: „*kdyby státu Rakouského nebylo, musili bychom v interesu Evropy, ba humanity samé přičiniti se co nejdříve, aby se utvořil.*“¹³
- 3) Za správnou cestu považoval federalizaci Rakouské říše.¹⁴

František Palacký a čeští intelektuálové se obávali sjednocení Německa a rozšíření ideje pangermanismu a panslavismu. Postoj Palackého a dalších významných osobností (např. Karla Havlíčka Borovského) se odvíjel od myšlenek austroslavismu. František Palacký původně nechtěl vstoupit aktivně do politického dění. Byl přesvědčen, že dokud budou možná diplomatická řešení v otázce uspořádání monarchie, zůstane mimo aktivní politiku. Stával se však čím dál více uznávanější politickou postavou, a to obzvláště poté, co v roce 1848 zveřejnil K. H. Borovský v Národních listech ony zmíněné body, zdůvodňující Palackého neúčast na sněmu ve Frankfurtu. Je pochopitelné, že čeští Němci, kteří se zformovali pod vedením lékaře Ludwiga von Löhnera, s Palackého body nesouhlasili.

V červnu 1848 zareagovali čeští intelektuálové na sněm ve Frankfurtu a zorganizovali Slovanský sjezd v Praze. Jelikož se program sjezdu zaměřoval i na

¹³ Dopis Františka Palackého do Frankfurtu (1848) [online]. [cit. 2014-10-10]. Dostupné z WWW: [http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Dopis%20Franti%C5%A1ka%20Palack%C3%A9ho%20o%20Frankfurtu%20\(1848\).pdf](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Dopis%20Franti%C5%A1ka%20Palack%C3%A9ho%20o%20Frankfurtu%20(1848).pdf)

¹⁴ ŠTAIF, Jiří. *František Palacký, život, dílo, mýtus*. 2009, str. 150 - 151

Slovany žijící mimo území Rakouska, byli na sjezd pozváni i zástupci radikálních myšlenek, se kterými čeští austroslavisté výrazně nesouhlasili. Na sjezd tak dorazil například Michail Alexandrovič Bakunin, představitel tzv. kolektivistického anarchismu. Kolektivistický anarchismus požadoval zrušení soukromého vlastnictví a také zrušení samotného státu, protože jeho prvky centralizace působí tlak na jedince. Tyto myšlenky byly austroslavistům zcela cizí. Spor vygradoval až do takové míry, že předseda sjezdu Josef Matyáš Khun odmítl tomuto sjezdu předsedat, neboť ztratil austroslavistický ráz. Předsednictví se nakonec ujal sám František Palacký.

12. června 1848 propuklo povstání, které muselo být násilně potlačeno, a sjezd tak byl předčasně ukončen. Jeho výsledkem tedy bylo pouze přijetí *Manifestu k evropským národům*, v němž byl vyzdvižen slovanský národ, popsáný jako ideál mravnosti, lásky ke svobodě, zatímco Germáni zde byli vyobrazeni jako národ toužící pouze po podrobení ostatních.

1.6. Světová válka a její důsledky na česko – německé vztahy

26. června 1914 začala po atentátu na arcivévodu Františka Ferdinanda D'Este první světová válka a český národ se ocitl ve složité situaci. Rakousko – Uhersko požadovalo po Čechách bojovat, jenže Čechům, již byli silně protirakousky naladěni, se příliš do války nechtěli nechat vtlačit. Navíc byli Češi nasazováni na východní frontu proti Rusům a čeští vojáci nelibě nesli fakt, že bojují proti Slovanům. Zcela opačný postoj pak zastávali Němci v Českých zemích, kteří v první světové válce viděli možnost, jak realizovat zvýšení svých práv a zlepšit svou situaci.

V roce 1915 němečtí představitelé vypracovali tzv. Velikonoční soupis německých žádostí. Soupis požadoval zejména vytvoření státoprávního celku s Německem, ústavou stvrzené spojení, vytvoření celní obchodní unie a zavedení oficiálního názvu státu – „Císařství Rakousko“. To také mělo znamenat přeměnění monarchie na německý stát s odlukou Haliče a uzákonění němčiny státním jazykem. V roce 1916 byl sepsán nový program „Požadavky Němců Rakouska na nové uspořádání po válce“, který obsahoval teze předchozího programu, ale implicitně považoval Němce za nadřazený národ v nově vytvořeném územním celku.¹⁵ Česká společnost cítila šanci vymanit se z habsburské nadvlády. Ovšem samostatnou republiku

¹⁵ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen. 1938, 1999, s. 130 - 131*

očekával málokdo. Jelikož česká společnost byla hodně prorusky orientovaná, většina českého národa chtěla přičlenění nového státního útvaru k Rusku. T. G. Masaryk byl jedním z mála, kdo prosazoval myšlenku samostatného Československa. Je pochopitelné, že rozkol mezi Čechy a Němci, v důsledku zcela odlišných postojů k válce, nabyl ještě větších rozměrů.

1.7. Vznik Československé republiky

Abychom správně pochopili národnostní situaci v Československu, musíme si osvětlit, za jakých okolností byla vytvořena samostatná Československá republika. Vznik republiky nebyl zcela jednoduchý a jednoznačný. 28. října 1918 byla vyhlášena Československá republika v čele s prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem. Avšak samotný název byl z hlediska národnostního velmi nepřesný. Když 18. ledna 1919 přednášel Edvard Beneš na mírové konferenci ve Versailles důvody pro vytvoření samostatné Československé republiky a pro začlenění území obývaného českými Němci do téže republiky, dopustil se chyby. V jednom bodě svého projevu uvedl, že Němců žije na našem území přibližně 1,6 milionů, což byl ovšem hrubý omyl.¹⁶ O dva roky později se totiž při sčítání lidu přihlásilo k německé národnosti 3,1 milionu obyvatel, tedy 23% obyvatel Československa. Jelikož při tomto sčítání lidu nebyla rozdělena česká a slovenská národnost, nedokážeme určit přesný počet Slováků. Odhady hovoří o údajích kolem 2 milionů. Už z těchto čísel je patrné, proč je název Československá republika velmi diskutabilní. Pravdou také je, že T. G. Masaryk nebo Karel Čapek se zabývali otázkou, zda nezměnit název tak, aby lépe vystihoval národnostní rozložení naší republiky. *Slovenský náučný slovník* udává následující tabulku, která znázorňuje zmíněné rozložení při sčítání lidu v roce 1921:

Země	Češi a Slováci	Němci	Maďaři	Rusíni	Židé	Jiní	celkem obyvatel
Čechy	4 382 788	2 173 239	5 476	2 007	11 251	93 757	6 668 518
Morava	2 048 426	547 604	534	976	15 355	46 448	2 659 343
Slezsko	296 194	252 365	94	338	3 681	49 530	602 202
Slovensko	2 013 792	139 900	637 183	85 644	70 529	42 313	2 989 361
Podkarpatská Rus	19 737	10 460	102 144	372 884	80 059	6 760	592 044
ČSR	8 760 937	3 123 568	745 431	461 849	180 855	238 080	13 510 720

Zdroj: *Slovenský náučný slovník*. I. sväzok, Bratislava – Český Těšín, 1932

¹⁶ Edvard Beneš – tragédie politika [film]. Režie Jan Boněk. Československo, 1991

Můžeme si dovolit říci, že Němci v Českých zemích pád rakouské monarchie a následný vznik Československé republiky nečekali a nehodlali se stát součástí tohoto územního celku. I proto již 29. října 1918 ohlásili ve Vídni odtržení pohraničních oblastí. Jednalo se o čtyři oblasti, v nichž německé obyvatelstvo mělo převahu nad českým:

- 1) Deutschböhmen – územní celek, který se nacházel v severozápadních Čechách s centrem v Liberci.
- 2) Sudetenland – oblast, která se nacházela na území Slezska a severní Moravy s centrem v Opavě.
- 3) Böhmerwaldgau - území v jižních Čechách s centrem v Prachaticích.
- 4) Deutschsüdmähren – území na jižní Moravě s hlavním městem ve Znojmě.

Nejvýznamnějšími oblastmi byly jednoznačně Deutschböhmen se svými 2,2 miliony obyvateli a Sudetenland, kde se nacházelo 680 tisíc obyvatel. Dohromady všechna čtyři území čítala 26 000 km² čili 30% veškeré rozlohy Československa a zahrnovala cca 3 miliony obyvatel. Nutno podotknout, že k tomuto počtu se řadili i Češi.¹⁷

Odtržení a následné připojení k Rakouskému Německu ovšem nebylo příliš reálné, protože ačkoliv všechna tato území měla německé většinové obyvatelstvo a tito obyvatelé se odkazovali na sebeurčovací právo národů, území netvořila jednotný územní celek a navíc nebyla sjednocena ani jazykově, jelikož Němci v těchto oblastech mluvili až pěti dialekty. Nebyli sjednoceni ani politicky, neexistoval jednotný program a neměli ani výrazného politického vůdce, který by dokázal zastupovat sudetoněmecké obyvatelstvo v politické sféře. Ovšem již měsíc po vyhlášení republiky byl zřízen zemský sněm Deutschböhmenu, na kterém byl zvolen první zemský hejtman Rafael Pacher, který byl zanedlouho vystřídán Longmanem von Auenem. Dokonce již v říjnu 1918 byla v oblasti Sudetenland ustanovena prozatímní vláda. Jako předseda byl zvolen taktéž poslanec Robert Freissler.

Sudetoněmečtí představitelé si uvědomovali, že není možná autonomie či připojení k jinému územnímu celku bez, alespoň základní, vojenské obrany. To ovšem v době po první světové válce byl více než složitý úkol. Bývalá rakousko – uherská

¹⁷ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen. 1938, 1999, s. 147*

armáda, na kterou se sudetoněmečtí představitelé spoléhali, byla velmi neorganizovaná, neakceschopná a disponovali pouze slabým vyzbrojením. Karel Richter k situaci v oblasti Deutschsüdmähren uvádí:

*„Malé oddíly, které jim přišly na pomoc, se skládaly z námořníků nakažených revolucionářským násilím. Německému měšťanstvu spíše naháněly strach, než aby mu byly posilou“.*¹⁸

Česká politická reprezentace nechtěla ze začátku zasahovat v německých oblastech vojensky, avšak v listopadu 1918 začaly tři pěší pluky obsazovat sudetoněmecké oblasti. V prosinci 1918 byla již obsazena všechna území a i sudetoněmecká území se dostala pod českou administrativu.

¹⁸ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen 1938*. 1999, s. 149

2. Sudetoněmecký problém

Na sudetoněmecký problém můžeme nahlížet z různých úhlů. Jak Češi, tak Němci, nebo alespoň Němci sudetští, pohlíží na sudetoněmecký problém v jiné perspektivě. V České republice se problematika často omezuje pouze ekonomickou a majetkovou rovínou, zatímco sudetští Němci zdůrazňují národnostní a morálně – citovou rovínou. Dle mého názoru je ovšem opomíjena rovina politická. Málokdo si uvědomuje složitou situaci na politické scéně a také to, jak sudetoněmecká otázka ovlivňuje nynější politickou scénu.

Sudetoněmecký odsun znamenal velkou společenskou změnu. Česká společnost ztratila třetinu svého obyvatelstva a německá společnost musela tuto část obyvatel přijmout. Sudetští Němci přicházeli do země, která nebyla, zejména ekonomicky, připravena na takové množství lidí. Samotní Němci se na nové spoluobyvatele dívali velmi nelibě. Většina sudetských Němců ve 40. letech byla nezaměstnaných, což také vedlo k nazírání na sudetské Němce jako na druhořadé obyvatelstvo. Po druhé světové válce a v průběhu socialismu byl sudetoněmecký problém značně tabuizován, popřípadě byl velmi silně ideologicky zabarven a zneužíván. Jak silná byla protiněmecká rétorika po druhé světové válce, můžeme vidět na výroku ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny v letech 1945 – 1948:

*„Naše země je sice krásná, plodná a bohatá, ale je malá a není v ní místo pro nikoho jiného než pro nás. Němci jsou v ní přivandrovalci, cizozemci a kolonisti, jak konstatoval sám prezident T. G. Masaryk, když se vracel do vlasti jako vítěz po minulé válce. Kolonizace Německa do českých zemí trvala vlastně po celých 1000 let nepřetržitě a často byla násilná. Přesto však Němci u nás usídlení nikdy s námi nesrostli, vždy byli cizím vředem na našem těle. Ať si tedy jdou tam, kam je srdce táhne, a kam jít sami chtěli - Heim in 's Reich. Musíme začít s vyháněním Němců z našich zemí důsledně a důkladně. Každý z nás musí pomoci k vyčištění vlasti“.*¹⁹

Musím ovšem podotknout, že i v dnešní době je celá situace silně tabuizována. Česká veřejnost a politické reprezentace mají obavy otevřít toto téma a čelit například snahám sudetských Němců na právo na seburčení a navrácení majetku. Nejčastější

¹⁹ srov. Hahnová. 1999, str. 7

argumentem proti otevření diskuze je předpoklad, že již nemá smysl rozebírat staré záležitosti, že bychom se měli dívat dopředu a snažit se udržovat dobré vztahy s Němci nyní i do budoucna. S tím zajisté souhlasím, ale zároveň se domnívám, že dopředu se můžeme dívat až tehdy, když budeme mít vyřešenou minulost. A to včetně historických momentů, které jsou velmi komplikované a kontroverzní.

2.1. Co jsou Sudety? Kdo je sudetský Němec?

Jestliže chceme rozebírat sudetoněmeckou otázku, měli bychom si nejprve určit, co vůbec pod pojmem *Sudety* rozumíme. I jeho definice totiž ovlivňuje, jak Češi a Němci nahlíží na sudetoněmeckou problematiku. V různých letech měly pojmy *Sudety* a *sudetští Němci* jiné obsahy. Původní chápání pojmu *Sudety* můžeme nalézt v *Ottově slovníku naučném*, který slovo *Sudety* definuje jako „horstvo táhnoucí se po severovýchodním okraji české masy od zlomu Labského až k bráně Moravské, hornímu toku Odry.“²⁰ V roce 1938 se ovšem chápání pojmu změnilo a začalo jím být myšleno veškeré území, které bylo odtrženo od Československa v roce 1938; v roce 1939 pak pouze území, jež bylo začleněno do Německé říše. Zmíněná začleněná území nesla název tzv. sudetoněmecké župy.

Také pojem *sudetští Němci* je velmi komplikovaný. Zejména po druhé světové válce se jím začali označovat všichni Němci na území Československa, což byl samozřejmě zcela mylný obsah pojmu. Domnívám se, že bychom měli pojem *Sudety* chápat tak, jak jej vykládá *Ottův slovník naučný*, ovšem u pojmu *sudetští Němci*, není, dle mého mínění, možné definovat, kdo je a kdo není sudetský Němec. Každý se musí identifikovat sám, což se následně projeví například ve sčítání lidu. Česká společnost, a nejen česká, nikdy neměla příliš jasno v tom, co pod pojmem *sudetský Němec* myslí. Můžeme to vidět na příkladu Franze Kafky. Nikdo nikdy Franze Kafku neoznačí jako sudetoněmeckého spisovatele, ale zároveň ani za českého. Ovšem není tedy zcela jasné, kam máme Franze Kafku umístit z hlediska národnostního. V německé *Brockhausově encyklopedii* z roku 1993 je sice Kafka zařazen mezi sudetoněmecké osobnosti, ovšem pokud se podíváme podrobně do této encyklopedie, nalezneme označení Kafky jako syna židovsko – německého obchodníka. Vydání stejné encyklopedie z roku 1992 již označuje Franze Kafku dokonce za rakouského spisovatele. Na tomto příkladu můžeme

²⁰ *Ottův slovník naučný*. 1999, str. 24

vidět, že potíže s etnickým, kulturním a politickým určením, jednoznačně podle moderních představ o národnostní homogenitě a státní příslušnosti, nemají jenom Češi.²¹ Je samozřejmé, že hledání sudetoněmecké identity mělo význam například při sčítání lidu, s čímž se posléze politicky pracovalo, když například na základě sčítání lidu z roku 1921 byl organizován po druhé světové válce odsun německého obyvatelstva.

Zatímco v České republice se sudetoněmecký problém vztahuje zejména na majetkoprávní problematiku, na sudetoněmecké straně se jedná především o morální problematiku národní identity, což můžeme pozorovat v prohlášeních obou stran nebo při diskuzích v rámci sudetoněmecké problematiky. V roce 1930 se 3,3 milionu obyvatel hlásilo v Československu k německému občanství. Prakticky 3 miliony Němců byly z Československa po druhé světové válce odsunuty. Nutno podotknout, že většina z těchto odsunutých Němců je již po smrti a jejich potomci často nejeví o návrat zájem. V dnešní době existuje spousta sudetoněmeckých organizací lišících se ve svých požadavcích, kterých chtějí dosáhnout. Kolik ovšem tyto organizace sdružují lidí je nejasné. Mezi těmito organizace jsou čtyři nejvýznamnější: Landmannschaft, Křesťanské sdružení Ackerman – Gemainte, Seliger Gemeinde, Witikobund. Z údajů těchto hlavních uskupení můžeme odvodit, kolik obyvatel se hlásí k sudetoněmecké identitě. Landmannschaft má i s mládeží 115 – 120 tisíc členů. Ackerman – Gemainte a Selinger Gemeinde dohromady cca 20 tisíc členů. Witikobund cca 1000 členů a ostatní spolky dohromady cca 114 tisíc členů. Dohromady se tedy jedná o přibližně 250 tisíc lidí, kteří se hlásí k nějakému sudetoněmeckému sdružení. Jelikož jsou vydávána různá sudetoněmecká periodika vycházející v počtu 170 tisíc výtisků, můžeme odhadovat, že existuje 170 tisíc až 200 tisíc obyvatel v Německu, již se cítí býti vázání k sudetoněmecké identitě.²²

2.2. Požadavky sudetských Němců

Abychom mohli uvažovat o vyřešení sudetoněmecké otázky a vypořádání se se sudetoněmeckou minulostí, je třeba si uvědomit, co sudetští Němci po více než 60 letech očekávají a požadují od českého národa a naší politické reprezentace. Považovat za hlavní požadavek navrácení majetku, který byl sudetským Němcům zabaven v roce

²¹ HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. 1999, s. 66 - 67

²² HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. 1999, s. 116

1945, je nepatřičné, jelikož ani Landmannschaft není schopen říci, jaké množství a zejména jakým způsobem by měl být daný majetek vrácen či nahrazen. Samotný program Landmannschafu neuvádí, jaké požadavky nárokují. Program uvádí pouze:

- 1) Spolupůsobit při spravedlivém národnostním uspořádání Evropy
- 2) Prosadit právní nárok na domov, jeho znovuzískání a s tím spojené právo na sebeurčení národnostní skupiny
- 3) Zastupovat nárok národnostní skupiny v přijímacích oblastech
- 4) Udržovat tradice, předávat je mládeži a podporovat kulturní život národnostní skupiny
- 5) Podporovat radou a činem krajany, kteří zůstali v domově ²³

Faktem, který nám může pomoci určit, jaké jsou požadavky sudetských Němců, jsou jednotlivá prohlášení čelních představitelů sudetoněmeckých spolků. Například v roce 2011 se konal 62. sudetoněmecký sjezd ve městě Augšpurk. Sudetoněmecký představitel Bernd Posselt vyzval v projevu tehdejšího prezidenta Václava Klause, aby se omluvil a odsoudil vysídlení a odebrání práv, ke kterému došlo po druhé světové válce. „Co brání hlavě republikánského státu, jako je prezident České republiky, pronést uznání chyby směrem k vysídleným a práv zbaveným Němcům.“²⁴

Osobně se domnívám, že sudetoněmeckým sdružením a potažmo i lidem, které tyto sdružené zastupují, vyjma radikálních křídel, nejde v první řadě o navrácení majetku, ale spíše o určitou omluvu a uznání viny.

²³ HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. 1999, str. 119

²⁴ Sudetští Němci: omluvte se nám za příkoří [online]. [cit. 2014-10-10]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/126988-sudetsti-nemci-klausovi-omluvte-se-nam-za-prikori/>

3. Situace v Sudetech těsně před rokem 1938

Jestliže chceme pochopit situaci v Československu a v sudetoněmeckých oblastech, musíme se také zaměřit na Velkou hospodářskou krizi, která značně ovlivnila dění na našem území. Rok 1929 je do historie vepsán jako rok Velké hospodářské krize, která započala v úterý 29. října 1929 takzvaným krachem na newyorské burze. Spojené státy americké byly po první světové válce ve velmi dobré ekonomické kondici. Ekonomický růst probíhal až do roku 1929. Během těchto let podniky vyráběly více, než jaká byla poptávka, a začaly se tvořit zásoby zboží, které navíc bylo cenově přístupné téměř všem vrstvám. Růst zaznamenávaly také akcie, jejichž hodnota rostla právě až do roku 1929, ve kterém začala mírně klesat výroba a rostla nezaměstnanost. První pokles hodnoty akcií přišel 4. a 5. září 1929, v následujících dnech ovšem hodnota akcií opět začala růst. Další pokles přišel až 20. října 1929, kdy hodnota mnoha akcií výrazně klesla a 24. října došlo k prudkému poklesu hodnoty akcií. Udává se, že tohoto dne během 30 minut bylo prodáno 1,6 milionu akcií. Ovšem 29. říjen překonal v poklesu akcií i 24. říjen a ztráty jenom za tento den byly vyčísleny na 15 miliard dolarů. Podobně jako při nedávné krizi v roce 2009 postihly velké ztráty banky, které si za to, dle mého názoru, svou lehkovážnou a nezodpovědnou bankovní politikou mohly z velké části samy. V době ekonomického růstu měly banky velké zisky, ale netvořily téměř žádné rezervy a většinu peněz investovaly právě do akcií. Navíc poskytovaly velmi výhodné úvěry i lidem, kteří neměli dostatečné finanční jistění. Newyorská burza se zhroutila, následovaly téměř všechny ostatní burzy v USA, 9000 bank zkrachovalo a velký počet podniků buď ukončil činnost, nebo minimálně utlumil výrobu.²⁵

Dopady Velké hospodářské krize pocítil téměř celý svět. Jsem přesvědčen, že nejnázornějším dopadem této krize je zvýšení nezaměstnanosti. Ve Spojených státech amerických byla nezaměstnanost v roce 1929 pouhých 1,6 %, ale o čtyři roky později nebyla zaměstnána již čtvrtina obyvatelstva. V Evropě byla situace téměř identická. V Německu se v roce 1932 pohybovala nezaměstnanost okolo 30%, v sousedním

²⁵ Jak začala velká hospodářská krize [online]. [cit. 2014-10-08]. Dostupné z WWW: http://finance.idnes.cz/pohled-do-historie-jak-zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929-p7g-/bank.aspx?c=A081022_135219_bank_bab

Rakousku okolo 29%, Velká Británie se potýkala s nezaměstnaností 22%.²⁶ Dle profesora Zdeňka Kárníka Československo vykazovalo nezaměstnanost 25%. Změny v zaměstnanosti Československé republiky můžeme vidět v následující tabulce:

ROK	Zaměstnanost v ČSR v %
1929	100%
1930	97,60%
1931	92,40%
1932	82,60%
1933	75,40%
1934	75%

Zdroj: KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 2002, str. 50.

Československo mělo středně vyspělý průmysl, jehož základem byl lehký průmysl, zejména sklářství a textilní průmysl, dále výroba porcelánu, hudebních nástrojů atd. Vyprodukoval více zboží, než jaká byla poptávka obyvatelstva, a tudíž se musel ekonomicky otevřít. Z Československa se tak stala otevřená ekonomika, závislá na exportu a velmi náchylná na změny v okolních zemích. Pokud nastane krize, první zboží, které nemá odbyt, je tzv. zbytné zboží, tzn., zboží, bez kterého se člověk obejde v každodenním běžném životě. A jelikož lehký průmysl v Československu byl soustředěn do oblasti Sudet, nejvíce krizi pocítili právě sudetští Němci. Historik Zdeněk Kárník v pořadu ČT24 k tomuto tématu uvedl:

*„Němečtí sociální demokraté si samozřejmě stěžovali, ale protože u vlády neuspěli, adresovali stížnosti rovnou prezidentovi. Vypracovali mu statistiku, podle níž v příhraničních okresech připadalo na tisíc zaměstnaných tři sta padesát nezaměstnaných. K tomu srovnali české okresy, kde například okres Zlín, Baťa, měl na tisíc zaměstnaných pouhých šest nezaměstnaných. Tam se o nezaměstnanosti dozvídali pouze novin.“*²⁷

²⁶ Jak začala velká hospodářská krize [online]. [cit. 2014–10-08]. Dostupné z WWW: http://finance.idnes.cz/pohled-do-historie-jak-zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929-p7g/bank.aspx?c=A081022_135219_bank_bab

²⁷ Světová hospodářská krize optikou první republiky [online]. [cit. 2014–10-22]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/7032-svetova-hospodarska-krize-optikou-prvni-republiky/>

Je pochopitelné, že zejména kvůli velké nezaměstnanosti (až 30%) v sudetoněmeckých oblastech rostlo sociální napětí a lidé měli sklony hledat řešení v autoritách. Po Československu probíhaly různé stávky a demonstrace. Nejznámější a také nejrozsáhlejší stávka byla takzvaná Velká mostecká stávka, která probíhala od 23. března do 19. dubna 1932. Této stávky využili ke své propagaci jak komunisté, tak příslušníci NSDAP. KSC se aktivně na řízení stávky podílela, když na severu Čech zřídila pobočku vedení v čele s Klementem Gottwaldem a Antonínem Zápotockým. Toto stávkové období mělo velkou oporu i ve společnosti. Na některé demonstrace přišlo až 40 tisíc lidí a podporu vyjádřily slavné osobnosti jako Jan Werich, Jiří Voskovec nebo Vladislav Vančura. Výsledek stávky byl, řekneme, kompromisní, ačkoliv jak KSC, tak NSDAP prezentovaly dohodu jako svou výhru; dělníci měli garantované pracovní místa a stávají mzdu.²⁸

3.1. SdP a Konrad Henlein

Velkého sociálního napětí v Československu se snažily využít i krajně radikální strany. Nejvýznamnější se stala Sudetoněmecká strana (SdP) pod vedením Konrada Henleina. I když se o Konradu Henleinovi říká, že byl tělocvikářem, není to tak úplně pravda. Vystudoval totiž obchodní akademii, která ho předurčovala ke kariéře bankéře, což se také stalo. Až ve 20. letech se stal instruktorem v tělovýchovném svazu a později i zakladatelem Školy učitelů tělocviku (DTV). Do politiky vstupuje až na začátku 30. let, kdy vedení Německé národně socialistické strany dělnické (DNSAP) hrozí rozpad kvůli odhalené protistátní činnosti, a Henlein proto uvažuje o zřízení nové strany s novým vůdcem. Hans Krebs, který byl pověřen hledáním nového vůdce, vybral na radu dr. San Nicola právě Konrada Henleina. Konrad Henlein si brzy získal přízeň DNSAP, ačkoliv zprvu odmítal stanout v čele nově vznikajícího hnutí kvůli nedostatečným pravomocem jeho předsedy.

Vše se mění dne 2. 11. 1933, kdy se Konrad Henlein setkává v německém Stuttgartu s Adolfem Hitlerem. Ten ho uznal jako nového sudetoněmeckého vůdce a Henlein stanul v čele nového hnutí – Sudetendeutsche Heimatfront (SHF). Konrad Henlein ve svých prohlášeních potvrzoval své odhodlání žít s Čechy v jednom státě v harmonii a zdůrazňoval, že nechce rozbít celistvost Československé republiky. Odmítl

²⁸ Mostecká stávka horníků 1932. In: Historický magazín [historický pořad]. ČT24. 10. 3. 2007

veškeré myšlenky pangermanismu i panslavismu a označoval se za demokraticky smýšlejícího člověka. V britském deníku *Daily Telegraph* také uvedl:

*“Nikdy jsem Hitlera neviděl, nikdy s ním nemluvil, nedopisoval ani nijak nevyjednával.”*²⁹

Můžeme si tedy položit otázku, jak je možné, že se z člověka, který se na začátku své politické kariéry označuje za demokrata, stane stoupenec nacistické ideologie, jež je v přímém rozporu s demokratickými ideály. Musíme si uvědomit, že Henlein nebyl rozený vůdce. Působil spíše úřednickým dojmem a dojmem člověka, který má organizační schopnosti. Hlavním důvodem, proč Henlein stanul v čele Sudetendeutsche Heimatfront byl fakt, že byl kompromisním řešením - nikdo proti němu neměl větších námitek. Jelikož neměl příliš vůdcovské schopnosti a chybělo mu i politické vzdělání, musel se opírat o své poradce, zejména o Waltra Branda. Brand jednou o Henleinovi prohlásil, že Henlein byl ve své podstatě jednoduchý, řádný a zásadový člověk, bylo by možné říci prototyp sudetského Němce, jenž často nepřekročil svoji provinciálnost.³⁰

Konrád Henlein nikdy nebyl příliš zásadovým člověkem, toužil po slávě a postavení v čele Sudetendeutsche Heimatfront mu známost zaručilo. Dle mého názoru správně vystihl Henleinovu roli W. Hergl, když řekl, že směrodatná rozhodnutí nebyla v rukou Henleina, ten byl pouze jakousi figurkou, jakýmsi vývěsním štítem.³¹ Veškerá politická agenda byla v rukou již zmiňovaného Waltra Branda a Henlein se stal vůdcem Sudetendeutsche Heimatfront zejména díky Adolfu Hitlerovi. Hitler ho totiž viděl jako určitý stmelovací prvek a oceňoval, že Henlein nebudil příliš vášně a diskuze. Historikové Stanislav Biman a Jaroslav Malíř se domnívají, že zpočátku Henlein nebyl pravověrným stoupencem myšlenky národního socialismu. K souzvuku s hitlerovským hnutím se propracoval teprve postupně logikou vývoje a událostí. Henlein byl typickým produktem prostředí, ve kterých vyrostl a posléze názorově zrál.³²

Aby se mohla strana zúčastnit voleb, bylo hnutí Sudetendeutsche Heimatfront přejmenováno na Sudetendeutsche Partei (SdP). V následujících volbách získala strana

²⁹ srov. RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – květen 1938 – do dnešní doby*. 1999, s. 220

³⁰ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein – život a smrt*. 2010, s. 91

³¹ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein – život a smrt*. 2010, s. 87

³² HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein – život a smrt*. 2010, s. 92

1 249 534 hlasů, čímž v počtu hlasů byla na prvním místě, ale kvůli přepočtu na mandáty skončili se 44 mandáty na místě druhém. Stala se tak druhou nejsilnější stranou v parlamentu po Agrární straně vedené Rudolfem Beranem, která získala 45 mandátů³³. Třebaže SdP obdržela velmi silný mandát, byla utvořena tzv. široká koalice zahrnující Republikánskou stranu zemědělského a maloroľnického lidu, Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou, Československou stranu národně socialistickou, Československou stranu lidovou, Československou živnostensko – obchodnickou stranu středostavovskou, Německou sociálně demokratickou stranu dělnickou v ČSR a Německý svaz zemědělců a venkovských živností. Jak můžeme vidět, německé strany byly zastoupeny, tudíž i německé obyvatelstvo mělo své zástupce ve vládní koalici. Nicméně se stranou, která zastupovala nejvíce německých příslušníků – SdP, odmítl premiér Jan Malypetr spolupracovat. V opozici tak skončily pouze dvě strany – SdP a Komunistická strana. Domnívám se, že je potřeba zejména zdůraznit Německou sociálně demokratickou stranu dělnickou, která pod vedením Ludwiga Czecha nikdy nepodlehla fašistické ideologii a vždy zastávala výhradně antifašistické postoje.

17. října 1937 došlo k významnému incidentu v Teplicích, kde se konal sjezd SdP. Zástupce Konrada Henleina K. H. Frank a další členi SdP vyprovokovali konflikt s příslušníky policie a posléze vypověděli, že byli napadnuti. V roce 1938 se konaly komunální volby, ve kterých získala SdP 88% německých hlasů. Politika Konrada Henleina a jeho požadavky vůči Československému státu by se daly charakterizovat větou, kterou pronesl Adolf Hitler: „Musíme vždycky žádat tolik, abychom nemohli být nikdy uspokojeni.“³⁴ Sudetoněmecké straně se podařilo udělat z ryze národní otázky otázku mezinárodní, na které závisí stabilita celé Evropy. V roce 1938 Konrad Henlein v periodiku *Daily Mail* prohlásil, že jsou možné pouze dvě řešení v sudetoněmecké otázce:

- 1) Autonomie sudetských území, ve kterých by místní vláda rozhodovala o veškerých záležitostech, včetně zahraniční politiky.
- 2) Uspořádání lidového hlasování, ve kterém by Němci hlasovali, jestli se chtějí stát součástí Německé říše, nebo chtějí setrvat v rámci Československé republiky.³⁵

³³ viz. příloha č. 33

³⁴ KUKLÍK, Jan a NĚMĚČEK, Jan. *Od národního státu ke státu národnosti?.* 2013, s. 57

³⁵ KUKLÍK, Jan a NĚMĚČEK, Jan. *Od národního státu ke státu národnosti?.* 2013, s. 189

Dále dodal, že jestli budou ze strany státu probíhat akce omezující život sudetských Němců, budou sudetské oblasti připojeny k Říši i bez referenda.

24. dubna 1938 se konal sjezd Sudetoněmecké strany, na němž Henlein přednesl tzv. Karlovarský program obsahující oficiální požadavky Sudetoněmecké strany vůči Československé republice. Jednalo se o osm základních bodů:

1. Obnovu plné rovnoprávnosti německé národní skupiny s českým národem.
2. Uznání německé národní skupiny jako právnické osoby k ochraně tohoto rovnoprávného postavení ve státě.
3. Uznání nedotknutelnosti německého sídelního území.
4. Vybudování samosprávy v německém sídelním území ve všech oblastech veřejného života, pokud jde o zájmy a záležitosti německé národní skupiny.
5. Vytvoření zákonných ochranných opatření pro ty státní příslušníky, kteří žijí mimo uzavřené sídelní území svého národa.
6. Náprava veškerého bezpráví a nahrazení všech škod, které sudetským Němcům v důsledku tohoto bezpráví vznikly.
7. Uznání a provedení zásady: v německém území němečtí úředníci a veřejní zaměstnanci.
8. Plná svoboda přiznání se k německému národu a německému světovému názoru.³⁶

Dle mého názoru je zejména na bodech sedm a osm možné vidět, že požadavky byly formulovány tak, aby pro Československo byly obtížně přijatelné. Nicméně československá vláda spolu s prezidentem Edvardem Benešem chtěla o zmíněných osmi bodech vyjednávat. Mezinárodní situace nebyla Československu příliš nakloněna. Celá Evropa měla v paměti první světovou válku a nikdo nechtěl dopustit vznik nového konfliktu ve střední Evropě, který by se mohl rozrůst do nových světových rozměrů. Velká Británie se angažovala v otázce sudetoněmeckých požadavků nejaktivněji a 3. srpna 1938 vyslala do Československa nezávislou komisi, jež měla sloužit jako zprostředkovatel dialogu mezi československou vládou a Sudetoněmeckou stranou.

³⁶ Karlovarský program SDP [online]. [cit. 2014–10-29]. Dostupné z WWW: [http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Karlovarský%20program%20SDP%20\(1938\).pdf](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Karlovarský%20program%20SDP%20(1938).pdf)

Předsedou této komise se stal lord Walter Runciman a SdP i československá vláda se pokoušely přiklonit si Runcimana na svoji stranu. Československá vláda se snažila dokázat, že německá menšina není v republice utlačována a naopak jsou jí přiznávána rozsáhlá práva. Z 208 poslanců je 72 Němců, vychází 60 německých novin a 143 německých časopisů, mají k dispozici 3570 rozhlasových relací, 17 divadel, 3 německé vysoké školy, 72 gymnázií, 10 učitelských ústavů, 610 nižších průmyslových škol, 455 měšťanských škol a 3310 obecných škol.³⁷

Československá vláda podala několik kompromisních návrhů vůči tzv. Karlovarskému programu, všechny však byly zamítnuty, a proto 5. září 1938 československá vláda schválila tzv. čtvrtý plán, který de facto splňoval veškeré požadavky Karlovarského programu. Lord Runciman k tomuto plánu prohlásil:

„Podle mého názoru, a věřím, že i podle názoru zodpovědnějších sudetských představitelů, zahrnuje tento plán téměř všechny požadavky 8 karlovarských bodů a po menším vyjasnění a rozšíření je může zahrnovat všechny.“³⁸

Dovolím si tvrdit, že v tomto okamžiku se ukázal skutečný cíl SdP, a sice nezůstat součástí Československé republiky, ale naopak se přičlenit k Říši. Vedení SdP v čele s Henleinem a Frankem totiž zorganizovalo demonstraci v Ostravě za propuštění vězňených členů SdP, tato demonstrace byla ovšem naplánovaná jako provokativní, s cílem vyvolat šarvátku s policií. Policie tehdy zakročila proti demonstrantům, což posloužilo SdP jako záminka pro přerušení jednání s československou vládou o karlovarských bodech, případně o předloženém tzv. čtvrtém plánu. Tato reakce Sudetoněmecké strany přiměla i britskou misi k částečné změně názorů a postoje, avšak trvala na právu sebeurčení pro sudetské Němce a vyslovila souhlas i s případným odstoupením části území:

„Odpovědnost za konečné rozbití jednání musí být podle mého názoru přičtena panu Henleinovi a panu Frankovi a jejich stoupencům v zemi i v zahraničí, kteří je pobízeli k extrémním a neústavním činům.“³⁹

³⁷ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – Květen 1938 – do dnešní doby*. 1999, s. 18

³⁸ Lord Runciman: zpráva z 21. září 1938 [online]. [cit. 2014–10-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>

³⁹ Lord Runciman: zpráva z 21. září 1938 [online]. [cit. 2014–10-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>

Napětí v českém pohraničí vyvrcholilo po sjezdu NSDAP v Norimberku, které se konalo od 5. do 12. září 1938. Adolf Hitler ve svých projevech tvrdě útočil na československou vládu a prezidenta Beneše, což způsobilo rozsáhlé povstání v sudetoněmeckých oblastech. Česká vláda v reakci na situaci vyhlásila stanné právo, zakázalo činnost Sudetendeutsche Partei a vydala zatykače na vedení SdP v čele s Henleinem a Frankem, kteří uprchli do Německa.

3.2. Mnichov 1938 a role Edvarda Beneše

15. září 1938 se v Berchtesgadenu uskutečnilo setkání mezi Adolfem Hitlerem a Nevillem Chamberlainem. Britský předseda plánoval diskutovat o mezinárodní situaci a vztazích mezi Velkou Británií a Německem, Adolf Hitler ovšem vymezil téma pouze na sudetoněmeckou problematiku a stanovil si zcela jasnou podmínku, že zachování míru v Evropě je možné pouze tehdy, když Československo odstoupí území s německou národnostní většinou. Velká Británie společně s Francií vypracovala osm článků, které shrnovaly požadavky Německa na Československou republiku s tím, že se jedná o jediné řešení pro zachování míru v Evropě. Československá vláda dne 21. září reagovala na podmínky kladně. Ačkoliv se Chamberlain prezentoval před veřejností jako člověk, jenž dokáže udržet mír v Evropě, a prosazoval odstoupení Sudet jako jediné možné řešení, v soukromí si byl vědom, že mír v Evropě zachován nebude. Dokazuje to úryvek dopisu, který Chamberlain zaslal své sestře:

„Když Franco vyhrál ve Španělsku pomocí německých a italských letadel, když nemůžeme mít důvěru ve francouzskou vládu, když Rusové lstivě tahají za všechny provázky za scénou, aby nás dostali do války s Německem, a když Německo je zpité vítězstvím a je si příliš jisté svou mocí – budoucnost vypadá opravdu černě.“⁴⁰

22. září 1938 Chamberlain odjel do německého Godesbergu na další plánovanou schůzku s Hitlerem. Ministerský předseda oznámil, že československá vláda přijala veškeré požadavky dané Německem na setkání v Berchtesgadenu. Hitler ovšem prohlásil, že dané požadavky jsou již neplatné a stanovuje nové požadavky. Nyní si nárokoval také části území polského a maďarského, hraniční linie se měla stanovit dle

⁴⁰ srov. Filípek. 2001, s. 64

jazykového rozhraní podle sčítání lidu v roce 1910, za kterou se musí stáhnout veškeré ozbrojené jednotky československé republiky.⁴¹ Veškeré požadavky musí být splněny do 1. října. Chamberlain neočekával nové požadavky a zaskočení byli rovněž i francouzští představitelé. Jelikož sami považovali nové nároky za nepřijatelné, doporučili Československu mobilizaci. Československá vláda tak učinila a dne 25. září předal velvyslanec Jan Masaryk ujednání o odmítnutí požadavků Československem.

29. září se uskutečnila další schůzka iniciovaná Hitlerem a Mussolinim v Mnichově. Přizvány byly také státy Velké Británie, reprezentovány Nevillem Chamberlainem, a Francie, zastoupena Édouardem Daladierem. Chamberlain původně zamýšlel pozvat i zástupce Československé republiky, ale Adolf Hitler tuto myšlenku zavrhl. Nakonec britský předseda alespoň prosadil, že českoslovenští zástupci – velvyslanec v Německu Dr. Vojtěch Mastný a diplomat Dr. Hubert Masařík - čekali na výsledky jednání ve vedlejší místnosti. Sovětský svaz si na schůzce nepřál žádný stát, protože se domnívali, že by zástupci sovětské velmoci mohli zabránit uzavření dohody.

Benito Mussolini seznámil s návrhem Mnichovské dohody⁴² ostatní účastníky setkání, a i přes určité výhrady (zejména Nevilla Chamberlaina) byla smlouva 30. září kolem první hodiny ranní podepsána všemi čtyřmi zástupci. Dohoda stanovila, že odstoupení čtyř sudetoněmeckých oblastí a jejich vyklizení proběhne v době od 1. do 10. října 1938. Dr. Mastný a Dr. Masařík byli seznámeni s textem a bylo jim oznámeno, že velmoci neočekávají žádné odpovědi či připomínky československé vlády na text Mnichovské dohody. Britští a francouzští státníci byli po návratu do svých vlastí vítáni jako zachránci míru. Chamberlain s textem dohody v ruce prohlásil, že přináší jejich době mír. Taktéž Daladier prohlašoval před nadšeným davem, že Mnichovská dohoda je jediným řešením pro klid v Evropě. Svému pobočníkovi se ovšem svěřil:

„Hlupáci, kdyby jen věděli, čemu vlastně tleskají“⁴³

Mnichovská dohoda byla podepsána i prezidentem Benešem, smlouva vešla v platnost a Československá republika přišla o pohraniční území určené Mnichovskou smlouvou. Pravdou ovšem zůstává, že tehdejší pravomoci prezidenta neumožňovaly Benešovi ratifikaci této smlouvy. Aby mezinárodní smlouva vešla v platnost, musela

⁴¹ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – Květen 1938 – do dnešní doby*. 1999, s. 44

⁴² viz. příloha č. 42

⁴³ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938: hra o Československo*. 2001, str. 82

být, dle tehdejší ústavy, také odsouhlasena vládou a národním shromážděním. Pravomoc náležela tedy československé vládě, potažmo prezidentu republiky, ale *pouze* za souhlasu členů národního shromáždění. Národní shromáždění však souhlas nevyslovilo. Na tento fakt ale žádný člen národního shromáždění neupozorňoval v domnění, že veškerá případná vina spadne na prezidenta Beneše a československou vládu.

Diskuze a dohady, zda jsme měli přijmout britsko – francouzský návrh a posléze Mnichovskou dohodu, nebo bojovat o naše území, se odehrávají i v dnešní době. Armádní generál Ludvík Krejčí, hlavní velitel vojenských sil, později uvedl, že opevnění československého státu proti Německu nebylo dokončeno, neboť při budování nikdo nepočítal s tím, že nebezpečí nám bude hrozit i ze strany Rakouska, které Německo anektovalo 12. března 1938. Navíc nebylo vyloučeno, že by proti Československu případně nevystoupili také naši dva sousedi – Maďarsko a Polsko. Československo disponovalo 42 vojenskými divizemi, což bylo dle Ludvíka Krejčího směšně málo na více než 2000 km hranic.⁴⁴ Některé strany československého parlamentu ovšem vyzývaly prezidenta Beneše, aby Mnichovskou dohodu nepodepisoval. Předseda České strany národně demokratické František Ježek inicioval stanovisko své strany začínající slovy: „O hranicích se nevyjednává, o hranice se bojuje.“⁴⁵ Většina stran, která odmítala přijetí Mnichovské dohody a zastávala stanovisko, že bychom měli bojovat s Německem, se opírala o myšlenku, že naším spojencem v této válce bude Sovětský svaz. Prezident Beneš ovšem tuto možnost spojení neviděl v dané situaci příliš reálně. Zejména se obával možnosti, že silně protikomunisticky naladěný západ by byl možná schopen spojit se s Německem a jít do války společně proti SSSR, a tudíž i proti Československé republice. Navíc dostal zprávy ze Sovětského svazu, že jejich armáda není schopná případné akceschopné brzké reakce. Prezident Beneš si byl vědom nevyhnutelnosti války a domníval se, že bude lepší, když Československá republika podstoupí sudetoněmecká území⁴⁶ a nedá tak mezinárodnímu společenství záminku označit Československo jako viníka války. Dle mého názoru se zde Edvard Beneš zachoval velmi prozíravě.

⁴⁴ *Mnichov 1938* [dokument]. Karol Wild. Velká Británie, 1968

⁴⁵ *Mnichov 1938* [dokument]. Karol Wild. Velká Británie, 1968

⁴⁶ viz. příloha č. 46

3.3. Druhá světová válka

Druhá světová válka znamenala eskalaci napětí mezi Čechy a Němci. 15. března 1939 začala okupace Československa nacistickým Německem a vznikl Protektorát Čechy a Morava. Do čela byl dosazen tzv. státní prezident – Emil Hácha. Dle mého mínění zde začala násilná germanizace. Na našem území se začaly uplatňovat protižidovské zákony, české politické strany byly rozpuštěny a bylo jim dovoleno sjednotit se alespoň do uskupení Národní souručenství, které alespoň minimálně hájilo české národní zájmy. Do zastupitelství měst a obcí byli dosazeni převážně Němci, popřípadě Češi loajální Německé říši. Práce na úřadech byla podmíněna znalostí němčiny. Češi začali Němce, dovolím si říci obecně všechny, nenávidět. Je nutno ovšem říci, že na našem území se nacházela také německá menšina, která s německou okupací a německým režimem nesouhlasila – němečtí antifasisté. Příkladem může být Sofie Rotterová, jež nikdy nepřijala nacistickou ideologii a pomáhala režimem stíhaným lidem. Za tuto činnost byla dvakrát ve vězení, byla mučena, její děti jí byly odebrány. I přesto ještě na jaře 1945 zachránila zběhlého německého vojáka, kterého nejdříve ukrývala a pak po nocích postupně odváděla domů, přes hranice, několik stovek kilometrů.⁴⁷

⁴⁷ Po válce už jsme nebyli antifasisté, jenom Němci [online]. [cit. 2014-11-27]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/plus/pribehy/_zprava/po-valce-uz-jsme-nebyli-antifasiste-jenom-nemci--1365262

4. Odsun Němců po konci 2. světové války

4.1. Benešovy dekrety a tzv. divoký odsun

Po skončení války se drtivá většina Němců snažila utéct na západní část Evropy. Na západě, který byl pod kontrolou zejména USA, Velké Británie a Francie, bylo s Němci, jakožto poraženým národem, zacházeno daleko lépe, než na východě, který byl pod kontrolou Sovětského svazu.

Odsun Němců dělíme na dvě fáze. První fáze bývá nazývána jako tzv. divoký odsun. Právě v této době se odehrála největší zvěrstva na sudetských Němcích. Tento „divoký odsun“ nebyl organizován státem, ale místními národními výbory, popř. obyčejným lidem, který se tak mohl beztrestně mstít za nacismus a hrůzy druhé světové války. Edvard Beneš měl po druhé světové válce velmi výrazný vliv, což se projevilo i ve faktu, že až do svolání národního shromáždění měl pravomoc vydávat dekrety s platností zákonů. Nejvýznamnější jsou dekrety, které vytvořila československá vláda a jsou pojmenované po exilovém prezidentu Edvardu Benešovi – tzv. Benešovy dekrety. Pod těmito dekrety myslíme:

- 1) „Konfiskační dekret“ č. 5/1945, kterým je zkonfiskován majetek „státně nespolehlivých osob“ (čeští, slovenští kolaboranti a zejména všechny osoby německé a maďarské národnosti). Tento dekret rovněž prohlašuje za neplatné všechny majetkové právní úkony, k nimž došlo po roce 1938 pod tlakem okupace.
- 2) „Velký retribuční dekret“ č. 16/1945, kterým byly zřízeny lidové soudy trestající nacistické zločince.
- 3) Dekret č. 12/1945 o zkonfiskování zemědělského majetku Němců, Maďarů, „zrádců a nepřátel“.
- 4) Dekret č. 28/1945, kterým se osídlovala zkonfiskovaná zemědělská půda českými, slovenskými a slovanskými občany.
- 5) Dekret č. 35/1945 o přechodném omezení výplat vkladů u peněžních ústavů v pohraničním území.
- 6) Dekret č. 33/1945, jenž všem Němcům, kteří nabyli říšské občanství v letech 1938 a 1939, i dalším osobám německé národnosti, odebírá československé občanství, pokud nebyli uznáni za antifašisty.

- 7) Dekret č. 71/1945 o pracovní povinnosti odstranění válečných škod, která byla uložena osobám, jež pozbyly československé státní občanství.
- 8) Dekret č. 108/1945, který opět konfiskuje „nepřátelský“ majetek příslušníků německé a maďarské národnosti.
- 9) Dekret č. 126/1945, kterým se zřizují v rámci internačních táborů a vězeňských zařízení zvláštní oddíly pro vykonávání nucené práce pro „nacistické zločince, zrádce a jejich pomahače“.
- 10) Dekret č. 137/1945, jímž se zřizují internační tábory pro „osoby státně nespolehlivé“.⁴⁸

Domněnka, že Edvard Beneš je tvůrcem oněch dekretů, je ovšem mylná. Je pravdou, že Edvard Beneš přemýšlel o odsunu Němců z pohraničí již na začátku 40. let v londýnském exilu. Na schůzkách s Wenzelem Jakschem tehdy diskutoval o plánech poválečného uspořádání. Jaksch požadoval vytvoření tří sudetoněmeckých oblastí, které by měly vysokou autonomii. Prezident exilové vlády Beneš tuto myšlenku nezavrhoval, dá se říci, že jí byl nakloněn, ale nakonec s tímto plánem narazil zejména u domácího odboje, který požadoval co nejrychlejší vysídlení sudetských Němců. Edvard Beneš pak v otázce odsunu Němců ustoupil. Velká Británie a USA se stavěly k otázce poválečného uspořádání rezervovaně a chtěly vyčkat až na poválečné vyjednávání, SSSR dalo okamžitý souhlas s odsunem Němců i s uznáním hranic k roku 1938.

Ihned po skončení války začal zmíněný tzv. divoký odsun. Můžeme říci, že tato nezákonná fáze odsunu byla ukončena přijetím Postupimské dohody 2. srpna 1945. Dle mého názoru, lidé, kteří se rozhodli lynčovat německé obyvatelstvo v rámci tzv. divokého odsunu, mohli spatřovat určité oprávnění či dokonce navádění ke mstě, v projevech Edvarda Beneše.

Dr. Edvard Beneš v londýnském rozhlasu 27. 10. 1943:

„Mluvím k vám, přátelé, důrazně, vážně a slavnostně. Konec této války bude u nás psán krví. Bude se u nás bojovat jako všude jinde na evropském kontinentu a bude se vracet Němcům nemilosrdně a mnohonásobně všechno to, co od r. 1938 v našich zemích napáchali. Celý národ bude zapjat v tomto boji, nebude Čechoslovák, který by

⁴⁸ DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie*. 2007, s. 23

nepřiložil ruky k dílu, a nebude vlastence, který by nevzal spravedlivé odplaty za prožité utrpení národa.“⁴⁹

V tomto projevu můžeme vidět, že již za války Edvard Beneš mluvil o odplatě, ale mluvil o spravedlivé odplatě v mezích zákona.

Dr. Edvard Beneš z balkonu radnice v Brně 12. 5. 1945

*„Nyní se dáme hned do práce. A budeme dělat pořádek mezi námi, zejména také i zde v městě Brně s Němci a všemi ostatními. (Potlesk.) Můj program je – já to netajím, že otázku německou musíme v republice vylikvidovat. (Potlesk, volání: „Výborně!“) V této práci budeme potřebovat všech sil všech vás.“*⁵⁰

Druhý citát je zřejmě nejznámější projev Edvarda Beneše. Slovo vylikvidovat bylo často vnímáno jako fyzická odplata. Tak to ovšem Beneš nemyslel. Obratem „vylikvidovat“ myslel pouze ukončení otevřené německé otázky. Musíme podotknout, že česká veřejnost, ani zahraniční politici a diplomaté nenechali tzv. divoký odsun bez povšimnutí. V českém tisku se začaly objevovat články o nelidském zacházení s Němci a o odsunutých antifašistech. Podobné zprávy se začaly objevovat i v zahraničních denících jako *New Statesman and Nation* a o trýznivých podmínkách Němců se dokonce ostře diskutovalo v britském parlamentu, který situaci v Československé republice ostře odsoudil. V „divokém odsunu“ se skutečně děla zvěrstva, která by snesla porovnání s nacistickým násilím páchaným na lidech. Nepříliš známá poprava Němců, považovaných tehdy za členy SS, se stala v Ostravě:

*Z iniciativy internovaného Němce Glose a horníka Emila Martínka bylo po částech popraveno úhrnem 234 osob, z toho jeden Čech. Popravy byly prováděny jednak oběšením, zastřelením a posléze úhozem zbraní nebo jiným surovým zacházením. V táboře internováni byli strážnými z příkazu Emila Martínka bití a týráni, dále docházelo v táboře k násilnému smilstvu a posléze byli internováni z rozkazu Martínka a Glose nuceni k souložím a různým perverzním variacím, kterýmžto strážní přihlíželi.*⁵¹

⁴⁹ Citáty z projevů prezidenta Beneše [online]. [cit. 2013-11-28]. Dostupné z WWW: www.go-east-mission.net/dateien/cz/124_151008.pdf

⁵⁰ Citáty z projevů prezidenta Beneše [online]. [cit. 2013-11-28]. Dostupné z WWW: www.go-east-mission.net/dateien/cz/124_151008.pdf

⁵¹ Arburg, Staněk. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951*. 2010, s. 178 – 179.

Poněkud jiný případ se stal v Lomu u Mostu:

Dne 27. 4. 1945 bylo sestřeleno poblíže Lomu americké letadlo. Letec seskočil padákem, byl dopaden obyvateli německé národnosti v Lomu a byl odvečen z místa dopadu. Při tom byl týrán a to hlavně ženami německé národnosti a to i přesto, že měl obě nohy po seskoku přeraženy. Letec byl ukazován lomskému obyvatelstvu a později odvečen zpět na místo dopadu, kde byl posléze ubit. Týrání se nejvíce účastnila Němka Rohlinde Fieglerová. Jmenovaná letci uřízla obě uši a dle očitě svědkyně, úřednice MNV v Lomu, i pohlavní úd.⁵²

Tato událost se stala ještě za války a po válce nezůstala bez odplaty.

Od 9. 5. 1945 začaly Sovětské jednotky zatýkati Němce a vodit je k římskokatolickému kostelu v Lomu. U pravé strany kostela byli Němci po skupinách 5 až 10 osob hromadně stříleni. Prozatímní česká policie Němce pouze zatýkala, popravy prováděli Rusové, kteří byli osvobozeni z pracovních táborů. Celkem v revolučních dnech přišlo o život asi 150 Němců.⁵³

4.2. Druhá fáze odsunu

Druhá fáze odsunu již byla daleko humánnější. 20. listopadu 1945 byl oficiálně schválen plán odsunu, na kterém se dohodly mocnosti s Československem v Postupimi. Postupovalo se na základě presumpce viny. Nárok na ponechání státního občanství měli pouze němečtí antifašisté, kteří museli dokázat svou oddanost a věrnost Československé republice za 2. světové války. Často se ovšem stávalo, že odsunuti byli i antifašisté, jelikož ne všechny orgány se řídily výjimkou o antifašistech v principu kolektivní viny. Dohromady bylo v plánu odsunout 2,5 miliónu německých obyvatel a to do dvou zón – 750 tisíc obyvatel do zóny americké a 1,75 milionu obyvatel do sovětské zóny. Zatímco v rámci tzv. divokého odsunu Němci často museli opustit své domovy během 30 minut a mohli si vzít pouze tolik věcí, kolik unesli, byli nyní obyvatelé povoláni do jednoho ze 107 středisek a zde čekali na transport za hranice. Každá osoba si navíc mohla vzít zavazadlo o hmotnosti 50 kg, příruční zavazadlo a omezenou hotovost; veškeré cennosti

⁵² Arburg, Staněk. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951*. 2010, s. 175 – 176.

⁵³ Arburg, Staněk. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951*. 2010, s. 175 – 176.

byly uloženy do obalů. V první fázi odsunu muselo opustit své domovy přibližně 600 tisíc obyvatel, přibližně 19 – 20 tisíc obyvatel bylo zavražděno při násilných excesech nebo spáchalo sebevraždu. Při organizovaném odsunu bylo přesídleno 2 256 000 občanů německé národnosti.⁵⁴

Dle mého názoru bývá vina za odsun přikládána poněkud nespravedlivě prezidentu Edvardu Benešovi. Za prvé on nebyl samotným tvůrcem dekretů a za druhé, když v londýnském exilu odmítl návrhy Wenzela Jakscha, bylo mu jasné, že počátky odsunu budou drastické, ale také si uvědomil, že další soužití Němců a Čechů by přineslo zřejmě ještě větší oběti. Jestliže chceme prezidentu Benešovi něco vyčíst, tak to, že se v době tzv. divokého odsunu nikdy nevyjádřil k nastalé situaci a všechny události, dovolím si říci, ignoroval.

4.3 Vztahy mezi Německem a Československem 1948 – 1989

Během socialistického režimu se sudetoněmecká problematika příliš nebrala v potaz a značně se tabuizovala. Drtivá většina konferencí a setkání ohledně česko – německých vztahů se omezila pouze na řešení tzv. Mnichovské dohody a téma odsunu se stalo druhořadým. *Tübinské memorandum*, které vypracovala Evangelistická církev Německa v roce 1965, a memorandum Berbenského kruhu z roku 1966 požadovaly, aby se Německo vzdalo nároku na východní Německo včetně Sudet.⁵⁵ 26. 4. 1967 vyšlo usnesení komunistických zemí, které se shodly, že veškeré hranice, včetně hranice Československa a NDR, jsou nedotknutelné a tzv. Mnichovskou dohodu považují za neplatnou. Na tento akt navázala dohoda z roku 1972, kdy se Československo, Polsko, Východní Německo a SSSR usnesly, že tzv. Mnichovská dohoda je vzhledem k ustanovení nové smlouvy neplatná.⁵⁶

I v Československu se ovšem našli lidé, kteří se k sudetoněmecké problematice vyjadřovali. Byl to zejména okruh lidí kolem Charty 77 zastávající velmi smířlivé postoje. Jejich stanoviska se nejzřetelněji projeví u osoby Václava Havla, jenž už před Sametovou revolucí vyslovil názor, že sice není možné uvažovat o změně hranic či o návratu odsunutých Němců k nám do vlasti, ale je nutná omluva za zlo, které bylo spácháno v rámci odsunu.

⁵⁴ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – Květen 1938 – do dnešní doby*. 1999, s. 276 - 277

⁵⁵ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – Květen 1938 – do dnešní doby*. 1999, s. 287

⁵⁶ RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – Květen 1938 – do dnešní doby*. 1999, s. 288

4.4. Sudetoněmecký problém po roce 1989 - omluva Václava Havla a vstup České republiky do Evropské unie.

Ačkoliv je sudetoněmecký problém v české společnosti i v médiích z velké části tabuizován, jednou za čas vyvolá, zejména jeho majetkoprávní rovina, řadu diskuzí. První vlna diskuzí nastala po zvolení Václava Havla prezidentem a jeho první pracovní cestě vedoucí právě do Německa. Již tento počín byl vnímán sudetskými Němci jako velmi vstřícný krok, ovšem u části české společnosti si vysloužil kritiku. Ve svém projevu v Mnichově se Václav Havel omluvil sudetským Němcům, a vyvolal tím překvapení nejen v Československé republice, ale i u bavorské vlády, jelikož ta se do té doby nesetkala s československým představitelem, který by byl ochoten o česko – německé historii, včetně kontroverzních bodů, diskutovat. Třebaže byl Václav Havel přesvědčen, že vyhnání sudetských Němců byl nemorální čin a princip kolektivní viny je krajně nespravedlivý, na základě domácí kritiky byl nucen své názory, alespoň veřejně, korigovat, což dokazuje ve své řeči v Karolinum 17. února 1995:

*„Ti, kteří byli od nás kdysi vyhnáni či odstěhováni, jakož i jejich potomci jsou u nás vítáni tak, jako všichni Němci. Jsou vítáni jako hosté“.*⁵⁷

Když v roce 2002 a 2003 vrcholily přípravy na referendum o vstupu České republiky do Evropské unie, dostala se sudetoněmecká otázka opět do popředí. Mezi některými českými představiteli v čele s Milošem Zemanem začala panovat obava, jestli případný vstup České republiky do Evropské unie nezruší platnost tzv. Benešových dekretů. Dekrety byly totiž přijaty ve velmi specifických podmínkách a teoreticky mohly být napadnuty skrze tzv. Kodaňská kritéria, která byla stanovena jako podmínka ke vstupu do EU. Politické debaty o prolomení tzv. Benešových dekretů se vedly zejména na dvou úrovních – poslanecká sněmovna České republiky a Evropský parlament. Představitelé ODS a Unie Svobody, odmítali vůbec vést debatu ohledně prolomení tzv. Benešových dekretů a považovali tyto dekrety za jasně dané. Je však nutno říci, že tito poslanci neodmítali vést debatu ohledně dekretů obecně, ale zejména v rovině majetkoprávní, což výslovně řekl ve své řeči předseda US – DEU, když

⁵⁷ Václav Havel – přítel Německa [online]. [cit. 2014–10–30]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Havel.htm>

prohlásil, že Češi musí být připraveni na historickou debatu, nikoliv na majetkovou.⁵⁸ Většina poslanců se snažila udělat z problematiky dekretů téma nepolitické, patřící historikům, sociologům a dalším humanitním vědcům. Například Jaromír Talíř z KDU – ČSL nebo Pavel Svoboda z US – DEU se však domnívali, že debata ohledně dekretů by se vést měla, a Pavel Svoboda dokonce řekl, že tato debata měla nastat již v první polovině devadesátých let a je velká škoda, že tento čas na gesta smíření Česká republika promarnila.⁵⁹ Česká politická reprezentace dala jasně najevo svůj názor k této situaci dne 24. dubna 2002, kdy bylo přijato Usnesení k dekretům prezidenta republiky, podle něhož jsou tzv. Benešovy dekrety nezpochybnitelné a neměnné. Usnesení se týká také oblasti případných restitucí, které jsou plně v pravomoci českých ústavních orgánů.⁶⁰

Na půdě Evropského parlamentu se odehrávala debata zprvu o tom, zdali je téma Benešových dekretů tématem bilaterálním, multilaterálním, nebo se jedná o téma, které se dotýká celé Evropy. Diskuze o charakteru tématu a o případném prolomení tzv. Benešových dekretů se však zúčastňoval jen malý okruh lidí. Christian Domnitz analyzoval jednotlivé rozhovory na půdě europarlamentu a napočítal pouze třicet poslanců, kteří se těchto debat aktivně zúčastňovali. Skrytým tématem této rozpravy ovšem byla otázka samotného rozšíření Evropské unie. Proto se některé frakce či samotní europoslanci snažili otázku tzv. Benešových dekretů otevřít a rozpoutat tak debatu o samotném rozšiřování. To mělo za následek, že se z původně tématu bilaterálního stalo téma evropského rozsahu.

V debatách na půdě evropského parlamentu zaznívaly různorodé názory. Německý člen strany SPD Günter Verheugen se domníval, že bez vyřešení česko - německého problému nemůže být Česká republika přijata do Evropské unie. Sociální demokrat z Velké Británie Simon Murphy byl přesvědčen, že historické věci by se neměly již více otevírat, a Jürgen Schröder požadoval, aby se vyjádřili ti, kterých se daná situace bezprostředně týká, tedy oběti odsunu a jejich potomci. Mezi europoslanci začala růst poptávka po neutrálním a odborném posudku, který by jasně stanovoval, jestli jsou tzv. Benešovy dekrety v rozporu s podmínkami pro přijetí ČR do EU, či nikoli. Vypracováním posudku byl pověřen německý historik a právník Jochen

⁵⁸ DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie*. 2007, s. 81

⁵⁹ DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie*. 2007, s. 81

⁶⁰ Usnesení poslanecké sněmovny parlamentu ČR k poválečným prezidentským dekretům Německa [online]. [cit. 2014-11-05]. Dostupné z WWW: https://www.mzv.cz/file/23052/Dok4_2002.doc

Frowein, jenž ve své třicetistránkové studii uvedl, že tzv. Benešovy dekrety nejsou v rozporu s legislativou a právním řádem Evropské unie, a tudíž nemohou být pokládány za překážku vstupu České republiky do EU. Zpráva ovšem také obsahovala doporučení, aby Česká republika vyjádřila lítost nad formou odsunu Němců a aby zaručila, že bude přistupovat ke všem občanům Evropské unie – tedy i k sudetským Němcům – stejně.⁶¹

Vláda a prezident České republiky Václav Klaus vydali prohlášení, v němž zdůraznili, že během druhé světové války a po ní došlo k nepřijatelným činům. Evropskému parlamentu toto gesto vůči sudetským Němcům stačilo.

⁶¹ DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie*. 2007, s. 43 - 47

5. Političtí představitelé - Bernd Posselt jako hlavní představitel Sudetoněmeckého krajského sdružení, Miloš Zeman, Václav Klaus a Karel Schwarzenberg.

Bernd Posselt

Nejznámějším a nejvíce mediálně prezentovaným sudetoněmeckým představitelům je jednoznačně Bernd Posselt. Je členem strany CSU, dlouholetý europoslanec a v nynější době zastává funkci předsedy a mluvčího Sudetoněmeckého krajského sdružení. Jako europoslanec byl velice aktivní v debatě ohledně tzv. Benešových dekretů při projednávání vstupu ČR do EU. S výsledkem diskuze ale nebyl příliš spokojen, jelikož dle jeho názoru „patří dekrety na smetišť dějin“⁶² Na každoročních sjezdech Sudetoněmeckého krajského sdružení oceňuje osobnosti, které se zasloužily o sblížení mezi Čechy a Němci. Na 64. sjezdu v německém Augsburgu ocenil tehdejšího premiéra Petra Nečase, který se omluvil sudetským Němcům na počátku roku 2013 v Mnichově a nabídl sudetským Němcům dialog.⁶³

Václav Klaus

Bývalý prezident Václav Klaus nejvýrazněji promluvil do sudetoněmecké problematiky v rámci ratifikace tzv. Lisabonské smlouvy. Václav Klaus si podmínil svůj podpis na této listině výměnnou za udělení výjimky, která zaručuje, že „v Česku nebude možné soudně vymáhat práva, která nejsou zakotvena v českých zákonech“⁶⁴ Tímto požadavkem mířil exprezident Klaus právě proti sudetským Němcům v domnění, že by mohli odsunutí Němci žádat po státu odškodnění či navrácení majetku u Štrasburského soudu. Dle právníků Jaroslava Čapka či profesora Michala Tomáška

⁶² Benešovy dekrety podle Posselta patří na smetišť dějin [online]. [cit. 2014–11-3]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/benesovy-dekrety-podle-posselta-patri-na-smetiste-dejin/1088733>

⁶³ Benešovy dekrety podle Posselta patří na smetišť dějin [online]. [cit. 2014–11-3]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/benesovy-dekrety-podle-posselta-patri-na-smetiste-dejin/1088733>

⁶⁴ Klausova výjimka z Lisabonské smlouvy v Evropské unii opět narazila [online]. [cit. 2014–11-3]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/klausova-vyjimka-z-lisabonske-smlouvy-v-ustavnim-vyboru-pmm-/zahranicni.aspx?c=A121009_172311_zahranicni_ipl

z Univerzity Karlovy je ovšem myšlenka navrácení majetku na základě Lisabonské smlouvy nereálná, protože tato listina se nezabývá akty v minulosti.⁶⁵

Agentura STEM udělala v roce 2008 čtyři výzkumy, jimiž zmapovala, kolik procent lidí si přeje či nepřeje, aby český parlament přijal tzv. Lisabonskou smlouvu. První šetření proběhlo 29. 1. – 7. 2. 2008 na souboru 1423 občanů reprezentujících obyvatelstvo ČR starších 18 let. Respondenti byli vybíráni vždy metodou kvótního výběru. Z tohoto šetření vyplynulo, že 52% občanů se domnívá, že by tzv. Lisabonská smlouva měla být ratifikována, 48% s ratifikací nesouhlasilo. Druhé šetření se uskutečnilo ve dnech 1. – 8. 4. 2008 na souboru 1341 občanů reprezentujících obyvatelstvo ČR starších 18 let. Můžeme říci, že poměr byl téměř stejný – 53% se vyslovilo pro ratifikaci, 47% bylo proti. Třetí výzkumné šetření se uskutečnilo ve dnech 13. – 23. 6. 2008 na souboru 1244 občanů reprezentujících obyvatelstvo ČR starších 18 let a zjistilo, že česká společnost zaujala mírně odlišné stanovisko než v předcházejících šetřeních. 53% respondentů se vyslovilo proti ratifikaci a 47% respondentů pro ratifikaci tzv. Lisabonské smlouvy. Poslední šetření, které probíhalo ve dnech 29. září - 7. října 2008 (1245 respondentů), potvrdilo tento opačný trend, když 55% respondentů se vyslovilo proti a 45% pro ratifikaci tzv. Lisabonské listiny. Největším problémem české populace se ukázala být neinformovanost respondentů o dopadech tzv. Lisabonské smlouvy. Dle téhož průzkumu Agentury STEM pouze 21%, posléze 22%, 23% a 25% respondentů uvedlo, že rozumí dopadu této listiny.⁶⁶

Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg

16. ledna 2013 proběhla mezi Milošem Zemanem a Karlem Schwarzenbergem předvolební prezidentská debata, v níž zazněly i názory na sudetoněmeckou problematiku a události po druhé světové válce. Tato rozprava byla dle mého názoru jasným důkazem, že sudetoněmecký problém stále ještě není vyřešen, ovšem souhlasím s novinářem Hansem-Jörgem Schmidtem, který řekl, že „když byla v roce 1997

⁶⁵ Lisabon majetek Němcům nevrátí, nefunguje zpětně [online]. [cit. 2014–11-3]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/pravnici-lisabon-majetek-nemcum-nevrati-nefunguje-zpetne-p3f-domaci.aspx?c=A091012_135248_domaci_taj

⁶⁶ Lisabonská smlouva . [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://www.stem.cz/index.php?from=10&pocet=10&typ_cl=2&hledani=1&find_str=lisabonsk%E1%20smlouva&typ=0&obor=0&ks1=&ks2=&ks3=&autor=

podepsána česko – německá deklarace, oslavovali to Češi jako tlustou čáru. Ale když se to někomu politicky hodí do krámu, tak se (dekrety) vytáhnou ze šuplíku, hodně spodního šuplíku.“⁶⁷

Karel Schwarzenberg se domnívá, že události, které nastaly po konci války (myslí zejména tzv. divoký odsun) by v dnešní době byly posouzeny jako porušení lidských práv a prezident Beneš i vláda by byli souzeni v Haagu. Souhlasí s názorem Václava Havla, že lidé byli nakaženi bacilem nacismu, když i nevinní spoluobčané byli vyhnáni. Odmítá princip kolektivní viny, vnímá jej jako velkou chybu naší minulosti a tzv. Benešovy dekrety považuje za právně vyhaslé. Dle mého názoru ovšem již v roce 2002 politolog Jiří Pehe ve svém článku s názvem *Dekrety nejsou vyhaslé* správně napsal, že „i kdybychom přesvědčili sebe i Evropu, že jsou vyhaslé právně, nejsou vyhaslé fakticky a morálně. Otázkou je, v kterém okamžiku právně a morálně „vyhasne“ skutečnost, že československý stát, těmto lidem ukradl jejich majetek.“⁶⁸

Současný prezident Miloš Zeman, stejně jako Karel Schwarzenberg, odmítá princip kolektivní viny a taktéž souhlasí s domněnkou, že tzv. divoký odsun byl, dle jeho slov, nelidský. O samotných sudetských Němcích prohlásil: "Nelze zapomínat, že sudetští Němci byli Hitlerovou pátou kolonou, když se jednalo o zničení jediného ostrova demokracie ve střední Evropě."⁶⁹ nebo „Když občan nějaké země kolaboruje se zemí, jež jeho stát okupuje, tak je vyhánění mírnější trest než například trest smrti“.⁷⁰ Dovolím se tedy tvrdit, že pan prezident se domnívá, že ačkoliv tzv. divoký odsun byl nesprávný, v rámci období po druhé světové válce lze pochopit i zvěrstva, která český národ prováděl na sudetských Němcích. V otázce tzv. Benešových dekretů je prezident Zeman ne zcela konzistentní v názorech. V roce 2002 v Českém rozhlase řekl, že Benešovy dekrety jsou již právně vyhaslé a každý dokument se musí brát s ohledem na

⁶⁷ Analýza: Dekrety se v Česku vytahují, když se to někomu hodí. Němci to nechápou. [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/benesovy-dekrety-0eh-/zahranicni.aspx?c=A130121_151550_zahranicni_pul

⁶⁸ Dekrety nejsou vyhaslé [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: <http://www.pehe.cz/clanky/2002/dekrety-nejso-vyhasle>

⁶⁹ Volba prezidenta ČR [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://www.volba-prezidenta.cz/ceska_televize_ct/jak_pokracuji_kampane_prezidentskych_kandidatu/

⁷⁰ Benešovy dekrety jsou vyhaslé, tvrdil Zeman v minulosti [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://www.lidovky.cz/benesovy-dekrety-jsou-vyhasle-tvrdil-zeman-v-minulosti-p23-/zpravy-domov.aspx?c=A130119_223059_ln_domov_mc

dobu a okolnosti vzniku.⁷¹ Na druhou stranu silně zkritizoval ve zmíněné prezidentské debatě Karla Schwarzenberga za, dle mého osobního mínění, velmi podobné názory.

CVVM udělalo v listopadu 2011 šetření na vzorku 1100 respondentů, jehož cílem bylo zjistit, jaký názor mají lidé na platnost tzv. Benešových dekretů a zdali považují poválečný odsun sudetoněmeckého obyvatelstva za spravedlivý či nikoliv. Z šetření vyplynulo, že 49% respondentů souhlasí s platností tzv. Benešových dekretů, 17 % je pro jejich zrušení a 34% respondentů nedokáže vyjádřit svůj názor v této otázce. Na otázku, zdali byl poválečný odsun spravedlivý, odpovídá 42% procent respondentů, že ano. 25% považuje odsun za nespravedlivý, avšak za minulostí by se měla udělat tlustá čára. 10% respondentů si myslí, že odsun byl nespravedlivý, přičemž Česká republika by se za něj měla omluvit, a 4% respondentů požadují i navrácení majetku sudetským Němcům. 18% respondentů nedokázalo na otázku odpovědět. Dle CVVM můžeme s porovnáním s předchozími šetřeními⁷² vidět zvyšující se kritický pohled na tzv. Benešovy dekrety a poválečný odsun, čemuž napomáhají různé pietní sudetoněmecké akce a také oblíbenost sudetoněmeckého tématu v kinematografii (například Habrmanův mlýn, 7 hříchů aj.). CVVM také poukazuje na zvyšující se nezájem o tuto problematiku, což zdůvodňuje klesajícím zájmem české veřejnosti o historická témata, a také je to dle výzkumu důkaz toho, že se politikům podařilo sudetoněmecký problém přesunout do ústraní a diskuze o této problematice se ztrácí.⁷³

⁷¹ Zeman s Klausem kritizují šéfa TOP 09, sami však mluvili podobně [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/zeman-klaus-a-dekrety-05x-/domaci.aspx?c=A130120_212211_domaci_ert

⁷² viz. příloha č. 72

⁷³ Dekrety, odsun sudetských Němců v historické paměti Čechů ČR [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a6968/f11/Dekrety,%20odsun%20sudetských%20Němců%20v%20historické%20paměti%20Čechů.pdf

6. Co je sudetoněmecká problematika?

Položme si tedy otázku, co myslíme pod označením „sudetoněmecká problematika“. Jak jsme mohli vidět, politici vidí těžiště sudetoněmecké problematiky v majetkoprávní rovině. Otázkou ovšem je, jestli nemá tato majetkoprávní rovina skrytý podtext. Pokud se zamyslíme, zjistíme, že jestliže by se teoreticky vydával zabavený majetek odsunutých Němců a tzv. Benešovy dekrety by byly prolomeny, znamenalo by to uznání, že odsun byl nevhodným a nespravedlivým řešením. Z majetkoprávní roviny se tak opět dostáváme do roviny morální, tedy jestli odsun byl, nebo nebyl spravedlivý. Přesněji řečeno, jestli byl odsun Němců po druhé světové válce spravedlivý z hlediska celé historie soužití mezi Čechy a Němci. Nemůžeme se totiž domnívat, že sudetoněmecký problém se vztahuje pouze na 20. století. Je to problém, který se táhne od 13. století a definitivně vyřešen byl až zmíněným odsunem většiny Němců z českého území. To je dle mého názoru zcela klíčová otázka, od které se odvíjejí všechny ostatní perspektivy této problematiky – majetkoprávní, politická aj.

Pokud si ovšem člověk má udělat názor, který je podpořen pro společnost relevantními argumenty, musí mít povědomí o vztazích mezi Čechy a Němci v průřezu dějinami. Sudetoněmecká problematika měla vždy vliv na politické dění v českých zemích a jak poukázala teoretická část práce, zmíněná problematika má významný vliv na politické dění v České republice i v dnešní době. Zejména v otázce přístupu České republiky do Evropské Unie a při přímé volbě prezidenta v roce 2013 sehrála sudetoněmecká otázka zásadní roli. Avšak bez určité základní orientace v česko – německé historii a významných událostí s ní spjatých není možné správně pochopit a interpretovat sudetoněmeckou problematiku a její vliv na dnešní dobu. A právě znalosti česko – německé historie a vlivu této historie na dnešní, zejména politické, dění, bude u studentů gymnázií zkoumat výzkumná část této práce.

7. Výzkumná část bakalářské práce

7.1. Metodika, výzkumná otázka a hypotézy

Cílem práce je zjistit prostřednictvím kvantitativního výzkumu, zda studenti gymnázií, kteří žijí na území bývalých Sudet, mají větší znalosti v sudetoněmecké problematice než studenti žijící mimo tuto oblast a následně zjistit názory studentů na tuto problematiku. Výzkumná otázka tedy zní: mají studenti gymnázií žijící na území bývalých Sudet větší znalosti a odlišné názory na sudetoněmeckou problematiku než studenti gymnázií žijící na území mimo bývalé Sudety?

Kvantitativní sociologický výzkum srovná dvě gymnázia z bývalých Sudet (Gymnázium Šumperk; Gymnázium dr. Václava Šmejkala Ústí nad Labem) se dvěma gymnázii mimo tuto oblast (Gymnázium Pardubice; Gymnázium Kroměříž). Výzkum bude proveden na základě víceetapového náhodného výběru (budou náhodně vybrána dvě gymnázia v oblastech Sudet a dvě gymnázia v oblastech mimo sudetských) o počtu přibližně 100 studentů z oblasti Sudet a 100 studentů z oblastí mimo Sudet. Na každém gymnáziu budou náhodně vybrány dvě třídy (jelikož budou oslovena čtyři gymnázia, což činí dohromady 8 tříd, můžeme předpokládat, že výzkum zahrne cca 200 respondentů) a mezi studenty ve třídě bude rozdělen příslušný počet dotazníků. Všechny třídy mají stejnou šanci být vybrány. Výsledky budou následně srovnány, protože právě srovnání nám ukáže, jaké názorové odlišnosti vytváří sudetoněmecký problém v dnešní době. Srovnávání budou gymnazisté ze sudetských oblastí s gymnazisty z ostatních oblastí na základě ročníku gymnázia, pohlaví, vzdělání rodičů a jejich teritoriálního původu, politické orientace, národnosti, víry. Na základě těchto kritérií bude vyhodnocena názorová část dotazníku.

Z výzkumu tak vyplyne nejen odpověď na výzkumnou otázku, ale také bude zjištěno, jestli existují rozdíly ve zmíněných znalostech a názorech ve vztahu k sociální vrstvě, vzdělání rodičů, víře, národnosti, zájmu o historii atd. Tyto charakteristiky byly vybrány na základě předpokladu, že ovlivňují znalosti a názory gymnazistů v oblasti sudetoněmecké problematiky. Vyšší vzdělání rodičů může hrát roli při motivaci studentů ke studiu, a tím pádem mohou mít studenti i větší povědomí a odlišnější názory v oblasti sudetoněmecké problematiky. Taktéž tito rodiče mohou mít na své potomky vyšší nároky, což může vést k podobnému závěru. Obdobné je to s charakteristikou sociální vrstvy. Teritoriální původ je velmi podstatný, protože se dá předpokládat, že

určitý náhled na sudetoněmeckou problematiku bude mít Čech a jiný náhled například Němec (jelikož bude výzkum proveden i na území bývalých Sudet, je možné, že výběr zahrne i studenta německé národnosti). Teritoriální původ je taktéž důležitý z hlediska předpokladu, že gymnazisté v sudetských oblastech prošli jinou socializací než gymnazisté mimo sudetské oblasti, a to na základě odlišných zkušeností rodičů, díky kterým mohou být vztahy k Německu a Němcům odlišné.

Jelikož drtivá většina Němců byla věřících⁷⁴, můžeme očekávat, že věřící lidé budou mít jiný náhled na problematiku než nevěřící a taktéž český věřící může mít odlišný názor na sudetoněmeckou problematiku než německý věřící. Zájem o historii obecně a konkrétně zájem o sudetoněmeckou problematiku je podstatná charakteristika, protože větší znalosti o daném tématu pomáhají k lepšímu pochopení situace a člověk si může udělat objektivnější názor. Důležitý je ovšem rovněž fakt, odkud studenti čerpají své znalosti. Jinou výbavu znalostí jim poskytne škola a jiné informace jim mohou poskytnout například rodiče. Dle mého mínění také politické smýšlení jedince může ovlivnit názory na sudetoněmeckou problematiku. Příslušníci pravice, u kterých se dá očekávat, že jsou konzervativní, budou například spíše souhlasit s názorem, že odsun Němců byl spravedlivý a že se jedná o ukončené téma; příslušníci levice budou pravděpodobně přesvědčení o opaku.

Obecné hypotézy výzkumu tedy zní:

1) Charakteristiky víry, politické preference, místa socializace, zájmu o historii a sudetoněmeckou problematiku, vzdělání rodičů, sociální vrstvy a frekvence diskuzí o sudetoněmecké problematice ovlivňují názory a znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky.

2) Geodemografické faktory ovlivňují znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky, přesněji řečeno, studenti, kteří byli a jsou socializováni v Sudetech, mají lepší znalosti než studenti, kteří prošli socializací v mimo sudetských oblastech.

Výzkumná část bakalářské práce navazuje na teoretickou část a z jejího obsahu čerpá. Do dotazníku byly vybrány zejména události, které buď mapují všeobecnou znalost česko - německé historie, nebo ty, které nejvýrazněji ovlivňují dění v dnešní době. Na základě postojů studentů k česko - německé (sudetoněmecké) historii pak

⁷⁴ VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. 2009, s. 96

zjistíme, zda stále existuje určitá forma sudetoněmecké problematiky, a jestliže ano, jaké jsou její příčiny.

Výzkum je založen na předpokladu, že odlišné názory na česko – německé vztahy a důležité milníky v česko – německé historii vytváří i v dnešní době sudetoněmeckou problematiku. Určité problémy mezi námi a Němci se objevovaly od 13. století, a ačkoliv byly vždy snahy tyto problémy vyřešit, nikdy nebylo zlepšení vztahů trvalé. Trvalým řešením se měl stát odsun německého obyvatelstva po druhé světové válce. Dle mého názoru ovšem odsun sudetoněmeckou problematiku zcela neodstranil, což dokazuje fakt, že sudetoněmecká problematika stále ovlivňuje aktuální dění – například přímou volbu prezidenta v roce 2013. Na základě výsledků výzkumu tedy budeme moci říci, které body v česko – německé historii vzbuzují největší vášně, ve kterých se gymnazisté názorově liší, a které z nich tudíž vytváří sudetoněmeckou problematiku. Nynější podoba sudetoněmecké problematiky je ovlivněna zejména událostmi po vzniku Československé republiky, kdy se významnou otázkou stalo postavení německého obyvatelstva v českých zemích a s tím spojená problematika jazyková, sociální a jiná. Výrazný vliv na sudetoněmeckou problematiku má také odsun německého obyvatelstva z našeho území, jelikož právě odsun a s ním spojená majetkoprávní rovina působí na aktuální politické a společenské dění nejmarkantněji.

7.2. Dimenze sudetoněmeckého problému

Jak již bylo zmíněno, nejvýraznějšími dimenzemi sudetoněmecké problematiky jsou události po vzniku Československé republiky. Prvním zlomovým momentem se stalo určení samotných hranic naší republiky, kdy se čtyři pohraniční oblasti (Deutschböhmen, Sudetenland, Böhmerwaldgau, Deutschsüdmähren) nechtěly stát součástí naší republiky. Održení se nakonec ukázalo jako nerealizovatelné i díky vojenskému zásahu československé armády. Tato událost vyvolává otázku, zdali určení hranic nově vznikající republiky bylo vzhledem k výše popsaným problémům správné. Německé obyvatelstvo toužilo alespoň po právu na sebeurčení, které by mu umožnilo potencionální odtržení nebo alespoň vyšší formu práv a lepší postavení v rámci republiky. K těmto dimenzím se váží otázky číslo jedna a dva.

Velký rozkol mezi Čechy a Němci způsobovalo postavení německého obyvatelstva v rámci státní správy a státních podniků. Německému obyvatelstvu

připadalo zastoupení neadekvátní vzhledem k faktu, že v Československu žilo cca 3 miliony příslušníků německé národnosti. Nespokojenost u německého obyvatelstva také vyvolávala otázka jazyková, jelikož němčina nebyla oficiálním státním jazykem. To způsobovalo například situace, kdy německý úředník musel umět česky, pokud chtěl pracovat na úřadech, zatímco český úředník německy umět nemusel, i když pracoval na úřadě v oblastech s převládajícím německým obyvatelstvem. Ke zmíněným dimenzím se vztahují otázky číslo tři a čtyři.

Po vypuknutí Velké hospodářské krize začalo napětí v naší republice eskalovat. Dopady krize dolehly nejvíce právě na pohraniční oblasti a německé obyvatelstvo mělo dojem, že vláda nedělá dostatečné kroky pro zvládnutí krize. Sociální napětí často vžene obyvatelstvo do náručí radikálních směrů a ne jinak se tomu stalo v českém pohraničí, kde velký vliv začala získávat strana Konráda Henleina – SdP. Zde vyvstává otázka, zdali by německé obyvatelstvo začalo podporovat SdP i při lepším zvládnutí dopadů krize. K této dimenzi se váže otázka číslo pět.

V roce 1938 se uskutečnila Mnichovská konference, která rozdělila, a domnívám se, že stále rozděluje, obyvatelstvo do dvou skupin. Výsledkem této konference bylo nařízení odstoupit stanovené pohraniční území. Jedna skupina obyvatel se přikláněla k názoru, že by se mnichovskému diktátu nemělo ustupovat, což by ve výsledku znamenalo otevřený konflikt s Německem. Druhá názorová skupina, ke které se přidal i náš prezident Edvard Beneš, se rozhodla akceptovat podmínky Mnichovské dohody a pohraniční území odstoupit. Zmíněnou dimenzi reprezentuje otázka číslo šest.

Po druhé světové válce bylo rozhodnuto o odsunu německého obyvatelstva z československého území. Ve společnosti i v politických kruzích převládal názor, že německé obyvatelstvo se za druhé světové války většinou přidal na stranu Adolfa Hitlera, čemuž odpovídal i princip, na základě kterého bylo německé obyvatelstvo odsunuto – princip kolektivní viny. Otázkou ovšem je, zda se skutečně většina Němců přidal na stranu nacismu, (nebo zda se jedná o pouhou generalizaci), a také to, zda bylo opravdu nutné německé obyvatelstvo odsunout, bez pokusu o další soužití s Čechy.

Odsun byl právně zakotven v tzv. Benešových dekretech. Zejména v poslední době však můžeme sledovat diskuze, jestli tyto dekry mají stále své opodstatnění (například ve vztahu k potencionálnímu navrácení majetku odsunutým Němcům), nebo opodstatnění již ztratily. Vzniká tedy otázka, zdali sudetoněmecká problematika není vytvářena právě i rozdílnými názory na odsun obecně a názory na omluvu či případně na odškodnění za poválečný odsun. Součástí odsunu se stala také tzv. divoká fáze

odsunu, při které docházelo k násilí a excesům vůči německému obyvatelstvu. Otázka, zdali byl „divoký odsun“ ze strany českého obyvatelstva oprávněný, či nikoliv, je taktéž velmi důležitá. Na dimenzi odsunu se vztahují otázky číslo sedm, osm, devět a deset.

Podstatnou dimenzí sudetoněmeckého problému je také současný vztah gymnazistů k sudetoněmecké problematice a Němcům obecně. Touto dimenzí se zabývají otázky dvanáct a třináct. Na základě těchto otázek budeme moci zjistit, jestli studenti považují sudetoněmeckou problematiku za stále aktuální, či již uzavřené téma. Jestli by totiž gymnazisté uvedli, že považují sudetoněmeckou problematiku za ukončené téma, naznačovalo by to, že u dnešních gymnazistů názorové odlišnosti na vybrané česko – německé události již v současnosti nevytváří sudetoněmeckou problematiku.

Otázka číslo jedenáct mapuje, zdali gymnazisté považují německé obyvatelstvo za historické nepřátele. Vztah vůči německému obyvatelstvu v historické perspektivě je velmi významnou dimenzí a ukáže nám, jestli i gymnazisté soudí, že česko – německá problematika má kořeny zejména v době po vzniku Československé republiky, nebo zdali tyto kořeny sahají do hlubší historie. Na dimenzi historické perspektivy se váže otázka jedenáct.

Shrnutí výše rozpracovaných dimenzí a pracovní hypotézy, vztah mezi obecnými a pracovními hypotézami

Pracovní dimenze jsou vázané na obecné hypotézy. Můžeme říci, že obecné hypotézy jsou rozpracované do pracovních hypotéz, které budou následně statisticky testovány. Na základě statistického testování pracovních hypotéz zjistíme, zdali pracovní hypotézy (potažmo obecné hypotézy) platí, nebo neplatí.

K jednotlivým dimenzím jsou určeny pracovní hypotézy. U dimenzí 1, 2, 3, 4 a 6 jsou uvedeny písmena *a*, *b*. Písmeno *a* označuje pracovní hypotézy, které se váží na první obecnou hypotézu (charakteristiky víry, politické preference, místa socializace, zájmu o historii a sudetoněmeckou problematiku, vzdělání rodičů, sociální vrstvy a frekvence diskuzí o sudetoněmecké problematice ovlivňují názory a znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky), písmeno *b* označuje pracovní hypotézy, jež se váží k druhé obecné hypotéze (geodemografické faktory ovlivňují znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky, přesněji řečeno, studenti, kteří byli a jsou socializováni

v Sudetech, mají lepší znalosti a jiné názory než studenti, kteří prošli socializací v mimo sudetských oblastech).

K první obecné hypotéze byly vybrány pracovní hypotézy, které nejlépe vystihnou, zdali obecnou hypotézu můžeme přijmout, či nikoliv.

U dimenze č. 1 (v dotazníku otázky č. 1 a 2) byla vybrána charakteristika místa socializace, poněvadž se můžeme domnívat, že otázka určení hranic bude velmi ovlivněna právě zmíněnou charakteristikou. Mnozí studenti, kteří nyní žijí na území bývalých Sudet, by při jiném řešení otázky určení hranic v roce 1918 vyrůstali na území jiného (pravděpodobně německého či rakouského) státu.

U dimenze č. 2 (otázky číslo 3 a 4) byla vybrána charakteristika frekvence diskuzí v souvislosti s otázkou rovnoprávnosti českého a německého jazyka. Jelikož gymnazisté sami nezažili dobu před druhou světovou válkou, jsou odkázáni v tomto ohledu zejména na zkušenosti starších příbuzných. Otázka státních jazyků se dotýkala všech obyvatel a je zde předpoklad, že zmíněné zkušenosti, které starší příbuzní předávají mladším generacím, budou mít vliv na názor studentů v této otázce. U zmíněné dimenze byla vybrána také charakteristika místa socializace a otázka zastoupení Němců v administrativě, poněvadž právě sudetských obyvatel se problematika zastoupení nejvíce dotýkala.

U dimenze č. 3 (otázka č. 5) byl vybrán vztah mezi zájmem o sudetoněmeckou problematiku a otázkou číslo 5. Jelikož se jedná o otázku, která předpokládá alespoň základní povědomí o sudetoněmecké historii, byla zvolena právě zmíněná charakteristika.

Dimenze č. 4 (otázka č. 6) obsahuje vztah mezi sociální vrstvou studenta a otázkou tzv. Mnichovské dohody. Sociální vrstva studenta může ovlivnit názor gymnazisty skrze nároky, které rodiče po svých dětech vyžadují. Gymnazisté, kteří pocházejí z vyšších sociálních tříd, budou mít větší přehled o sudetoněmecké problematice a potencionálně i odlišnější názory. K této dimenzi byl vybrán také vztah mezi místem socializace a otázkou tzv. Mnichovské dohody. Musíme si totiž uvědomit, že tzv. Mnichovská dohoda se dotýkala právě oblasti Sudet, které měly být podstoupeny Německu.

Dimenze č. 5 (v dotazníku otázky č. 7, 8, 9 a 10) se zabývá odsunem německého obyvatelstva z Československa. Je důležité zmínit, že se jedná o otázku velmi morálně orientovanou a každý člověk si na ni musí odpovědět sám. Proto byly vybrány charakteristiky jako politické a náboženské preference. Je zde předpoklad, že věřící

a levicově orientovaní lidé budou ve svých odpovědích více liberální než nevěřící a pravicově orientovaní. Sociální vrstva je také podstatná charakteristika, jelikož rodiče z vyšších sociálních vrstev mohou mít na potomky vyšší nároky. Ti pak mohou mít větší povědomí o sudetoněmecké problematice, a tudíž i odlišnější názory na princip kolektivní viny. Dimenze č. 6 (otázka č. 11) obsahuje vztah mezi zájmem o historii a vnímáním Němců jako historických nepřátel. Otázka německého (ne)přátelství je totiž velmi problematická a nedá se vztáhnout pouze na dění druhé světové války. Přehled o historii tak může značně ovlivnit názor na zmíněnou otázku. Totéž platí o vztahu mezi zájmem o sudetoněmeckou problematiku a otázkou Němců jako historických nepřátel.

Dimenze č. 7 (v dotazníku otázky č. 12 a 13) obsahuje vztah mezi zájmem o historii a názorem na aktuálnost sudetoněmecké problematiky. Díky vědomostem o historii mohou studenti znát úskalí česko – německých vztahů, které jsou značně problematické, a mohou tak výrazně ovlivnit názor na aktuálnost sudetoněmecké problematiky. Názor na sudetoněmeckou problematiku poté ovlivní vztah respondentů k současnému Německu. Pokud totiž respondenti budou považovat sudetoněmeckou problematiku za historické téma, nebude již tato problematika ovlivňovat vztah k současnému Německu.

Druhá obecná hypotéza vychází z předpokladu, že místo socializace ovlivňuje znalosti v sudetoněmecké problematice. Obecná hypotéza je rozpracována do pracovních hypotéz v dimenzích č. 1, 2, 3, 4 a 6 (v dotazníku otázky č. 1, 2, 5, 6 a 11).

Dimenze č. 1 obsahuje vztah mezi místem socializace a znalostmi v otázce určení hranic. Respondenti, kteří byli socializováni v sudetských oblastech, by měli mít větší znalosti o sudetoněmecké problematice, a tudíž větší znalosti nejen v otázce určení hranic v roce 1918, ale i v otázkách zastoupení německých obyvatel v administrativě, v otázce tzv. Mnichovské dohody, nástupu SdP kvůli hospodářské krizi a také v otázce Němců jako historických nepřátel. Musíme si uvědomit, že všechny zmíněné body v dotazníku se více dotýkají respondentů ze sudetských oblastí než gymnazistů z mimo sudetských oblastí. Sudetoněmecká problematika obecně by měla být v lidech ze sudetských oblastí více zakořeněna, což by se mělo odrazit ve větších znalostech v této problematice.

Dimenze 1: Vznik Československé republiky a s tím spojená otázka určení hranic a práva na sebeurčení německého obyvatelstva. Dimenzi sytí otázky číslo 1 a 2.

Pracovní hypotézy:

- a) H₁: Místo socializace respondentů ovlivňuje názory v otázce určení hranic v roce 1918.
- b) H₁: Místo socializace ovlivňuje znalosti v otázce určení hranic v roce 1918.

Dimenze 2: Postavení německého obyvatelstva v Československé republice a postavení německého jazyka vůči českému jazyku. Dimenzi sytí otázky číslo 3 a 4.

Pracovní hypotézy:

- a) H₁: Frekvence diskuzí v rodině o sudetoněmecké problematice ovlivňuje názory v otázce postavení českého a německého jazyka.
H₁: Místo socializace ovlivňuje názory na zastoupení německého obyvatelstva v administrativě.
- b) H₁: Místo socializace ovlivňuje znalosti v oblasti zastoupení německého obyvatelstva v administrativě.

Dimenze 3: Politická situace v pohraničních oblastech po roce 1929 – nástup Konráda Henleina a SdP. Dimenzi sytí otázka číslo 5.

Pracovní hypotézy:

- a) H₁: Zájem o sudetoněmeckou problematiku ovlivňuje názor na politickou situaci v pohraničí.
- b) H₁: Místo socializace ovlivňuje znalosti v otázce politické situace v pohraničí po roce 1929.

Dimenze 4: Mnichovská dohoda v roce 1938. Dimenzi sytí otázka číslo 6.

Pracovní hypotézy:

- a) H₁: Vzdělání rodičů ovlivňuje názory v otázce tzv. Mnichovské dohody.
H₁: Místo socializace ovlivňuje názory na tzv. Mnichovskou dohodu.
- b) H₁: Místo socializace ovlivňuje znalosti v oblasti tzv. Mnichovské dohody.

Dimenze 5: Odsun německého obyvatelstva: princip kolektivní viny, tzv. Benešovy dekrety, divoká fáze odsunu. Dimenzi sytí otázky číslo 7, 8, 9 a 10.

Pracovní hypotézy:

H₁: Náboženské preference respondenta ovlivňují názor na spravedlnost, či nespravedlnost odsunu německého obyvatelstva po druhé světové válce.

H₁: Politické preference ovlivňují názor na princip kolektivní viny v rámci německého odsunu po druhé světové válce.

H₁: Sociální vrstva ovlivňuje názor na spravedlnost, či nespravedlnost odsunu německého obyvatelstva po druhé světové válce.

H₁: Zájem o historii ovlivňuje názor na otázku principu viny.

Dimenze 6: Německé obyvatelstvo jako historičtí nepřátelé. Dimenzi sytí otázka číslo 11.

Pracovní hypotézy:

a) H₁: Zájem o historii ovlivňuje názory v otázce číslo 11 (německý národ jako historický nepřítel).

H₁: Zájem o sudetoněmeckou problematiku ovlivňuje názory v otázce číslo 11 (německý národ jako historický nepřítel).

b) H₁: Místo socializace ovlivňuje znalosti v otázce číslo 11 (německý národ jako historický nepřítel).

Dimenze 7: Aktuálnost sudetoněmecké problematiky u dnešních gymnazistů a vztah gymnazistů k současnému Německu. Dimenzi sytí otázky číslo 12 a 13.

Pracovní hypotézy:

H₁: Zájem o historii ovlivňuje názor na aktuálnost sudetoněmecké problematiky.

H₁: Názor na aktuálnost sudetoněmecké problematiky ovlivňuje vztah gymnazistů k současnému Německu.

7.3. Statistické testování programem Statistica

„Kvantitativní výzkum je v podstatě jen testováním hypotéz. Testování hypotéz je vlastně produkce výroků o tom, jak silně proměnné souvisí. Ve většině statistických operací měřících sílu souvislosti jednička vyjadřuje perfektní souvislost a nula naprostou nezávislost.“⁷⁵ V rámci výzkumu jsou využity nominální a ordinální proměnné. Při statistickém testování se volba vhodného koeficientu řídí tím, které dvě proměnné se u měření vztahu setkávají. Zjednodušeně lze postupovat podle následující tabulky:

proměnná	nominální	ordinální	kardinální
nominální	Cramer	Cramer	Cramer
ordinální	Cramer	Spearman	Spearman
kardinální	Cramer	Spearman	Pearson

Zdroj: Ryšavý, Dan. *První pomocník pro práci s počítačovým programem STATISTICA – druhá část* (nepublikovaný manuskript). Olomouc, UP 2008

Jelikož výzkum zahrne pouze nominální a ordinální proměnné, bude použit Cramerův kontingenční koeficient, Spearmanův korelační koeficient, případně koeficient F_1 , který je určený pro tabulky 2x2. Na základě koeficientu budeme moci říci, zdali je souvislost mezi proměnnými slabá či silná.

Jak velkou hodnotu označit za „slabý“, nebo naopak „silný“ vztah je věcí diskuse. V sociologii obvykle nenabývají koeficienty vysokých hodnot, ve statistice či exaktních vědách se setkáme spíše s přísnějším pohledem. Orientačně může posloužit následující rozdělení:

- od 0 do 0,1 - žádná souvislost (resp. vztah nebyl indikován)
- od 0,1 do 0,25 - slabá souvislost
- od 0,25 do 0,5 - středně silná souvislost
- přes 0,5 - silná souvislost⁷⁶

Pomocí programu STATISTICA také zjistíme tzv. významnost vztahu. Významnost vztahu určuje, zda získaný výsledek můžeme zobecnit na celek, ze kterého

⁷⁵ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 1993, s. 196 - 198

⁷⁶ Ryšavý, Dan. *První pomocník pro práci s počítačovým programem STATISTICA – druhá část* (nepublikovaný manuskript). Olomouc, UP 2008

byl pořízen zkoumaný vzorek. Pro určení významnosti vztahu je rozhodující vypočtená hladina významnosti. Zjednodušeně řečeno je to přesnost (či chybovost), s jakou ve svých výpočtech pracujeme. Uvádí se v procentech a v sociologii se jako jakýsi základ používá 95% jistota, resp. 5% hladina významnosti (taktéž v našem výzkumu pracujeme s 5% hladinou významnosti). Tato hodnota říká, že s velkou pravděpodobností (95 %) lze souvislost odhalenou ve vzorku zobecnit na celý základní soubor. S konvenčními hladinami významnosti 5 % (jindy 1%, 0,1%) porovnáváme vypočtené hodnoty, které v tabulkách najdeme ve sloupci označeném písmenem p.⁷⁷

	Hladina významnosti		
	5 %	1 %	0,1%
Statisticky významné	p<=0.05	p<=0.01	p<=0.001
Statisticky nevýznamné	p>0.05	p>0.01	p>0.001

Zdroj: Ryšavý, Dan. *První pomocník pro práci s počítačovým programem STATISTICA – druhá část* (nepublikovaný manuskript), Olomouc, UP 2008

Jestliže test vyjde statisticky významně (signifikantně, p-hodnota < 0,05, popř. 0,01), zamítáme nulovou hypotézu H_0 a přijímáme alternativní hypotézu H_1 na hladině významnosti 0,05, popř. 0,01. Test nám potvrdil, že rozdíl mezi proměnnými není způsobem náhodou. Uděláme závěr, že alternativní hypotéza H_1 je správná. Pokud test nevyjde statisticky významně, nezamítáme (tj. nemůžeme zamítnout) nulovou hypotézu H_0 .⁷⁸

7.4. Výsledky statistického testování

Pracovní hypotézy vázané k dimenzi č. 1

a) Na základě Cramerova koeficientu kontingence, jehož hodnota činí 0,24, můžeme říci, že vztah mezi vybranými proměnnými (místo socializace a otázka určení hranic) je slabý. Jelikož hladina významnosti je stanovena na 5% (neboli 0,05) a na základě testové statistiky jsme zjistili pozorovanou hladinu významnosti v hodnotě 0,5, musíme

⁷⁷ Ryšavý, Dan. *První pomocník pro práci s počítačovým programem STATISTICA – druhá část* (nepublikovaný manuskript). Olomouc, UP 2008

⁷⁸ Kaiserová, Petra. *Statistické testy v pedagogickém výzkumu*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky

konstatovat, že výsledek nevyšel statisticky významně a nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Nepodařilo se nám prokázat, že nulová hypotéza neplatí.

b) Vztah mezi místem socializace a znalostmi v otázce určení hranic v roce 1918 nebyl indikován. Koeficient F_i činí 0,04. Výsledek není dobře zobecnitelný, protože hladina významnosti činí 0,5. Nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu.

Pracovní hypotézy vázané k dimenzi č. 2

a) Na základě Cramerova koeficientu kontingence, který činí 0,18, můžeme říci, že mezi frekvencí diskuzí o sudetoněmecké problematice a názory na postavení němčiny a češtiny po vzniku ČSR existuje slabý vztah. Hladina významnosti činí 0,12, což znamená, že výsledky jsou těžko zobecnitelné a statisticky nevýznamné.

Vztah mezi místem socializace a názory v oblasti zastoupení německého obyvatelstva je sice slabý (Cramerův kontingenční koeficient činí 0,19), avšak dobře zobecnitelný a statisticky významný (hladina významnosti 0,02). Můžeme zamítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní.

b) Vztah mezi místem socializace a znalostmi v otázce zastoupení německého obyvatelstva nebyl indikován (koeficient F_i činí 0,47). Hladina významnosti činí 0,5. Výsledky jsou tak těžko zobecnitelné a nemůžeme vyloučit nulovou hypotézu.

Pracovní hypotézy vázané k dimenzi č. 3

a) Na základě Cramerova koeficientu kontingence, který činí 0,22, můžeme konstatovat, že vztah mezi zájmem o sudetoněmeckou historii a otázkou sudetské inklinace k SdP, je slabý. Hladina významnosti činí 0,013, což je méně než 0,05, a tudíž můžeme odmítnout nulovou hypotézu a potvrdit hypotézu alternativní. Výsledky jsou dobře zobecnitelné a statisticky významné.

b) Vztah mezi místem socializace a znalostmi v otázce číslo 5 je slabý. F_i koeficient činí $-0,13$. Záporné znaménko indikuje, že pokud respondenti uvedli socializaci v Sudetech, pak častěji nedokázali na otázku odpovědět, čili prokázali menší znalost v otázce. Hladina významnosti činí 0,06, což spíše indikuje, že výsledky nejsou zobecnitelné a nemůžeme nulovou hypotézu zamítnout.

Pracovní hypotézy vázané k dimenzi č. 4

a) Pomocí programu Statistica jsme zjistili, že vztah mezi vzděláním rodičů a orientací v otázce tzv. Mnichovské dohody je silný. Vypočítaná hodnota Cramerova koeficientu

kontingence činí 0,6. Pozorovaná hladina významnosti činí 0,03, což je méně než 0,05 a můžeme tedy zamítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní.

Vztah mezi místem socializace a názorem na tzv. Mnichovskou dohodu se ukázal jako středně silný (Cramerův koeficient kontingence činí 0,33). Na základě hladiny významnosti, která byla vypočtena v hodnotě 0,00, můžeme říci, že výsledek je dobře zobecnitelný. Potvrzujeme alternativní hypotézu a zamítáme nulovou hypotézu.

b) Vztah mezi místem socializace a znalostmi v otázce tzv. Mnichovské dohody nebyl indikován. Koeficient F_i činí 0,07. Hladina významnosti byla naměřena v hodnotě 0,3, což znamená, že nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Výsledky nejsou dobře zobecnitelné.

Pracovní hypotézy vázané k dimenzi č. 5

a) Vztah mezi náboženskou preferencí respondenta a názorem na spravedlnost odsunu je středně silný. Na základě výpočtu jsme zjistili, že Cramerův koeficient kontingence činí 0,25, což indikuje právě středně silnou souvislost. Byla vypočtena hladina významnosti 0,03. Na základě této informace můžeme konstatovat, že odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu.

Vztah mezi politickou preferencí a otázkou v oblasti principu kolektivní viny je slabý (Cramerův koeficient kontingence činí 0,18). Zmíněný vztah není ani statisticky významný. Pozorovaná hladina významnosti činí 0,14. Nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Vztah mezi sociální vrstvou a názorem na spravedlnost odsunu je slabý (Cramerův koeficient kontingence činí 0,11). Hladina významnosti činí 0,4. Zjištěné výsledky jsou tak obtížně zobecnitelné a nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Vztah mezi zájmem o historii a principem kolektivní viny je slabý (Cramerův koeficient kontingence činí 0,22), ale zjištěné výsledky jsou dobře zobecnitelné, jelikož hladina významnosti činí 0,04. Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu.

Pracovní hypotézy vázané k dimenzi č. 6

a) Vztah mezi zájmem o historii a názory na problematiku Němců jako historických nepřátel je slabý. Cramerův koeficient kontingence činí 0,16. Nemůžeme odmítnout nulovou hypotézu, protože hladina významnosti činí 0,2.

Souvislost mezi zájmem o sudetoněmeckou problematiku a názory na problematiku Němců jako historických nepřátel je sice středně silný (Cramerův koeficient

kontingence činí 0,26), nicméně hladina významnosti činí 0,9. Na základě této hodnoty nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Výsledky jsou velmi těžko zobecnitelné.

b) Vztah mezi místem socializace a otázkou Němců jako historických nepřátel nebyl indikován. Koeficient F_i činí 0,03. Hladina významnosti činí 0,68. Můžeme tedy říci, že výsledky nejsou statisticky významné a nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu.

Pracovní hypotézy vázané k dimenzi č. 7

Vztah mezi zájmem o historii a názory na aktuálnost sudetoněmecké problematiky je středně silný, protože vypočítaná hodnota Cramerova koeficientu kontingence činí 0,25, což indikuje středně silnou souvislost. Hladina významnosti činí 0,04, čili můžeme konstatovat, že zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

Souvislost mezi náhledem na aktuálnost sudetoněmecké problematiky a názorem na otázku Německa jako spojence, se ukázala slabá (Cramerův koeficient kontingence činí 0,23). Zmíněný výsledek je ovšem dobře zobecnitelný, proto hladina významnosti činí 0,009. Můžeme tedy zamítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní.

Výsledky statistického testování vztahující se k první obecné hypotéze

Vícestupňový náhodný výběr oslovil celkem 204 gymnazistů, přičemž počet je rovnoměrně rozložen – 102 studentů z oblastí Sudet a 102 gymnazistů z oblastí mimo Sudety.

Na základě statistického testování můžeme říci, že první obecná hypotéza (charakteristiky víry, politické preference, místa socializace, zájmu o historii a sudetoněmeckou problematiku, vzdělání rodičů, sociální vrstvy a frekvence diskuzí o sudetoněmecké problematice ovlivňují názory a znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky) se potvrdila pouze částečně a druhá obecná hypotéza (geodemografické faktory ovlivňují znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky, přesněji řečeno, studenti, kteří byli a jsou socializováni v Sudetech, mají lepší znalosti a jiné názory než studenti, kteří prošli socializací v mimo sudetských oblastech) se nepotvrdila.

Byla indikována souvislost mezi místem socializace a názory v oblasti zastoupení německého obyvatelstva. Ačkoliv musíme podotknout, že souvislost je slabá. Na základě kontingenční tabulky můžeme říci, že respondenti ze sudetských oblastí se častěji domnívali, že německé obyvatelstvo nebylo zastoupeno dostatečně v administrativě. Naopak respondenti z mimo sudetských častěji volili odpověď, že

zastoupení bylo v pořádku. To je překvapující, protože se dala předpokládat opačná tendence. Jelikož obyvatelé sudetských oblastí byli více ovlivněni touto problematikou, můžeme předpokládat, že zmíněné odpovědi nám poskytují i obraz tehdejší situace. Lze tak usoudit, že zastoupení německého obyvatelstva v administrativě a státních úřadech skutečně nebylo adekvátní.

Další vztah, který byl indikován, je mezi zájmem o sudetoněmeckou problematiku a otázkou inklinace sudetských Němců k SdP (názorem na politickou situaci v pohraničí). Vztah je slabý a na základě kontingenční tabulky můžeme konstatovat, že čím větší zájem o sudetoněmeckou problematiku respondenti uváděli, tím více inklinovali k názoru, že vláda měla zvládat dopady krize efektivněji. Všichni respondenti s vysokým zájmem o danou problematiku si myslí, že vláda měla reagovat efektivněji, u středního zájmu se jedná o 38% respondentů, u nízkého zájmu 41% a u žádného zájmu 20% respondentů. Na základě těchto výsledků můžeme říci, že gymnazisté se zájmem o sudetoněmeckou otázku si uvědomují, že reakce vlády na krizi v roce 1929 nebyla zcela adekvátní vůči nastalé situaci. Musíme si uvědomit, že pro posouzení dopadů krize a reakcí vlády jsou potřebné znalosti o tomto problému a jestliže gymnazisté tyto znalosti nemají, nemůžeme se divit úměře, která vyšla z kontingenční tabulky.

Nejvýznamnější vztahy byly indikovány u otázky vztahující se k otázce tzv. Mnichovské dohody. Vzdělání rodičů a místo socializace významně ovlivňují názory na tzv. Mnichovskou dohodu. Jestliže mají respondenti alespoň jednoho rodiče s vysokoškolským titulem, více inklinují k odpovědi, že podstoupení hranic bylo správným krokem. Musíme ovšem říci, že respondenti obecně více inklinují k odpovědi, že jsme měli o hranice bojovat. Dle mého názoru se zde projevuje skutečnost, že na základě historických faktů znamenalo podstoupení hranic v tehdejší situaci menší zlo. Gymnazisté, kteří mají vysokoškolsky vzdělané rodiče, jsou více motivováni k tomu, aby se o historická fakta zajímali, což vede k větší inklinaci ke zmíněné odpovědi.

Vztah mezi místem socializace a názorem na tzv. Mnichovskou dohodu se ukázal také jako významný. Z kontingenční tabulky můžeme vyčíst, že respondenti z mimo sudetských oblastí více zastávají názor, že hranice bylo správné podstoupit. Tuto variantu si vybralo 12% respondentů ze sudetských oblastí a 23% respondentů z mimo sudetských oblastí. Můžeme si dovolit říci, že taková tendence se předpokládala. Podstoupení českého pohraničí, v první řadě, ovlivnilo obyvatele Sudet.

Proto je pochopitelné, že méně těchto obyvatel souhlasí s názorem o správnosti odstoupení pohraničních území.

Vztah mezi náboženskou preferencí a názorem na spravedlnost odsunu se ukázal jako středně silný. U nevěřících a nepraktikujících věřících jsme zjistili tendenci poukazující na to, že tito respondenti si většinou myslí, že odsunutí německého obyvatelstva bylo správné řešení. 61% respondentů (nevěřících) se domnívá, že odsun bylo správné řešení, a pouze 17 % respondentů soudí, že se jednalo o nespravedlivý proces. U praktikujících věřících je situace podobná, 71% respondentů se domnívá, že šlo o spravedlivý proces, 12% respondentů pokládá odsun za nespravedlivý. Praktikující věřící se v těchto závěrech odlišují. 50% praktikujících věřících gymnazistů se domnívá, že odsun německého obyvatelstva byl nespravedlivý. Dle mého názoru se zde ukazuje určitá náboženská (křesťanská) solidarita. Navíc většina těchto odsunutých Němců bylo věřících, čímž byla velmi změněna náboženská mapa Československa.

Velice výrazným se ukázal vztah mezi zájmem o historii a názorem na princip kolektivní viny. Zcela zřetelně můžeme vidět, že čím vyšší zájem o historii respondenti uvedli, tím častěji jsou přesvědčeni, že princip kolektivní viny nebyl správný a naopak. Jestliže se 44 % respondentů bez zájmu o historii domnívá, že princip kolektivní viny byl správný, respondentů s nízkým zájmem o historii tuto možnost zvolilo v 31 % případech, se středním zájmem 22 % a respondenti s vysokým zájmem o historii zvolili zmíněnou odpověď pouze v 8 % případů. Je evidentní, že čím vyšší má člověk povědomí o historii, tím více nemůže souhlasit s principem kolektivní viny. Podle mého názoru si tito lidé více uvědomují spletitost česko – německých vztahů a fakt, že v historii ne vždy platilo úsloví dobří Češi – špatní Němci.

Souvislost mezi zájmem o historii a názorem na aktuálnost či neaktuálnost sudetoněmecké problematiky se také ukázala jako významná. Z kontingenční tabulky můžeme vyčíst, že respondenti s vysokým zájmem o historii inklinují k odpovědi, že sudetoněmecká problematika je historické téma; četnost této odpovědi s nižším zájmem o historii klesá. Respondenti s vysokým zájmem o historii uvedli tuto odpověď v 77%, u respondentů se středním zájmem činila tato odpověď 53%, u nízkého zájmu 43% a u žádného zájmu 50%. Z výsledků můžeme vyvodit, že sudetoněmecká problematika je již skutečně považována za neaktuální téma. Lidé, kteří se o historii zajímají, považují sudetoněmeckou problematiku za historické téma, což dle mého názoru indikuje skutečnost, že gymnazisté považují druhou světovou válku, potažmo odsun německého obyvatelstva jako akt vyřešení česko - německé problematiky.

Otázkou ovšem je, jestli názor na aktuálnost sudetoněmecké problematiky ovlivňuje gymnazisty ve vztahu k současnému Německu. Nabízí se předpoklad, že jestliže je sudetoněmecká problematika pro většinu gymnazistů uzavřené téma, neměla by ovlivňovat současnost, a to v žádném směru. Můžeme říci, že tento předpoklad se na základě statistického testování potvrdil. 59% respondentů, kteří uvedli, že považují sudetoněmeckou problematiku za historické téma, vnímá Německo jako spolehlivého spojence; respondenti považující sudetoněmeckou problematiku za aktuální téma uvedli ve 44 % procentech případů, že Německo je spolehlivý partner. Pouze 19% respondentů, kteří uvedli, že sudetoněmecká problematika je historické téma, se domnívá, že Německo není naším spolehlivým spojencem, naopak z respondentů, kteří uvedli, že považují sudetoněmeckou problematiku za aktuální téma, považuje Německo za nespolehlivého partnera 46% respondentů. Předpoklad se u tohoto vztahu skutečně potvrdil. Jestliže gymnazisté vidí sudetoněmeckou problematiku jako uzavřené téma, Německo je pro ně častěji spolehlivý spojencem a naopak.

Pracovní hypotézy mapující vztah mezi místem socializace a otázkou určení hranic; frekvencí diskuze o sudetoněmecké problematice a názory na postavení němčiny a češtiny po vzniku ČSR; politickou preferencí a otázkou v oblasti principu kolektivní viny; vztah mezi sociální vrstvou a názorem na spravedlnost odsunu; zájmem o historii a názory na problematiku Němců jako historických nepřátel; zájmem o sudetoněmeckou problematiku a názory na problematiku Němců jako historických nepřátel, se na základě statistického testování ukázaly jako statisticky nevýznamné (hladina významnosti byla naměřena vyšší než 0,05). U těchto hypotéz nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu a nemůžeme je vztáhnout na celou populaci, ze které byl vybrán vzorek. Zmíněné hypotézy tedy nepotvrzují obecnou hypotézu. Jestliže první obecná hypotéza (charakteristiky víry, politické preference, místa socializace, zájmu o historii a sudetoněmeckou problematiku, vzdělání rodičů, sociální vrstvy a frekvence diskuzí o sudetoněmecké problematice ovlivňují názory v oblasti sudetoněmecké problematiky) byla rozpracována do 14 pracovních hypotéz, tak musíme konstatovat, že 8 pracovních hypotéz obecnou hypotézu potvrdilo a 6 pracovních hypotéz obecnou hypotézu nepotvrdilo. Většina indikovaných vztahů byla na základě statistického testování vyhodnocena jako slabá. Pouze vztah mezi vzděláním rodičů a místem socializace vůči otázce tzv. Mnichovské dohody byl vyhodnocen jako silný. Taktéž vztah mezi

náboženskou preferencí a názorem na spravedlnost odsunu byl vyhodnocen jako silný. První obecná hypotéza se tak potvrdila pouze částečně.

Výsledky statistického testování vztahující se k druhé obecné hypotéze

Druhá obecná hypotéza vychází z předpokladu, že místo socializace ovlivňuje znalosti v sudetoněmecké problematice. Za znalost je ve výzkumu považována situace, kdy respondent dokáže odpovědět na otázku jinou variantou, než nevím, nedokážu posoudit. Zmíněná obecná hypotéza byla rozpracována do 5 pracovních hypotéz (místo socializace ve vztahu k otázce č. 1, 3, 5, 6 a 11). Na základě statistického testování jsme ovšem došli k závěru, že žádný vztah mezi vybranými proměnnými nepotvrzuje druhou obecnou hypotézu. Naměřené hladiny významnosti byly u všech vybraných vztahů větší než 0,05, což znamená, že výsledky jsou statisticky nevýznamné a nemůžeme odmítnout nulové hypotézy. Nejblíže hodnotě 0,05 byla hladina významnosti u vztahu mezi místem socializace a otázkou číslo 5. Ovšem i tady byla naměřena hodnota 0,06.

Jestliže tedy existoval předpoklad, že respondenti, kteří pocházejí z oblastí Sudet, budou mít větší znalosti, než respondenti z mimo sudetských oblastí, tak musíme konstatovat, že tento předpoklad se nepotvrdil. Místo socializace nemá vliv na znalosti v oblasti sudetoněmecké problematiky.

7.5. Výsledky výzkumu založené na absolutních a relativních četnostech

Analýza vztahu mezi charakteristikami a znalostmi (názory) gymnazistů v sudetoněmecké problematice

U charakteristiky politické orientace jsme předpokládali, že gymnazisté tíhnoucí k pravici budou ve svých názorech konzervativnější, kdežto příslušníci levice budou spíše sociálně zaměřeni, a tudíž ve svých názorech více liberální. Tento předpoklad se ovšem nepotvrdil. Například u otázky číslo 7 nalezneme zcela opačné názorové tendence (Po druhé světové válce proběhl odsun německého obyvatelstva na základě principu kolektivní viny. Souhlasíte s názorem, že drtivá většina Němců podporovala Adolfa Hitlera a nacismus, tudíž byl princip kolektivní viny správný a odpovídající?). Z gymnazistů, kteří uvedli, že inklinují ke krajní levici, se 50% z nich domnívá, že

princip kolektivní viny byl správný, zatímco u krajní pravice se jednalo o 33,3% respondentů.

Dosažené vzdělání rodičů hraje roli daleko významnější. Nemůžeme říci, že z hlediska názorových odlišností, ale spíše z hlediska ucelenosti názorů. U zmíněné charakteristiky se potvrdilo, že pokud gymnazisté mají alespoň jednoho z rodičů vysokoškolsky vzdělaného, odpovídají méně často *nevím, nedokážu posoudit*. Nejmarkantněji lze tento fakt pozorovat u otázky číslo 6 (V roce 1938 byla vytvořena tzv. Mnichovská dohoda, která přikazovala československé vládě odstoupit pohraniční území, které obývala německá většina. Souhlasíte s krokem Edvarda Beneše, který rozhodl na požadavky Mnichovské dohody přistoupit, nebo souhlasíte s názorem, který zastával například Jan Šrámek a to nepodřídít se a bojovat o hranice?). Odpověď *nevím, nedokážu posoudit*, si vybralo 50% respondentů, kteří měli oba rodiče se základním vzděláním, 36,8% respondentů, jejichž alespoň jeden rodič je vyučen, 43,2% respondentů, kteří mají alespoň jednoho rodiče s maturitou, a pouze 20,2% respondentů, kteří mají alespoň jednoho rodiče s vysokou školou.

Charakteristika víry se ukázala jako velmi významná pro znalosti a názory v sudetoněmecké problematice. Výzkum došel k závěru, že lidé, kteří uvedli, že jsou praktikující věřící nebo věří v určitou sílu, si dokázali utvořit názor častěji, než gymnazisté nevěřící. 20,3% praktikujících věřících gymnazistů nedokázalo odpovědět na otázky v dotazníku. U nevěřících gymnazistů se jednalo o 31,7%. Z výzkumu také vyplynulo, že věřící (obě výzkumné varianty) inklinují k liberálnějším odpovědím. Například 83,3% praktikujících věřících gymnazistů se domnívá, že princip kolektivní viny nebyl správný. U nepraktikujících věřících se jednalo 51,8% a u nevěřících o 49,5%. Zároveň se všichni praktikující věřící respondenti nedomnívají, že princip kolektivní viny byl správný. 55 % praktikujících věřících respondentů si myslí, že tzv. divoký odsun byl neoprávněný a jednalo se o excesy. U nepraktikujících věřících se jedná o 45 % respondentů, u nevěřících respondentů o 41,9%.

Jako nejpodstatnější charakteristiky se ukázaly být zájem o historii obecně a zájem o sudetoněmeckou problematiku. Výzkum odhalil, že studenti zajímající se o historii si dokážou daleko lépe utvořit názor na danou problematiku a inklinují k liberálním odpovědím. Nejmarkantněji můžeme vidět tuto závislost u otázky 8 (Uveďte Váš názor na odsun německého obyvatelstva po druhé světové válce z našeho území). U zmíněné otázky 15,4% gymnazistů, kteří uvedli velký zájem o historii, nedokázalo na otázku odpovědět. Gymnazisté, kteří vybrali střední zájem, nedokázali

odpovědět v procentuálním počtu 22,89%. Studenti s malým zájmem o historii nezodpověděli otázku ve 48% případů. Odpověď *žádný zájem o historii* zvolilo 50% těch, kterých nedokázalo otázku zodpovědět. Dohromady v celém dotazníku činí u gymnazistů s velkým zájmem o historii procentuální průměr nemožnosti (ti, co uvedli *nevím, nedokáži posoudit*) zodpovědět otázku 15,5%, zatímco u gymnazistů, kteří uvedli *žádný zájem* o historii 27,4%. Názorová liberálnost studentů s větším zájmem o historii se projevuje téměř v každé otázce. 73% ze studentů s velkým zájmem o historii má za to, že princip kolektivní viny nebyl správný. Respondenti, kteří uvedli střední zájem o historii, zvolili stejnou odpověď v procentuálním počtu 57,8%. Studenti, kteří se identifikovali malým zájmem o historii, se domnívají již v pouze v procentuálním počtu 47%, že vina se nedá generalizovat, u gymnazistů s žádným zájmem o historii se jednalo o 44,4%. Podobná situace je také u otázky číslo 9 (otázka tzv. divokého odsunu). 65% respondentů s velkým zájmem o historii soudí, že excesům během tzv. divokého odsunu se mělo zabránit. U respondentů se středním zájmem činí tato odpověď 57,8%, u respondentů s malým zájmem pouze 24% a u respondentů s žádným zájmem 30%.

Charakteristika zájmu o sudetoněmeckou problematiku se taktéž ukázala jako velmi významná. Výzkum odhalil podobnou situaci jako u předešlé charakteristiky. Čím větší je zájem o sudetoněmeckou problematiku, tím snadněji si studenti dokážou utvořit názor a jsou ve svých odpovědích liberálnější. Gymnazisté, kteří uvedli velký zájem o sudetoněmeckou problematiku, nedokázali průměrně odpovědět na otázky pouze ve 4 % případů. U studentů uvádějících střední zájem o sudetoněmeckou problematiku, již tento průměr činil 21,2%. U malého zájmu výzkum zjistil hodnotu 25,2% a už žádného zájmu 36%. Názorové odlišnosti na základě zájmu o sudetoněmeckou historii jsou taktéž značné. Jasným příkladem může být otázka devět, která mapuje názor na české a německé soužití v historii. Odpověď, že nevraživost mezi Čechy a Němci bylo možné překonat, si vybralo 100% respondentů, kteří uvedli velký zájem o sudetoněmeckou historii. U studentů s žádným zájmem o sudetoněmeckou problematiku si pak stejnou odpověď vybralo pouze 42,7% respondentů.

Výzkum také zjišťoval národnost jednotlivých respondentů. Drtivá většina z těchto respondentů uvedlo národnost českou (96%). Vietnamskou národnost uvedlo 5 respondentů, což činí 2,5%. Německou národnost uvedli 2 respondenti (1%) a výzkum zahrnul také jednoho respondenta, který uvedl národnost švédskou (0,5%). Z výzkumu vyplynulo, že respondenti německé národnosti jsou pochopitelně velmi liberální

v oblasti sudetoněmecké problematiky. Domnívají se například, že odsun Němců byl nespravedlivý nebo že v rámci tzv. divokého odsunu probíhaly excesy, kterým se mělo zabránit. Překvapivější je pak informace o tom, že tito respondenti nedokážou posoudit, zda je Německo v současnosti naším spojencem. Respondenti vietnamské a švédské národnosti měli obecně velmi podobné názory jako čeští respondenti.

Analýza vztahu mezi místem socializace a znalostmi v oblasti sudetoněmecké problematiky

V rámci výzkumu se za znalost považuje stav, kdy si respondent dokáže na danou problematiku utvořit názor a dokáže odpovědět jinou variantou než *nevím, nedokážu posoudit*. Pouze u šesti ze třinácti otázek se zmíněná hypotéza potvrdila, neboli pouze u šesti otázek prokázali lepší znalosti v dané problematice studenti ze sudetských oblastí. U sedmi otázek gymnazisté ze sudetských oblastí nedokázali odpovědět na danou otázku častěji než studenti z mimo sudetských oblastí. Rozdíly v počtu nezodpovězených otázek ale nebyly nikdy velké (nepřesáhly 8%). Největší rozdíl byl u otázky číslo dvě (I přes snahy o odtržení uvedené v otázce jedna se Československá republika udržela celistvá. Souhlasíte s názorem, že se Němcům mělo umožnit právo na sebeurčení?), u které nedokázalo odpovědět 36 gymnazistů z oblasti Sudet (35,64%) a 28 studentů mimo Sudety (28%).

Podstatným faktem vyplývajícím z výzkumu je, že studenti, ať z oblastí Sudet či z oblastí mimo Sudety, nemají příliš velké povědomí o sudetoněmecké problematice a nejsou schopni si vytvořit pevný vlastní názor.

Dle výzkumu si nejlépe gymnazisté umí utvořit názor v otázce jazykové (otázka číslo čtyři); ze 199 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, si nedokázalo utvořit názor pouze 21 respondentů, což činí 10,55% ze všech respondentů. Naopak nejvíce studentů nedokázalo odpovědět na otázku pět (V roce 1929 vypukla tzv. Velká hospodářská krize a v Československu se nejvíce projevila právě v sudetských oblastech. Velká nezaměstnanost způsobila sociální napětí, čehož využila radikální strana Konráda Henleina – SdP. Domníváte se, že československá vláda reagovala správně na dopady krize v pohraničních oblastech, nebo mohla reagovat efektivněji a zabránit tak zvyšující popularitě Konráda Henleina potažmo SdP?) a deset (Jaký je Váš názor na tzv. Benešovy dekrety, které mimo jiné posvětily odsun většiny Němců z naší republiky?). Otázku číslo pět nedokázalo zodpovědět 103 respondentů (45

z oblastí Sudet a 58 z oblastí mimo Sudety), což v procentech činí 51,5% všech respondentů.

U otázky deset byla situace obdobná, jen s nepatrnou změnou - na tuto otázku se rozhodlo odpovědět pouze 190 respondentů. V procentech si tak na problematiku v této otázce nedokázalo vytvořit názor 54,2% respondentů. Dle mého mínění se právě na těchto dvou otázkách projevuje fakt, že studenti nejsou obeznámeni s česko – německou historií a nedokážou o ní kriticky uvažovat. Aritmetický průměr odpovědí *nevím, nedokážu posoudit* činí v celém dotazníku 30,3%.

Předpoklad, že místo socializace ovlivní názory na vybrané body sudetoněmecké problematiky, se nepotvrdil. Ve vybraných bodech sudetoněmecké problematiky můžeme sice nalézt rozdíly, ale nikoliv na základě geodemografických faktorů. Nejvýraznější rozdíl můžeme vidět u otázky číslo tři (V období první republiky žilo na našem území cca 3 miliony lidí německé národnosti, přičemž velmi ožehavou se stala otázka zastoupení německého obyvatelstva v úřadech a státních podnicích, které bylo dle německých představitelů neadekvátní vzhledem k počtu obyvatel hlásících se k německé národnosti. Například u pošty bylo 10% zaměstnanců německé národnosti. Domníváte se, že zastoupení německého obyvatelstva bylo v pořádku a adekvátní?). Odpověď *ano, zastoupení bylo v pořádku* vybralo 66,34% respondentů z oblasti mimo Sudet a 51% respondentů z oblastí Sudet. Odpověď *ne, německé obyvatelstvo mělo mít větší zastoupení v úřadech a státních podnicích* zvolilo 18% respondentů z oblastí Sudet a 6,93% respondentů z oblastí mimo Sudet. Výsledky u této otázky jsou překvapující, protože se dalo předpokládat, že gymnazisté sudetských oblastí budou radikálnější ve svých odpovědích než gymnazisté z mimo sudetských oblastí.

Obdobná situace je například u otázky číslo 6 (V roce 1938 byla vytvořena tzv. Mnichovská dohoda, která přikazovala československé vládě odstoupit pohraniční území, které obývala německá většina. Souhlasíte s krokem Edvarda Beneše, který rozhodl na požadavky Mnichovské dohody přistoupit, nebo souhlasíte s názorem, který zastával například Jan Šrámek a to nepodřít se a bojovat o hranice?). Zde jsou také překvapivě gymnazisté z mimo sudetských oblastí daleko více radikální a 51% z nich se domnívá, že jsme měli o hranice bojovat. Naproti tomu u gymnazistů ze Sudet si stejnou odpověď vybralo pouze 38,78% respondentů. O ostatních otázkách nebyly rozdíly markantní (řádově jednotlivci) a panuje tedy shoda mezi gymnazisty z obou oblastí.

Graf č. 8.3.1 – zájem studentů o historii

Z výzkumu jasně vyplynulo, že na názory a znalosti v sudetoněmecké problematice nemají výrazný vliv geodemografické faktory, ani charakteristiky jako víra, politická orientace, vzdělání rodičů či sociální vrstva respondenta. Výraznější vliv má pouze zájem o historii a konkrétní zájem o sudetoněmeckou problematiku. Můžeme ovšem říci, že zájem o historii není mezi studenty příliš velký. Pouze 12% respondentů uvedlo, že se zajímají o historii velmi mnoho. Středně se o historii zajímá 44% respondentů. Málo se o historii zajímá 38% studentů a vůbec 6% gymnazistů (graf č. 8.3.1).

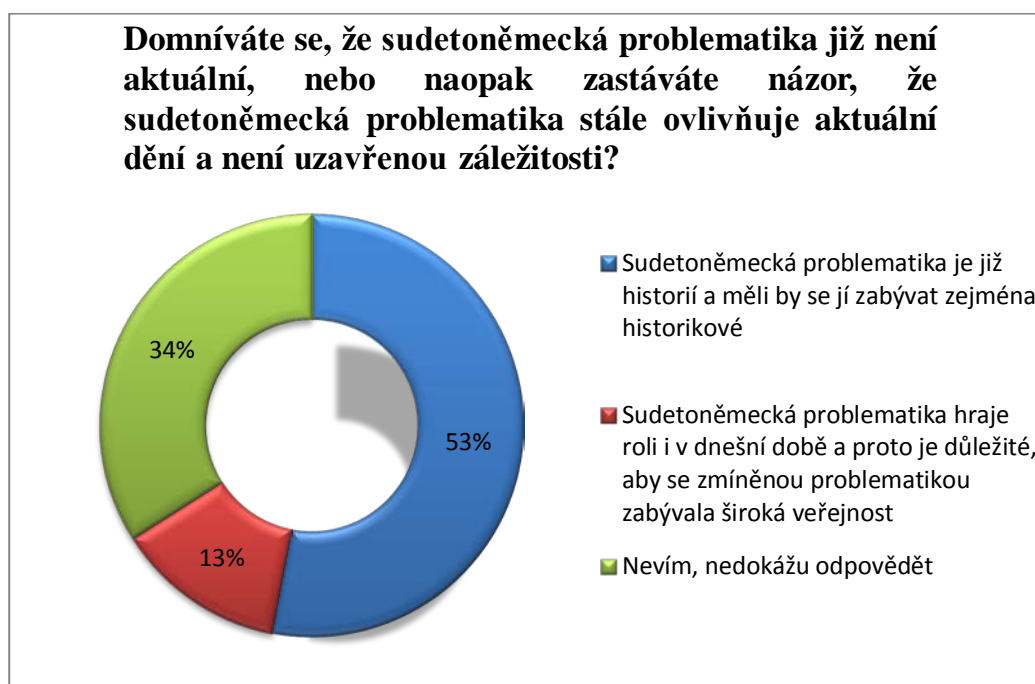
Graf č. 8.3.2 – zájem studentů o sudetoněmeckou problematiku

Zájem o sudetoněmeckou historii je ještě daleko nižší než zájem o historii obecně. Pouze 3% z 204 respondentů odpovědělo, že se velmi zajímá o sudetoněmeckou problematiku. Trochu se o problematiku zajímá 13% gymnazistů, málo 45% a vůbec 39% respondentů (graf č. 8.3.2) Vůbec na tuto otázku nedopověděli dva respondenti. Výzkum ukázal, že gymnazisté se o sudetoněmeckou problematiku spíše nezajímají. Nelze se tedy divit, že gymnazisté často nedokážou vytvořit svůj názor na danou problematiku v oblasti historie česko – německých vztahů, když jim chybí určitý znalostní základ. Předpoklad, že gymnazisté ze sudetských oblastí budou mít větší zájem o sudetoněmeckou historii, se taktéž nepotvrdil. Z gymnazistů, kteří uvedli velký zájem o sudetoněmeckou historii, pochází 83,3% z oblastí mimo Sudet. Zbytek připadá na sudetské oblasti. Podobnou tendenci můžeme vidět i u středního zájmu. Na druhou stranu je pravdou, že studenti neprojevující žádný zájem o sudetoněmeckou problematiku pocházeli v 54,4% z oblastí mimo Sudety a v 46,6% z oblastí Sudet.

Charakteristika, která mapuje frekvenci diskuzí v rodině o sudetoněmecké problematice, ukazuje také opačnou situaci, než jaký byl předpoklad. Všichni respondenti, kteří uvedli vysokou frekvenci diskuzí, pocházejí z mimo sudetských oblastí. Je třeba ovšem podotknout, že dále se tato tendence tak výrazně neprojevuje.

Tabulka č. 8.3.3 – názor gymnazistů na aktuálnost sudetoněmecké problematice

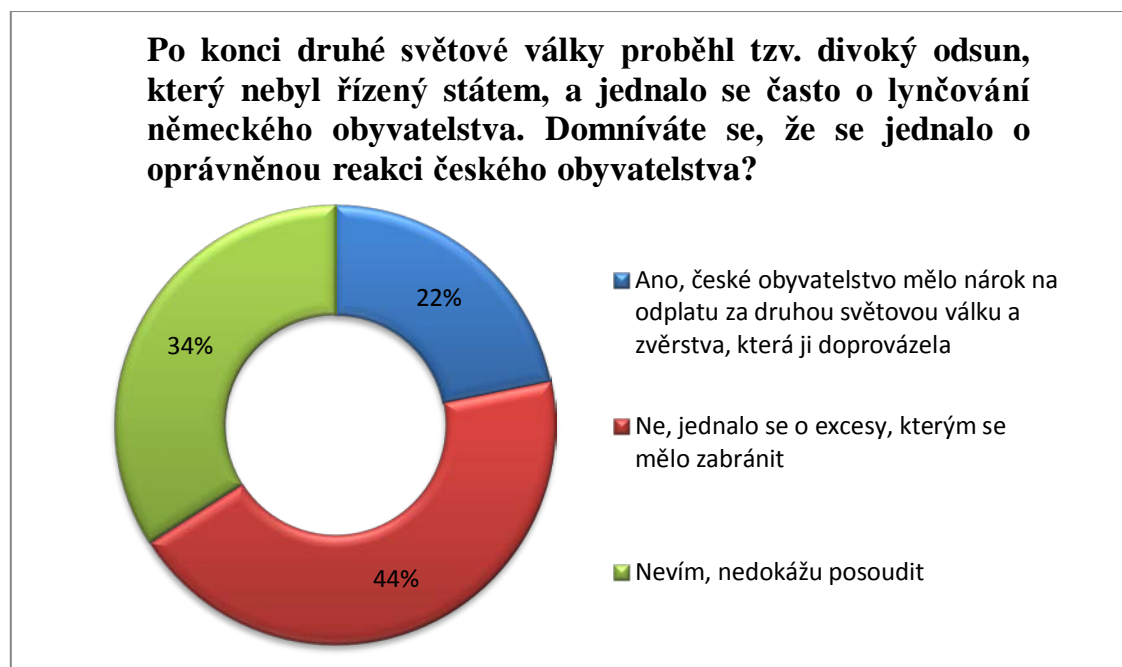
Z výsledků výzkumu můžeme vyvodit, že sudetoněmecká problematika není pro studenty příliš atraktivní téma. Pouze 16% studentů se zajímá velmi nebo alespoň částečně o sudetoněmeckou problematiku. Příčinu tohoto nízkého zájmu můžeme, dle mého názoru, hledat u výsledků otázky číslo 12 (aktuálnost sudetoněmecké problematiky). Pouze 13% respondentů se domnívá, že sudetoněmecká problematika je aktuální téma. Naopak za téma, kterým se mají zabývat historikové, považuje sudetoněmeckou problematiku 53% respondentů. Zajímavé je, že čím větší zájem o historii studenti uváděli, tím více tito studenti považují sudetoněmeckou problematiku za historické téma. Tutéž tendenci můžeme vidět v souvislosti se zájmem o sudetoněmeckou historii.

Názor na aktuálnost sudetoněmecké problematiky se ukázal jako důležitý při posuzování otázky, zda je, či není Německo naším spolehlivým spojencem. 59% respondentů, kteří se domnívají, že sudetoněmecká problematika je již historií, je také toho názoru, že Německo je naším spolehlivým spojencem; naproti tomu respondenti, kteří vnímají sudetoněmeckou problematiku jako stále aktuální, více inklinují k odpovědi, že Německo je sice naším spojencem v rámci EU a NATO, ale jistoty bychom měli hledat jinde.

Můžeme tedy říci, že názorové rozdíly mezi českými studenty existují, ale nejsou podmíněny místem socializace. Lze také konstatovat, že gymnazisté se spíše domnívají, že podmínky a pravidla, které byly stanoveny v Československu po roce 1918, byly určeny správně. Zastávají názor, že odsun byl sice spravedlivý, ale je nutné se touto problematikou již nezabývat. Na druhou stranu princip kolektivní viny správný nebyl a mělo se zabránit excesům během tzv. divokého odsunu. V otázce tzv. Benešových dekretů, které v nedávné době významně ovlivnily například přímou volbu prezidenta, jsou studenti rozděleni, avšak 54% respondentů si nedokáže na tuto otázku vytvořit názor. Gymnazisté, kteří dokázali na otázce 11 a 13 odpovědět, se většinou domnívají, že Němci nejsou naši odvěcí nepřátelé, a považují Německo za stabilního spojence v dnešní době. Výzkum ovšem zejména ukázal, že současní gymnazisté se příliš neorientují v sudetoněmecké problematice a mají často problém s utvářením názorů na body české – německé historie.

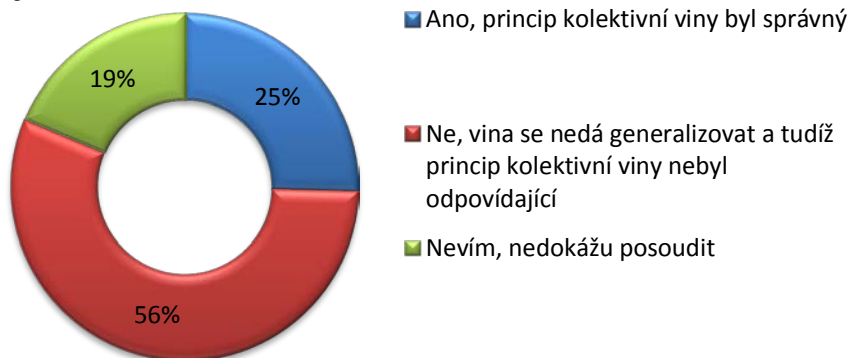
Následující grafy zobrazují procentuální četnost odpovědí na vybrané otázky:

Tabulka č. 8.3.4 – názor studentů na tzv. divoký odsun

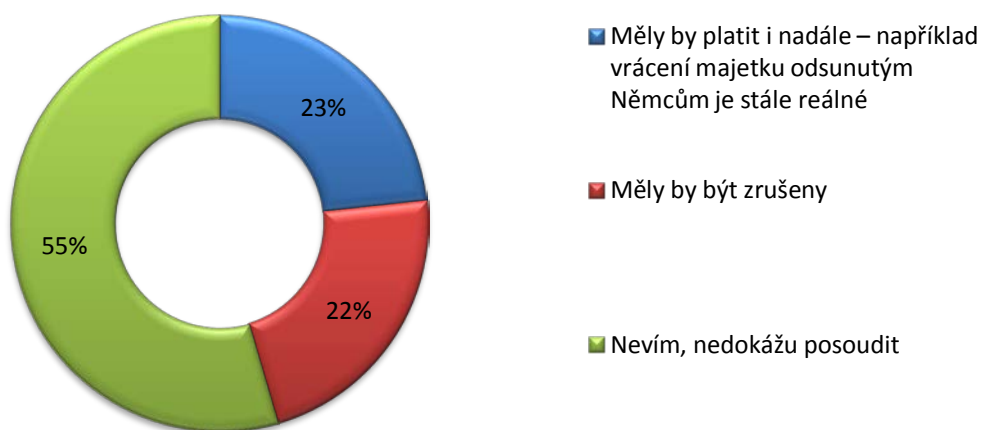
Tabulka č. 8.3.5 – názor studentů na princip kolektivní viny

Po druhé světové válce proběhl odsun německého obyvatelstva na základě principu kolektivní viny. Souhlasíte s názorem, že drtivá většina Němců podporovala Adolfa Hitlera a nacismus, tudíž byl princip kolektivní viny správný a odpovídající?

Tabulka č. 8.3.6 – názor studentů na tzv. Benešovy dekrety

Jaký je Váš názor na tzv. Benešovy dekrety, které mimo jiné posvětily odsun většiny Němců z naší republiky?

Závěr

Teoretická část bakalářské práce shrnula nejdůležitější body česko – německé historie. Obsahem zmíněné části byla jak vzdálená historie, tak události ovlivňující společenské dění i v dnešní době. Práce ukázala, že bychom neměli sudetoněmecký problém vztahovat pouze na období druhé světové války, ale že musíme uvažovat v širších souvislostech česko – německé historie. Důkazem tohoto tvrzení je fakt, že česko – německé vztahy byly již od počátku, čili od 13. století, velmi komplikované a ačkoliv proběhla řada pokusů o vyřešení zmíněné problematiky, určitého řešení se docílilo až o více než 600 let později – odsunem německého obyvatelstva po druhé světové válce.

Práce kladla důraz na objasnění role Edvarda Beneše. Edvard Beneš je podle mého názoru velmi opomíjenou osobností českých dějin, nachází se v jakémsi stínu slávy Tomáše Garrigua Masaryka a přitom i on měl velkou zásluhu na utváření Československé republiky. Beneš je navíc mnohdy postavou přímo očerňovanou, přičemž nejvíce je mu vyčítáno odstoupení hranic v roce 1938. Myslím si ovšem, že v jeho případě není brána v potaz mezinárodní situace, která ve zmíněné době panovala - Francie a Velká Británie za každou cenu nechtěly válku. Spojenectví s Francií a jinými národy už de facto neplatila. Výstižně tuto situaci vystihl Winston Churchill:

„Anglie si mohla vybrat mezi hanbou a válkou. Vybrala si hanbu a bude mít válku!“⁷⁹

Ústředním tématem sudetoněmecké problematiky se stala otázka samotného odsunu a potažmo tzv. Benešových dekretů, která hraje, alespoň v politickém a mediálním světě, hlavní roli. Stačí vzpomenout na prezidentské předvolební debaty v roce 2013 a vstup České republiky do EU.

Výzkumná část čerpala z informací obsažených v teoretické části. Zahrnula body, které dle předpokladu mohou nejvýrazněji vyvolávat rozdílné názory, a stále tak vytvářet sudetoněmeckou problematiku. Kvantitativní výzkum zahrnul 204 respondentů (102 z gymnázií v oblasti Sudet a 102 z gymnázií v oblastech mimo Sudety). Domněnka, že studenti, kteří byli socializováni v sudetských oblastech, budou mít větší

⁷⁹ Česká společnost od Mnichova k válce [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/od-mnichova/vystavni-panely.pdf>

znalosti o sudetoněmecké problematice než studenti socializováni v mimo sudetských oblastech, se nepotvrdila. Obdobná situace nastala i u vybraných charakteristik ve vztahu k otázkám v dotazníku. Předpoklad, že vybrané charakteristiky budou ovlivňovat názory v bodech sudetoněmecké problematiky, se potvrdil pouze částečně. Statistické testování pomocí programu STATISTICA ukázalo, že silný vliv na vybrané otázky sudetoněmecké problematiky mají pouze charakteristiky místa socializace, vzdělání rodičů a víry. Na základě výzkumu můžeme říci, že studenti, kteří navštěvují gymnázia v sudetských oblastech a byli v těchto oblastech také socializováni, nemají lepší znalosti ani výrazně odlišnější názory než studenti, kteří navštěvují gymnázia mimo Sudety. Ve vztahu ke znalostem, statistické testování programem STATISTICA neindikovalo ve vybraných případech ani jeden statisticky významný vztah.

Výzkum neukázal, že by mezi studenty byla absolutní shoda nad body sudetoněmecké problematiky, což indikuje, že rozdílné názory, které vytváří sudetoněmeckou problematiku, stále existují. Na druhou stranu statistiky odhalily značný nezájem gymnazistů o toto téma, v jehož důsledku si gymnazisté nedokážou ve větší míře utvořit názor na jednotlivé otázky sudetoněmecké problematiky, případně i celé česko-německé historie. Z výzkumu také vyplynulo, že gymnazisté převážně považují sudetoněmeckou problematiku za téma neaktuální, jímž se mají zabývat historikové. V neposlední řadě je třeba zmínit, že studenti, zastávají-li nějaký postoj, přiklánějí se spíše k názoru, že odsun Němců byl spravedlivý. Takové stanovisko spojeno s nezájmem, a zpravidla tedy i neznalostí daného tématu, tvoří podle mne nebezpečnou kombinaci. Domnívám se totiž, že sudetoněmeckou problematiku bohužel často otevírají ti, kteří nakonec téma populisticky využijí, zobecní a dovedou k neobjektivním závěrům. Tito lidé pak mohou snadno využít nevědomosti ostatních a vnutit jim svou představu o dané problematice.

Otázkou je, jak se k tomuto problému postavit. Na základě zkušeností vím, že na gymnáziích se výuka česko-německým vztahům příliš nevěnuje a hodiny dějepisu velice často končí obdobím před druhou světovou válkou. A to i přesto že na gymnáziu, jako na jediné střední škole, jsou předměty historie či základů společenských věd vyučovány celé čtyři roky. Zatímco se tedy gymnazisté poměrně podrobně učí, od kdy do kdy trvala doba kamenná, kdy probíhala bitva u Akroinu a kolik vojáků padlo během křížových výprav, o událostech skutečně moderních dějin, které stále ovlivňují náš společenský život, se studenti často dozvědí jen velmi málo. Snad tato práce povede

k zamyšlení a diskuzi nad školními osnovami a nad obsahem výuky předmětů historie a základů společenských věd.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Michal Šivic

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie;
Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Znalosti a názory studentů gymnázií v oblasti sudetoněmecké problematiky

Název diplomové práce v angličtině: Knowledge and opinions of grammar school students about Sudeten German issue.

Vedoucí práce: Mgr. František Znebejánek, Ph.D.

Počet znaků: 150 199

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 42

Klíčová slova: Sudety, sudetoněmecká historie, znalosti studentů, názory studentů, gymnazisté, kvantitativní výzkum

Keywords: Sudetenland, Sudeten German history, student´s knowledge, student´s opinions, students of grammar school, quantitative research

Anotace

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda život v bývalých Sudetech ovlivňuje znalosti a názory gymnazistů v oblasti sudetoněmecké problematiky. Práce také analyzuje vliv národnosti, politických preferencí, víry, dosaženého vzdělání rodičů, sociální vrstvy, zájmu o historii, zájmu o sudetoněmeckou problematiku a frekvence diskuzí o sudetoněmecké problematice na názory gymnazistů ve zmíněné problematice. Kvantitativní sociologický výzkum srovná dvě gymnázia z bývalých Sudet s dvěma gymnázii mimo tuto oblast. Teoretická část obsahuje nejvýznamnější období a události v rámci česko-německých vztahů od 13. století po současnost. Práce poukazuje na fakt, že sudetoněmeckou problematiku nelze vztahovat pouze na období 2. světové války, ale že se jedná o dlouhodobý problém, který ovlivňuje společenské dění v České republice i v dnešní době.

Annotation

The aim of this bachelor thesis is to find out if the life in former Sudetenland has an impact on knowledge and opinions of grammar school students who live in Sudeten German area. In the thesis is also analysed the influence of nationality, political preferences, religion, parents education, social classes, interest in history and Sudeten German, frequency of discussions about Sudeten German, on student's attitude to this topic. The quantitative sociological research compares two secondary schools from former Sudetenland with two grammar schools outside this area. Theoretical part includes the most important periods and events of the Czech-German relations since the 13th century till today. The Bachelor thesis points out that Sudeten German question cannot be related only to 2. World war but that it is the long-term problem, which influences the social life in the Czech Republic even nowadays.

Bibliografie:

Literatura:

- HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. 2. vyd. Ústí nad Labem: Albis International, 1999. 377 s. ISBN 80-860-6738-6.
- RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – od nejstarších časů – květen 1938*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 1999. 274 s. ISBN 80-726-8054-4.
- RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin – květen 1938 – do dnešní doby*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 1999. 301 s. ISBN 80-7268-055-2.
- ŠTAIF, Jiří. *František Palacký: život, dílo, mýtus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. 392 s. ISBN 978-807-0219-812.
- *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Dvacátýčtvrtý díl. Staroženské - Šyl*. fotoreprint pův. vyd. Praha: Paseka, 2001. 901 s. ISBN 80-720-3367-0.
- HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2010. 214 s. ISBN 978-808-6140-674.
- FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938: hra o Československo*. 1. vyd. Praha: Eduard Grégr a syn, 2001. 172 s. ISBN 80-902-0239-X.
- DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie: diskuse v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2007. 157 s. ISBN 80-736-3151-2.
- ARBURG, Adrian von a STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. 1. vyd. Středokluky: Susa, 2010. 329 s. ISBN 978-80-86057-68-2

- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000-2003. 570 s. ISBN 80-7277-119-13.
- *Slovenský náučný slovník*, I. zväzok, Bratislava-Český Těšín. 1. vyd. Bratislava: Litevna, 1932. 380 s.
- RYŠAVÝ, Dan. *První pomocník pro práci s počítačovým programem STATISTICA – druhá část* (nepublikovaný manuskript), Olomouc, UP 2008
- KAISAROVÁ, Petra. *Statistické testy v pedagogickém výzkumu*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky
- VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 248 s. ISBN 978-80-247-2468-3
- KUKLÍK, Jan a NĚMĚČEK Jan. *Od národního státu ke státu národností?* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2013. 452 s. ISBN 978-80-246-2377-1
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7

Internetové zdroje:

- Byl Karel IV. největší Čech? Anebo spíše velký Němec? [online]. [cit. 2014-10-08]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/byl-karel-iv-nejvetsi-cech-anebo-spise-velky-nemec-fv0-/zpr_archiv.aspx?c=A101201_132915_kavarna_chu
- Dopis Františka Palackého do Frankfurtu (1848) [online]. [cit. 2014-10-10]. Dostupné z WWW: [http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Dopis%20Franti%C5%A1ka%20Palac%C3%A9ho%20do%20Frankfurtu%20\(1848\).pdf](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Dopis%20Franti%C5%A1ka%20Palac%C3%A9ho%20do%20Frankfurtu%20(1848).pdf)

- Sudetští Němci: omluvte se nám za příkoří [online]. [cit. 2014–10-10]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/126988-sudetstiniemci-klausovi-omluvte-se-nam-za-prikori/>
- Jak začala velká hospodářská krize [online]. [cit. 2014–10-08]. Dostupné z WWW: http://finance.idnes.cz/pohled-do-historie-jak-zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929-p7g-/bank.aspx?c=A081022_135219_bank_bab
- Světová hospodářská krize optikou první republiky [online]. [cit. 2014–10-22]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/7032-svetova-hospodarska-krize-optikou-prvni-republiky>
- Karlovarský program SdP [online]. [cit. 2014–10-29]. Dostupné z WWW: [http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Karlovarský%20program%20SdP%20\(1938\).pdf](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Karlovarský%20program%20SdP%20(1938).pdf)
- Lord Runciman: zpráva z 21. září 1938 [online]. [cit. 2014–10-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>
- Po válce už jsme nebyli antifašisté, jenom Němci [online]. [cit. 2014-11-27]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/plus/pribehy/_zprava/po-valce-uz-j sme-nebyli-antifasiste-jenom-nemci--1365262
- Citáty z projevů prezidenta Beneše [online]. [cit. 2013-11-28]. Dostupné z WWW: www.go-east-mission.net/dateien/cz/124_151008.pdf
- Největší Čech [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/specially/nejvetsicech>
- Václav Havel – přítel Německa [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Havel.htm>

- Usnesení poslanecké sněmovny parlamentu ČR k poválečným dekretům [online]. [cit. 2014–11-05]. Dostupné z WWW: https://www.mzv.cz/file/23052/Dok4_2002.doc
- Benešovy dekrety podle Posselta patří na smetiště dějin [online]. [cit. 2014–11-3]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/benesovy-ekretypodleposseltapatrina-smetiste-dejin/1088733>
- Klausova výjimka z Lisabonské smlouvy v Evropské unii opět narazila [online]. [cit. 2014–11-3]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/klausova-vyjimka-z-lisabonske-smlouvy-v-ustavnim-vyboru-pmm-/zahranicni.aspx?c=A121009_172311_zahranicni_ip1
- Lisabon majetek Němcům nevrátí, nefunguje zpětně [online]. [cit. 2014–11-3]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/pravnici-lisabon-majetek-nemcum-nevrati-nefunguje-zpetne-p3f/domaci.aspx?c=A091012_135248_domaci_taj
- Lisabonská smlouva [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://www.stem.cz/index.php?from=10&pocet=10&typ_cl=2&hledani=1&find_str=lisabonsk%E1%20smlouva&typ=0&obor=0&ks1=&ks2=&ks3=&autor=
- Analýza: Dekrety se v Česku vytahují, když se to někomu hodí. Němci to nechápou. [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/benesovy-dekrety-0eh-/zahranicni.aspx?c=A130121_151550_zahranicni_pul
- Dekrety nejsou vyhaslé [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: <http://www.pehe.cz/clanky/2002/dekrety-nejsou-vyhasle>
- Volba prezidenta ČR [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://www.volbaprezidenta.cz/ceska_televize_ct/jak_pokracuji_kampane_prezidentskych_kandidatu/

- Benešovy dekrety jsou vyhaslé, tvrdil Zeman v minulosti [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/benesovy-dekrety-jsou-vyhasle-tvrdil-zeman-v-minulosti-p23->
- Dekrety, odsun sudetských Němců v historické paměti Čechů ČR [online]. [cit. 2014 – 10 – 30]. Dostupné z WWW: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a6968/f11/Dekrety,%20odsun%20sudetských%20Němců%20v%20historické%20paměti%20Čechů.pdf
- Česká společnost od Mnichova k válce [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/od-mnichova/vystavni-panely.pdf>
- Zeman s Klausem kritizují šéfa TOP 09, sami však mluvili podobně [online]. [cit. 2014–10-30]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/zeman-klaus-a-dekrety-05x-/domaci.aspx?c=A130120_212211_domaci_ert

Dokumentární filmy:

- Karel IV., z boží milosti král [dokument]. Režie Jolana Matějková. Česká republika, 2012
- Mnichov 1938 [dokument]. Režie Karol Wild. Velká Británie, 1968
- Edvard Beneš – tragédie politika [film]. Režie Jan Boněk. Československo, 1991
- Mostecká stávka horníků 1932. In: Historický magazín [historický pořad]. ČT24. 10. 3. 2007

Přílohy

- Příloha č. 33 – volby do poslanecké sněmovny 1929 - 1935

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ ČSR 1920 - 1935

Tab. 1. 1 Získané platné hlasy

Politická strana	1920 ¹⁾		1925		1929		1935	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	603 618	9,74	970 940	13,66	1 105 498	14,97	1 176 628	14,29
Českoslov. sociálně- demokratická strana dělnická	1 590 520	25,65	631 403	8,88	963 462	13,05	1 032 773	12,55
Československá strana národně- socialistická ²⁾	500 260	8,07	609 153	8,57	767 328	10,39	755 872	9,18
Československá strana lidová	699 728	11,29	691 095	9,72	623 340	8,44	615 804	7,48
Československá živnostensko- obchodnická strana	122 813	1,98	286 058	4,02	291 209	3,94	448 049	5,44
Autonomistický blok	242 045	3,90	560 245	7,88	425 051	5,76	564 273	6,86
Německá sociálně- demokratická strana dělnická	689 589	11,12	411 365	5,79	506 761	6,86	299 945	3,64
Komunistická strana Československa	-	-	934 223	13,14	753 220	10,20	849 495	10,32
Sudetoněmecká strana ³⁾	-	-	-	-	-	-	1 249 534	15,18
Národního sjednocení Krajinské křesťansko- sociální strany a maď. národní strany	387 552	6,25	284 601	4,00	359 547	4,87	458 351	5,57
Ostatní strany	278 635	4,49	98 337	1,38	257 372	3,49	291 837	3,55
Celkem	6 200 032	100,00	7 107 411	100,00	7 384 979	100,00	8 231 380	100,00

Zdroj: ČSÚ – volby do poslanecké sněmovny národního shromáždění ČSR 1920 – 1939 [online]. [cit. 2015-01-30].

Dostupné z WWW: [http://csugeo.i-server.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/22005E7C52/\\$File/4219rr_1.pdf](http://csugeo.i-server.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/22005E7C52/$File/4219rr_1.pdf)

- Příloha č. 42 – český překlad znění Mnichovské dohody:

Německo, Spojené království, Francie a Itálie se shodly se zřetelem k dohodě, již bylo v podstatě dosaženo o odstoupení sudetoněmeckého území, na těchto podmínkách a způsobech tohoto odstoupení a na opatřeních, jež třeba proto učinit, a prohlašují, že podle této dohody je každý jednotlivě odpovědný za kroky, které je třeba učinit, aby bylo zajištěno její provedení.

§ 1

Vyklizování započne 1. října.

§ 2

Spojené království, Francie a Itálie se shodují v tom, že vyklizení bude provedeno do 10. října, a to bez ničení jakýchkoli existujících zařízení, a že československá vláda je odpovědna za to, že vyklizení bude provedeno bez poškození uvedených zařízení.

§ 3

Podmínky vyklizení podrobně určí mezinárodní výbor, složený ze zástupců Německa, Spojeného království, France, Itálie a Československa.

§ 4

Postupné obsazování převážně německých území německými oddíly započne 1. října. Čtyři územní úseky, označené na přiložené mapě, obsadí německé oddíly v tomto pořadí:

- úsek označený I. - 1. a 2. října,
- úsek označený II. - 2. a 3. října,
- úsek označený III. - 3., 4. a 5. října,
- úsek označený IV. - 6. a 7. října.

Výše uvedený mezinárodní výbor bez odkladu vymezí zbývající území převážně německého charakteru a německé oddíly je obsadí do 10. října.

§ 5

Mezinárodní výbor uvedený v § 3 určí území, v nichž se má provést lidové hlasování.

Tato území budou až do skončení lidového hlasování obsazena mezinárodními jednotkami. Týž výbor určí způsob, jakým se má lidové hlasování provést, přičemž bude vycházet ze způsobu hlasování v Sársku. Výbor stanoví rovněž den, kdy se lidové hlasování bude konat; tento den nesmí být pozdější než konec listopadu.

§ 6

Konečné vymezení hranic provede mezinárodní výbor. Tento výbor je oprávněn doporučit čtyřem mocnostem - Německu, Spojenému království, Francii a Itálii - v určitých výjimečných případech menší odchylky od přísně etnografického stanovení pásu, jež mají být převedena bez lidového hlasování.

§ 7

Zavede se opční právo pro přesídlení do odstoupených území a pro vystěhování z nich. Opce musí být provedena během šesti měsíců ode dne uzavření této dohody. Německo-československý výbor určí podrobnosti opce, uváží způsob, jak usnadnit výměnu obyvatelstva, a vyjasní základní otázky, které z této výměny vzniknou.

§ 8

Československá vláda propustí ve lhůtě čtyř týdnů ode dne uzavření této dohody sudetské Němce, kteří si toto propuštění přejí, ze svých vojenských a policejních jednotek. V téže lhůtě propustí československá vláda sudetoněmecké vězně, kteří si odpykávají tresty odnětí svobody za politické trestné činy.

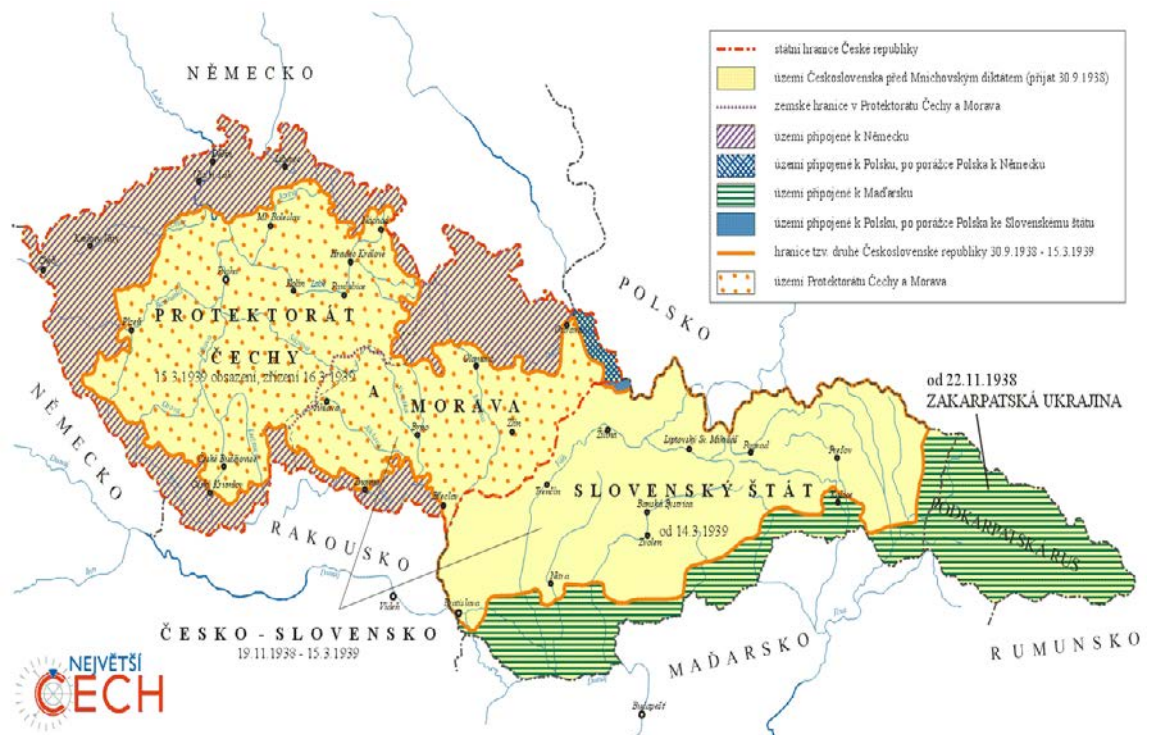
Mnichov 29. září 1938

podepsáni

Adolf Hitler
Édouard Daladier
Benito Mussolini
Neville Chamberlain

Zdroj: FILÍPEK Jan. *Mnichov 1938: hra o Československo*. 2001, str. 165 – 166

- Příloha č. 46 – odstoupené území Československé republiky Německu a posléze i Polsku a Maďarsku.

Zdroj: Mapa ČSR 1938 [online]. [cit. 2014-10-30].

Dostupné z WWW: http://www.kvh-lbc.wz.cz/Pictures/mapa_h9.jpg

- Příloha č. 72 – průzkum CVVM mapující názory české populace na spravedlivost odsunu a platnost tzv. Benešových dekretů.

Tabulka 1: Názory na platnost Benešových dekretů – srovnání (údaje v %)

	2002/03	2004/06	2005/02	2006/11	2007/11	2009/11	2011/11
měly by platit i nadále	67	66	64	53	52	65	49
měly by být zrušeny	5	8	7	13	11	8	17
neví	28	26	29	34	37	27	34

Pozn.: Součet ve sloupci 100 %.
Zdroj: CVVM, listopad 2011, N = 1010

Zdroj: Dekrety, odsun sudetských Němců [online]. [cit. 2015–01-30]. Dostupné

z WWW:http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a6968/f11/Dekrety,%20odsun%20sudetských%20Němců%20v%20historické%20paměti%20Čechů.pdf

Tabulka 2: Názory na odsun – srovnání (v %)

	95/07	02/03	04/06	06/11	07/11	09/11	11/11
byl spravedlivý	52	60	56	50	48	47	42
byl nespravedlivý, ale za minulostí je třeba udělat tlustou čáru	24	20	20	23	20	25	25
byl nespravedlivý, je třeba se za něj omluvit	3	5	5	6	6	7	10
byl nespravedlivý a je třeba se za něj nejen omluvit, ale postíženě i odškodnit nebo jim vrátit majetek	1	1	3	3	2	4	4
Dotázaný neví, nezajímá se	20	14	16	18	24	17	18

Pozn.: Součet ve sloupci 100 %.
Zdroj: CVVM, listopad 2011, N = 1010

Zdroj: Dekrety, odsun sudetských Němců [online]. [cit. 2015–01-30]. Dostupné

z WWW:http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a6968/f11/Dekrety,%20odsun%20sudetských%20Němců%20v%20historické%20paměti%20Čechů.pdf

- Dotazník k výzkumu

Dobrý den, jmenuji se Michal Šivic a jsem studentem oborů sociologie a kulturní antropologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Tento dotazník je součástí mé bakalářské diplomové práce a je zcela anonymní. Prosím, vyplňujte s rozvahou. Vyberte z nabídky vždy jen jednu možnost.

Děkuji.

Část první

Tato část dotazníku mapuje charakteristiky jednotlivých respondentů.

- 1) Který ročník gymnázia studujete?
.....
- 2) Národnost
 - a) česká
 - b) jiná – jaká?
Vypište:
- 3) V které oblasti (kraj, okres) jste vyrůstal / a?
Kraj, okres:
- 4) Jak byste charakterizoval / a své politické postoje?
(1 – krajní levice; 2 – umírněná levice; 3 – střed; 4 – umírněná pravice; 5 – krajní pravice)
Politické postoje:
- 5) Jste věřící?
 - a) ano, jsem praktikující věřící
 - b) ano, věřím v nějakou sílu nad námi, ale do kostela (či na jiné posvátné místo) nechodím
 - c) ne, jsem nevěřící
- 6) Jaké je dosažené vzdělání rodičů?
(1 – základní; 2 – vyučen / a; 3 – středoškolské vzdělání s maturitou; 4 – vysokoškolské vzdělání)
Otec:
Matka:
- 7) Pokuste se, prosím, zařadit svou rodinu do sociální vrstvy.
(1 – dolní vrstva; 2 – nižší střední vrstva; 3 – střední vrstva; 4 – vyšší střední vrstva; 5 – horní vrstva)
Vrstva:
- 8) Řekl / a byste, že vy sám / sama se o historii zajímáte?
(1 – velmi mnoho; 2 – středně; 3 – moc ne; 4 – vůbec ne)
Zájem:

- 9) Řekl / a byste, že vy sám / sama se zajímáte o sudetoněmeckou problematiku (česko - německé vztahy; tzv. Benešovy dekrety; odsun Němců atd.)? Jestliže ano, napište prosím zdroj / e informací (škola, odborná literatura, televizní dokumenty aj.)
 (1 – velmi mnoho; 2 – středně; 3 – moc ne; 4 – vůbec ne)
Zájem:
Zdroje:
- 10) Diskutujete někdy v rodině o sudetoněmecké problematice?
 (1 – velmi často; 2 – často; 3 – ojedinele; 4 – vůbec ne)
Frekvence diskuzí:

Část druhá

Druhá část mapuje znalosti a názory gymnazistů v oblasti sudetoněmecké problematiky.

- 1) V roce 1918 vznikla Československá republika, jejíž součástí se stala také tři milionová německá menšina. Již den po vzniku republiky se ovšem chtěly čtyři pohraniční oblasti, ve kterých se nacházelo německé většinové obyvatelstvo, odřhnout, a nebýt součástí vzniklé republiky. Domníváte se, že byly správně určeny hranice i přes zmíněné problémy?
 - a) Ano, hranice určeny byly správně
 - b) Ne, hranice určeny správně nebyly
 - c) nevím, nedokážu posoudit
- 2) I přes snahy o odtržení, uvedené v otázce jedna, se Československá republika udržela celistvá. Souhlasíte s názorem, že se Němcům mělo umožnit právo na sebeurčení?
 - a) ano, souhlasím
 - b) ne, nesouhlasím
 - c) nevím, nedokážu posoudit
- 3) V období první republiky žilo na našem území cca 3 miliony lidí německé národnosti, přičemž velmi ožehavou se stala otázka zastoupení německého obyvatelstva v úřadech a státních podnicích, které bylo dle německých představitelů neadekvátní vzhledem k počtu obyvatel hlásících se k německé národnosti. Například u pošty bylo 10% zaměstnanců německé národnosti. Domníváte se, že zastoupení německého obyvatelstva bylo v pořádku a adekvátní?
 - a) ano, zastoupení bylo v pořádku
 - b) ne, německé obyvatelstvo mělo mít větší zastoupení v úřadech a státních podnicích
 - c) nevím, nedokážu posoudit
- 4) Domníváte se, že český jazyk a německý jazyk měly být postaveny na rovnocennou úroveň, čili oba dva jazyky měly být státními jazyky?
 - a) ano, vzhledem k počtu německých obyvatel v naší republice měly být jazyky rovnocenné
 - b) ne, rozhodnutí, že český jazyk byl jediný oficiální jazyk, bylo správné
 - c) nevím, nedokážu posoudit

- 5) V roce 1929 vypukla tzv. Velká hospodářská krize a v Československu se nejvíce projevila právě v sudetských oblastech. Velká nezaměstnanost způsobila sociální napětí, čehož využila radikální strana Konráda Henleina – SdP. Domníváte se, že československá vláda reagovala správně na dopady krize v pohraničních oblastech, nebo mohla reagovat efektivněji a zabránit tak zvyšující popularitě Konráda Henleina potažmo SdP?
- Vláda reagovala správně, německé obyvatelstvo by inklinovalo k radikální SdP i za sociálně příznivějších okolností.
 - Vláda měla reagovat efektivněji (sociální programy pro snížení nezaměstnanosti, vytvoření pracovních míst atd.). Tím by zabránila vzrůstajícímu vlivu SdP.
 - Nevím, nedokážu posoudit
- 6) V roce 1938 byla vytvořena tzv. Mnichovská dohoda, která přikazovala československé vládě odstoupit pohraniční území, které obývala německá většina. Souhlasíte s krokem Edvarda Beneše, který rozhodl na požadavky Mnichovské dohody přistoupit, nebo souhlasíte s názorem, který zastával například Jan Šrámek a to nepodřídít se a bojovat o hranice?
- Souhlasím s krokem Edvarda Beneše podřídít se a přijmout Mnichovské požadavky
 - Souhlasím s názorem Jana Šrámka. O hranice jsme měli bojovat
 - Nevím, nedokážu posoudit
- 7) Po druhé světové válce proběhl odsun německého obyvatelstva na základě principu kolektivní viny. Souhlasíte s názorem, že drtivá většina Němců podporovala Adolfa Hitlera a nacismus, tudíž byl princip kolektivní viny správný a odpovídající?
- ano, princip kolektivní viny byl správný
 - ne, vina se nedá generalizovat, a tudíž princip kolektivní nebyl odpovídající
 - nevím, nedokážu posoudit
- 8) Uveďte Váš názor na odsun německého obyvatelstva po druhé světové válce z našeho území.
- Byl spravedlivý
 - Byl spravedlivý, ale za historií je nutné udělat tlustou čáru.
 - Byl nespravedlivý a je nutné se omluvit
 - Byl nespravedlivý, ale je nutné se nejen omluvit, ale i vrátit majetek či jinak odškodnit poškozené.
 - Nevím, nezajímám se
- 9) Po konci druhé světové války proběhl tzv. divoký odsun, který nebyl řízený státem, a jednalo se často o lynčování německého obyvatelstva. Domníváte se, že se jednalo o oprávněnou reakci českého obyvatelstva?
- ano, české obyvatelstvo mělo nárok na odplatu za druhou světovou válku a zvěrstva, která ji doprovázela
 - ne, jednalo se o excesy, kterým se mělo zabránit
 - nevím, nedokážu posoudit

- 10) Jaký je Váš názor na tzv. Benešovy dekrety, které mimo jiné posvětily odsun většiny Němců z naší republiky?
- a) Měly by platit i nadále – například vrácení majetku odsunutým Němcům je stále reálné
 - b) Měly by být zrušeny
 - c) Nevím, nedokážu posoudit
- 11) Český politik a jazykovědec František Palacký spatřoval v německém obyvatelstvu historické nepřátelé. Souhlasíte se zmíněnou myšlenkou?
- a) ano, nepřátelství mezi oběma národy bylo vždy značné a do jisté míry nepřekonatelné
 - b) ne, nepřátelství mezi českým a německým národem se přeceňuje a bylo možné tuto „nevraživost“ překonat
 - c) nevím, nedokážu posoudit
- 12) Domníváte se, že sudetoněmecká problematika již není aktuální, nebo naopak zastáváte názor, že sudetoněmecká problematika stále ovlivňuje aktuální dění a není uzavřenou záležitostí?
- a) Sudetoněmecká problematika je již historií a měli by se jí zabývat zejména historikové
 - b) Sudetoněmecká problematika hraje roli i v dnešní době a proto je důležité, aby se zmíněnou problematikou zabývala široká veřejnost
 - c) Nevím, nedokážu odpovědět
- 13) Domníváte se, že Německo je naším spolehlivým spojencem v dnešní době?
- a) ano, Německo je naším spojencem a můžeme se na něj spolehnout
 - b) ne, Německo je sice naším spojencem v rámci NATO a EU, ale měli bychom hledat jistoty u jiných států
 - c) nevím, nedokážu posoudit

• Zadání bakalářské práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Humanitní studia
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Sociologie - Kulturní antropologie (SO-KA)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ŠTIVIC Michal	Obeciny XII 3641, Zlín	F120164

TÉMA ČESKY:

Znalosti a názory studentů gymnázií v oblasti sudetoněmecké problematiky

NÁZEV ANGLICKY:

Knowledge and opinions of grammar school students about Sudeten German issue.

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. František Znebežánek, Ph.D. - KSA

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cílem práce je zjistit prostřednictvím kvantitativního výzkumu, zda studenti středních škol, kteří žijí na území bývalých Sudet, mají větší znalosti o sudetoněmecké problematice než studenti žijící mimo tuto oblast.

Kvantitativní sociologický výzkum srovná dvě střední školy z bývalých Sudet s dvěma středními školami mimo tuto oblast. Výzkum bude proveden na základě náhodného výběru. Budou srovnávány především Sudety s ostatními oblastmi, ročník střední školy, studenti podle pohlaví, vzdělání rodičů a jejich teritoriální původ, politická orientace, národnost atd.

1. Návrh postupu řešení
Autor prozkoumá literaturu týkající se motivace ke studiu a na jejím základě zpracuje přehledovou studii. Na základě této studie definuje sudetoněmecký problém. V následující fázi zpracuje pracovní osnovu bakalářské práce a předběžný projekt výzkumu.

2. Termín odevzdání pracovní verze osnovy práce
Autor odevzdá návrh pracovní verzi osnovy práce vedoucímu práce do konce června 2014.

3. Termín odevzdání definitivní verze práce
Definitivní verze bakalářské práce bude odevzdána do konce února 2015.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

KERLINGER, F. Základy výzkumu chování. Praha: Academia, 1972.
REICHEL, J. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009.
HAHNOVÁ, E. Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí. Praha: Masarykův ústav, 1999.

Podpis studenta:

Datum: 17.3.2015

Podpis vedoucího práce:

Datum: 17.3.2015